

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND
Eraõiguse osakond

Sirli Viikoja

**KRÜPTORAHA PLATVORMI KASUTAJA ÕIGUSTE KAITSE
TAGAMINE**

Magistritöö

Juhendaja:
LL.M. Gerd Laub

Tallinn
2019

SISUKORD

SISSEJUHATUS	4
1. KRÜPTORAHA OLEMUS, KRÜPTORAHA PLATVORMIDE LIIGID JA ÕIGUSLIKUD SUHTED KASUTAJAGA	9
1.1 Krüptoraha mõiste ja olemus	9
1.2 Krüptoraha liigitus	11
1.3 Krüptoraha platvormide liigid	14
1.3.1 Krüptoraha vahetusplatvorm	16
1.3.2 Krüptoraha rahakotiteenuse pakkuja	18
1.4 Krüptoraha platvormi kasutamise seotud peamised riskid	20
1.5 Krüptoraha platvormi ja kasutaja vaheline õiguslik suhe	21
1.5.1 Käsundusleping	23
1.5.2 Maaklerleping	24
1.5.3 Agendileping	25
2. KRÜPTORAHA PLATVORMIDELE KOHALDUVAD AVALIK- ÕIGUSLIKUD NORMID	26
2.1 Krüptoraha platvorm kui krediidasutus	27
2.2 Krüptoraha platvorm kui makseasutus või e-raha asutus	29
2.2.1 E-raha asutus	29
2.2.2 Makseasutus	30
2.3 Krüptoraha platvormi tegevus kui investeerimisteenuse osutamine	32
2.4 Krüptoraha platvormi tegevus kui finantsteenuse osutamine	37
2.5 Krüptoraha rahakotiteenuse osutaja kui deponoorium	40
3. KEHTIVATE ÕIGUSNORMIDE SOBIVUS KRÜPTORAHA PLATVORMI KASUTAJA ÕIGUSTE KAITSEKS	45
3.1 Teabe avaldamine kui kasutaja õiguste kaitse meede	45
3.2 Lepinguõiguslikud õiguskaitsevahendid ja nende kasutamise võimalused	49
3.3 Tarbijakaitse sätete kohaldatavus ja nende kasutamise võimalused	54

3.4	Juhatuse liikme vastutus krüptoraha platvormi kasutaja ees	56
3.5	Eriregulatsiooni vajalikkus ja ettepanekud.....	59
	KOKKUVÕTE	63
	LEGAL REMEDIES FOR PROTECTING THE RIGHTS OF CRYPTOCURRENCY PLATFORM'S CUSTOMERS (SUMMARY).....	69
	KASUTATUD ALLIKAD	74

SISSEJUHATUS

Tänapäeva kiiresti arenev tehnoloogia toob pidevalt turule uusi tooteid ja teenuseid, millega ühiskond peab kohanema. Innovatsiooni otsivad nii ettevõtted, riigid kui ka üksikisikud ning konkurentsisis suudavad püsida vaid need, kes kiiresti reageerivad ja varakult muutustega kaasa lähevad. Väiksemate ettevõtete ja üksikisikute jaoks on kiire kohanemine ning uute teenuste ja toodete katsetamine kindlasti lihtsam, kuid riigid ja suurorganisatsioonid selliselt toimida ei saa. Seadusandlus on pikk protsess, mis vajab põhjalikku uurimist ning paljude tingimustega arvestamist, mistõttu jäävad seadused tihti tehnoloogia arengust maha. Selleks hetkeks, kui seadusandja jõuab uusi teenuseid ja tooteid reguleerivad juhised välja töötada on tehnoloogia ja majanduskeskkond edasi liikunud.

Ühest küljest tekitaksid liiga kiiresti muutuvad seadused ühiskonnas kaose ning ei ole mõistlik iga uuenduse peale hakata õigusakte välja töötama, sest toode või teenus, mis täna turule tuleb võib olla homseks juba vananenud või käibelt hoopiski kadunud. Teisest küljest tekitab see aga mitmeid probleeme. Kui mõni innovaatiline toode või teenus leiab kiiresti suure kasutajaskonna ning hakkab mõjutama suurt osa meie ühiskonnast, on vajalik selle reguleerimine. Uue seaduse välja töötamine või uudse teenuse sobitamine olemasolevatesse õigusnormidesse võtab aga aega ning see aeg võib olla hea võimalus pahatahtlikele inimestele omakasu saamiseks. Just selline on olukord täna ka väga päevakajalises krüptorahade maailmas. Krüptorahade turuosa maailma majanduses kasvab väga kiiresti, kuid õiguslikult on tegemist veel küllaltki halli alaga. Krüptorahadega kauplemisel valitsev õiguslik ebaselgus nii Eestis kui mujal maailmas ajendas autorit käesoleva magistritöö raames uurima krüptorahasid ja krüptoraha teenuseid osutavaid platvorme ning täpsemalt seda, kuidas on need Eesti õiguse alusel reguleeritud, millised on õigussuhted kasutajaga ning kuidas on kasutaja vara ja õiguste kaitse tagatud.

Käesolev teema on ühiskonnas hetkel väga asjakohane, sest viimaste aastate jooksul on krüptorahad kiiresti populaarsust kogunud. Hetkel on maailmas üle 2098 erineva krüptoraha ning nende kogumaht ligikaudu 180 miljardit USA dollarit.¹ Samuti on loodud väga palju erinevaid veebiplatvorme ehk teenuseosutajaid, kelle vahendusel saab krüptorahadega kaubelda, neid vahetada, kasutada tarbimiseks või lihtsalt hoiustada. Eesti seisukohast on eriti märkimisväärne, et alates 2017.aasta sügisest, mis jõustus Rahapesu ja terrorismi rahastamise

---

¹ Crypto-Currency Market Capitalizations. - Arvutivõrgus: <https://coinmarketcap.com> (6.04.2019).

tõkestamise seaduse uus redaktsioon,² on Majandustegevuse registris registreeritud üle 1300 krüptoraha vahetamise, ülekandmise ja hoidmisega seotud teenuste pakkujat. Nendest 724 omavad tegevusluba virtuaalväeringu raha vastu vahetamise teenuse osutamiseks ja 634 virtuaalväeringu rahakotiteenuse (ing.k *wallet*) pakkumiseks.³ Ühest küljest on selline populaarsus Eestile võimalus meelitada riiki rohkem investoreid, ettevõtjad ning seeläbi ka kapitaliturgusid ja majandus elavdada, kuid teisalt toob see kaasa palju riske. Majandustegevuse registri tegevusluba jätab justkui mulje nagu oleks ettevõtja ehk antud kontekstis krüptoraha platvorm saanud heakskiidu oma tegevuse osas ning tema üle teostatakse järelevalvet. Mistõttu jääb ka kasutajatele usaldusväärne mulje, et nende vara on kaitstud. Tegelikuses aga ei pruugi see nii olla. Krüptorahadega seotud teenuste pakkumiseks tegevusloa saamise protsess on küllaltki lihtne ning ka Rahandusministeerium on väljendanud teemaga seoses muret ning plaanib nimetatud lubade andmist karmistada.⁴

Krüptorahadega tehingute tegemine ning nende hoidmine teenuseosutaja juures peidab endas teenuse kasutaja või investori jaoks aga palju ohte, sest selle turu üle puudub järelevalve ja krüptorahade emiteerimist ei kontrolli keskpangad ega muud riiklikud asutused. Samuti on krüptorahad ülimalt volatiilsed ning risk raha kaotada on suur. Ühiskonna järjest kasvav huvi on märk sellest, et antud valdkond vajab kiiresti ühtseid norme, et ära hoida kuritegevuse ning rahapesu levikut, mida praegune anonüümsus ning järelevalve puudumine soodustab. Peaaegu igapäevaselt võib ajakirjandusest lugeda krüptorahadega seotud uudiseid: krüptorahade väärtuse kiire muutus, uued tooted ja teenused, mida krüptorahade eest osta saab ning uued krüptorahade kauplemisplatvormid, mis lubavad maailma muuta. Teisest küljest saab peaaegu sama tihti lugeda ka seda, kuidas krüptoraha platvormid päevapealt pankrotti lähevad, küberrünnakute ohvriks langevad või klientide krüptorahad pahatahtliku platvormipidaja poolt ära varastatakse. Hiljuti levis ka uudis krüptoraha platvormist QuadrigaCX, mille tegevjuht väidetavalt suri ning viis endaga kaasa ka krüptoraha rahakoti privaatsvõtme, kus hoiti platvormi klientide vara ehk koguväärtusega 137 miljonit USA dollari eest bitcoine.⁵ Oma vara usaldamisel teenusepakkujale saab kasutaja vaid loota, et platvormipidaja käitub vara hoidmisel ja tehingute tegemisel hoolsalt, rakendab vajalikke turvameetmeid, väldib huvide konflikte ning ei omastada klientide vara pahatahtlikult.

---

² Rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seadus. - RT I, 13.03.2019, 126.

³ Majandustegevuse register. - Arvutivõrgus: <https://mtr.mkm.ee> (4.03.2019).

⁴ J. Vogelberg. Krüpto- rahapesu tõkestavad peagi karmid seadused. - Äripäev 28.11.2018. - Arvutivõrgus: <https://www.aripaev.ee/uudised/2018/11/27/krupto-rahapesu-tokestavad-peagi-karmimad-seadused> (6.02.2019).

⁵ D. Robitzaki. Crypto Site Loses \$137 Million in Dead Founder's Encrypted Wallet. - Futurism 04.02.2019. - Arvutivõrgus: <https://futurism.com/crypto-exchange-loses-millions-encrypted-wallet> (5.03.2019).

See kõik näitab, et uudne ja huvitav krüptomaailm peidab endas investori ja hoiustaja jaoks samamoodi riske nagu ka traditsioonilised finants- ja investeerimisteenused. Kuid erinevalt krüptorahadest on finants- ja investeerimisasutuste tegevus rangelt reguleeritud ja allub järelevalvele just selleks, et tagada hoiustajate ja investorite täiendav kaitse ja usalduse säilimine. Finantsturgudele kohalduvad mitmed Euroopa Liidu õigusaktid: e-raha asutuse direktiiv,⁶ makseteenuste direktiiv,⁷ ning finantsinstrumentide turgude direktiiv ehk MiFID II,⁸ mis reguleerib põhjalikult investorkaitse küsimusi. Eesti õigusaktidest on investorite ja hoiustajate õigused kirjeldatud peaaesjalikult väärtpaberituru seaduses, krediidasutuste seaduses ja tagatisfondi seaduses.

Krüptoraha platvormipidaja ja platvormi kasutaja vaheline suhe on eraõiguslik ehk lepinguline. Selleks, et kasutaja saaks platvormi pakutavaid teenuseid tarbida, sõlmivad pooled lepingu, mis sätestab nende õigused ja kohustused. Küll aga on autori hinnangul oluline uurida, kas sellises lepingus on pooled võrdsel positsioonil nagu eraõiguslik lepinguline suhe eeldab või on sarnaselt reguleeritud finantsturgudele ühel poolel ehk platvormipidajal tugevam positsioon ning platvormi kasutaja on sarnaselt investorile nõrgemas positsioonis ning vajab seega rohkem kaitset. Autor kasutab analüüsis näitena maailmas tuntuimaid krüptoraha platvorme, milleks on Binance, Coinbase, Bitfinex, Bittrex ning samuti Eestis hiljuti massiliselt avatud platvormidest suuremaid ja tuntumaid, milleks on Coinmetro, PiixPay, Change.

Kuigi krüptorahasid nimetatakse rahaks, ei ole need käesoleva töö kirjutamise hetkeks saanud Eestis ega Euroopa Liidus seaduslikuks maksevahendiks, mistõttu puudub nende üle ka igasugune järelevalve. Samuti ei ole autorile teadaolevalt võetud Eestis ega Euroopa Liidus vastu krüptorahasid reguleerivaid eriseadusi. Erinevate riikide ning Euroopa Liidu organisatsioonid ja järelevalve asutused on avaldanud mitmeid hoiatusi, et inimesi krüptorahadega seotud riskidest teavitada. Näiteks on ka Eesti Finantsinspektsioon rõhutanud, et kuna bitcoin ja teised krüptorahad ei ole seaduslikud maksevahendid ei teostata nende üle ka järelevalvet ning krüptorahadega tehingute tegemine ning kauplemine toimub inimese enda

---

⁶ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2009/110/EÜ, 16.september 2009, mis käsitleb e-raha asutuste asutamist ja tegevust ning usaldatavusnormatiivide täitmise järelevalvet ning millega muudetakse direktiive 2005/60/EÜ ja 2006/48/EÜ ning tunnistatakse kehtetuks direktiiv 2000/46/EÜ. - ELT L 267, lk 7-17.

⁷ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2015/2366, 25. november 2015, makseteenuste kohta siseturul, direktiivide 2002/65/EÜ, 2009/110/EÜ ning 2013/36/EL ja määruse (EL) nr 1093/2010 muutmise ning direktiivi 2007/64/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta. - ELT L 337, lk 35- 127.

⁸ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2014/65/EL, 15.mai 2014, finantsinstrumentide turgude kohta ning millega muudetakse direktiive 2002/92/EÜ ja 2011/61/EL. - ELT L 173, lk 349- 496.

vastutusel.⁹ Kuid hoiatustest ja järelevalve puudumisest hoolimata on nii maailmas kui ka Eestis huvi krüptorahade vastu aina kasvamas. Sellest annab märku ka asjaolu, et 2014. aastal loodi Eesti Krüptorahade Liit, mille eesmärgiks on antud valdkonna arendamine, õigusaktide väljatöötamisele kaasa aitamine ning inimeste harimine.¹⁰

Käesoleva magistritöö eesmärgiks on uurida ning leida vastus järgmistele probleemküsimustele:

- „Milline on krüptoraha platvormipidaja ja platvormi kasutaja vaheline õiguslik suhe Eesti õiguse alusel ning, kuidas on sellest tulenevalt krüptoraha platvormi kasutaja õiguste kaitse tagatud?“
- “Kas krüptoraha platvormide reguleerimiseks esineb vajadus töötada välja eriregulatsioon või on võimalik kohaldada juba kehtivaid õigusakte ?“

Tulenevalt autori taustteadmistest pangandusõiguse ja krüptoraha valdkonnast ning esialgselt arvamusest, püstitab ta järgneva hüpoteesi:

“Krüptoraha platvormipidaja ja platvormi kasutaja vahelisele suhtele kohalduvad hetkel vaid eraõiguslikud sätted, mis ei paku aga teenuste eripära arvesse võttes kasutajale piisavalt õiguslikku kaitset. Krüptoraha platvormide osutatavad teenused ei allu hetkel kehtivatele finantsturgude normidele, mistõttu ei saa laiendada ka investorikaitse meetmeid krüptoraha platvormi kasutajale. Krüptoraha kasvav populaarsus, regulatiivne ebaselgus ning järelevalve puudumine toob kaasa selle kasutajate vähese kaitstuse, mistõttu on vajadus töötada välja valdkonda reguleerivad erisätted.“

Käesoleva magistritöö järelduses põhjendab autor, kas tema püstitatud hüpotees osutus õigeks või tuleb see ümber lükata ning annab omapoolse hinnangu tõstatatud probleemide lahendamiseks.

Magistritöö koosneb kolmest peatükist. Esimeses avab autor krüptorahade mõiste ja liigituse kõige tuntuma krüptoraha bitcoini ning sellega olemuselt sarnaste krüptorahade näitel. Samuti annab autor ülevaate krüptoraha platvormide erinevatest liikidest ning analüüsib platvormi ja selle kasutaja vahelisi õigussuhteid ning kasutajale esinevaid riske. Teises peatükis analüüsib autor, kas kehtivad avalik- õiguslikud finantsturgude normid on krüptoraha platvormidele

---

⁹ Finantsinspeksioon. Virtuaalraha (ICO). 27.12.2018. - Arvutivõrgus: <https://www.fi.ee/et/finantsinspeksioon/finantsinnovatsioon/virtuaalraha-ico#virtuaalraha> (6.03.2019).

¹⁰ MTÜ Eesti Krüptoraha Liit. - Arvutivõrgus: <http://www.kryptoraha.ee> (06.03.2019).

kohaldatavad, et pakkuda kasutajale tugevamaid investorkaitse meetmeid oma õiguste kaitse tagamiseks. Kolmandas peatükis analüüsib autor, millised on krüptoraha platvormi kasutaja võimalused oma õiguste kaitseks kehtivate eraõiguslike õiguskaitsevahendite ning investorkaitse pinnalt võttes arvesse platvormi ja selle poolt osutatavate teenuste eripärasid. Samuti pakub autor viimases peatükis omapoolse hinnangu, kas krüptoraha platvormidele oleks vajalik kehtestada eraldi õigussätted ning, millised need olla võiksid.

Põhilisteks allikateks antud magistritöö kirjutamisel on Eesti, Euroopa Liidu ning teiste riikide õigusaktid, õigusala kirjandus, kohtupraktika ning Eesti ja välisautorite artiklid. Samuti kasutab autor ühe allikana ka Eesti, Euroopa Liidu ja teiste riikide järelevalve asutuste ja keskpankade avaldatud arvamusi, hoiatusi ning uuringuid (sh ESMA, Euroopa Komisjon, Euroopa Keskpank jms).

Töö autorile teadaolevalt ei ole varasemalt Eestis krüptoraha platvormide teemal veel üliõpilastöid kirjutatud, seega puudub võimalus teema käsitlust võrrelda. Autor on ise varasemalt kirjutanud uurimistöo krüptorahade õiguslikust regulatsioonist, mida on ka käesoleva töö kirjutamisel kasutanud.¹¹

Magistritöö näol on tegemist teoreetilise uurimisega, mille käigus kasutas autor peamiselt analüütilist ja sünteetilist uurimismeetodit allikate läbitöötamiseks ja omapoolsete järelduste formuleerimiseks. Käesolev töö on koostatud Tartu Ülikooli Õigusteaduskonna professori Jaan Sootaki poolt välja antud üliõpilastööde kirjutamise ja vormistamise juhiseid järgides.¹²

Käesolevat tööd kõige enam iseloomustavad märksõnad Eesti märksõnastikust on: krüptoraha, investorid, finantsinstrumendid, pangandus, lepinguõigus.

---

¹¹ S. Viikoja. Krüptorahade õiguslik regulatsioon Eestis ja mujal maailmas (*bitcoini* näitel). Uurimistöo. Tallinn: TÜ õigusteaduskond 2015.

¹² J. Sootak. Üliõpilastööde kirjutamine ja vormistamine. Juhend õigusteaduskonna üliõpilastele. Tallinn: Kirjastus Juura, 2016.

1. KRÜPTORAHA OLEMUS, KRÜPTORAHA PLATVORMIDE LIIGID JA ÕIGUSLIKUD SUHTED KASUTAJAGA

1.1 Krüptoraha mõiste ja olemus

Mõistmaks paremini krüptoraha platvormide osutatavaid teenuseid ning kasvavat populaarsust peab autor oluliseks algatuseks selgitada, mis krüptorahad on ning, kuidas neid liigitada. Kuigi krüptorahad on populaarsemaks saanud alles viimaste aastate jooksul, loodi maailma esimene üldsusele tuntud krüptoraha bitcoin juba 2008. aastal. Legendi järgi on bitcoini loojaks Satoshi Nakamoto, kelle isikut või isikuid ei ole siiani tuvastatud, kui ta avaldas esimese bitcoini ja selle loomise eesmärki kirjeldava dokumendi, mida nimetatakse üldtuntud terminiga *white paper*.¹³ Satoshi Nakamoto alustas krüptorahade loomist juba 2007. aastal ning 3. jaanuaril 2009. aastal suutis ta kaevandada esimesed 50 bitcoini. Krüptorahade loomist nimetatakse kaevandamiseks (ing.k *mining*).¹⁴ 22.05.2010. aastal kasutati bitcoine esimest korda ka reaalses tehingus¹⁵ ning sellest hetkest alates on ühiskonna huvi krüptorahade vastu üha enam kasvanud. Käesoleva töö kirjutamise hetkeks on maailmas loodud ligikaudu 2098 erinevat krüptoraha, millest tuntuimad on bitcoin ja etherum.¹⁶

Krüptorahade populaarsuse ajendiks on kindlasti see, et nende väärtus on aastatega hüppeliselt kasvanud, mistõttu näevad inimesed seda kui investeerimisvõimalust. Kui esimese tehingu tegemise ajal 2010. aastal oli ühe bitcoini väärtus 0,07 USA dollarit, mis arvestati kaevandamisele kuluva elektrihinna järgi, siis 2017. aasta lõpuks oli ühe bitcoini väärtus ligikaudu 17 000 USA dollarit.¹⁷ Käesoleva töö kirjutamise hetkel on bitcoini väärtus ligikaudu 3000 USA dollarit.¹⁸ Selline hinna kõikumine on kindlasti üheks põhjuseks, miks krüptorahad on kiiresti investorite seas populaarsust kogunud, kuid samas tekitanud finantsjärelevalve asutustes ka palju muret, sest bitcoini väärtus on ülimalt spekulatiivne ning ei allu tavapärastele finants- ja rahaturu toimimise reeglitele, mistõttu peidab endas kasutajate jaoks mitmeid riske.

---

¹³ S. Nakamoto. Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System. - Arvutivõrgus: <https://bitcoin.org/bitcoin.pdf> (20.02.2019).

¹⁴ B. Akins, jt. The Case for the Regulation of Bitcoin Mining as a Security. - Virginia Journal of Law & Technology 2015 Vol.19, No.3. Lk 673.

¹⁵ E-Governance Academy. Krüptoraha - võimalused, ohud, riskid. Tallinn 2014. Lk 6. - Arvutivõrgus: <https://ega.ee/et/trukis/krüptorahad-voimalused-ohud-riskid/> (27.02.2019).

¹⁶ Crypto-Currency Market Capitalizations (viide 1).

¹⁷ Bitcoin Price. Coindesk. - Arvutivõrgus: <https://www.coindesk.com/price/bitcoin> (1.04.2019)

¹⁸ Crypto-Currency Market Capitalizations (viide 1).

Bitcoin looja eesmärgiks oli võtta kasutusele valuuta, mis oleks detsentraliseeritud ehk ei alluks keskpankade ja riikide kontrollile ning, mille nõudlus ja pakkumine oleks inimeste enda määrata.¹⁹ Krüptoraha on krüptograafilistel (ehk matemaatilistel) algoritmidel põhinev avatud lähtekoodiga detsentraliseeritud käibevahend, millel puudub keskne administreeriv organ.²⁰ Bitcoin on seega inimeste poolt loodud digitaalne maksevahend, millega saab kaubelda üle maailma ning osta üha rohkem teenuseid ja kaupu, kuid millel puudub igasugune keskne järelevalve või väljastaja. Mis teeb bitcoini ja teised krüptorahad aga eriliseks on see, et nende puhul on välja kujunenud täiesti uus majandussüsteem, milleks on avatud lähtekoodiga tarkvara ja keskse osapooleta *P2P* võrgustik (ing.k *peer-to-peer*). Kõik võrgusõlmed peavad koos ühtset plokiahela andmebaasi (ing.k *blockchain*, edaspidi *blockchain*), mis toimib justkui registrina ning talletab kõik tehingud ning bitcoini kuuluvuse kindlatele digitaalsetele adressaatidele ehk omanikele. Nendes võrgusõlmedes asuvad arvutid osalevad bitcoini tehingutes ning ka nende kaevandamisel. *Blockchain* võrgustik tähendab, et maksed ja ülekanded tehakse osapoolte vahel vahetult, ilma pankade sekkumiseta, seega hoiavad turgu üleval ning reguleerivad kasutajad ise.²¹

Krüptoraha tehingud teeb tavapäraest pangatehingutest erinevaks ka asjaolu, et need on kõigile avalikult jälgitavad ehk kõik *blockchain* võrgustiku liikmed näevad toimuvaid ülekandeid. Tehingute osapoolte isikud on varjatud tänu krüptograafilise võtmepaari süsteemile. See tähendab, et iga inimene *blockchain* võrgustikus omab kaht võtit: üks on salajane privaatvõti, mida inimene ise teab ning teine avalik, mida kõik võrgustiku liikmed tehingute tegemisel näevad.²² Võtme privaatne pool on vajalik ülekannete tegemiseks. Kui inimene unustab ära oma pangakonto parooli, on pangal võimalik parool taastada või vähemalt liigutada kliendi varad uuele kasutajale, kuid kui inimene unustab ära oma bitcoini konto privaatvõtme, ei ole seda kuidagi võimalik taastada, sest puudub keskne asutus, kes võtmete väljastust kontrolliks. Seega on inimene ise vastutav, et ta oma privaatset võtit ära ei unustaks ega kaotaks või usaldab ta selle rahakotiteenuse osutajale hoidmiseks.²³ Autori hinnangul on ülalmainitud asjaolu üks suurimad riske, mida krüptorahadesse investeerimisel tuleb silmas pidada ning samuti üks olulisi hoiatusi, mida krüptoraha platvormid oma

---

¹⁹ M. Prentis. Digital Metal: Regulating Bitcoin as a Commodity. – Case Western Reserve Law Review, 2015. Volume 66, issue 2. Lk 612. - Arvutivõrgus: <https://scholarlycommons.law.case.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2654&context=caselrev> (04.03.2019).

²⁰ Eesti Krüptoraha Liit. Mis on krüptoraha? - Arvutivõrgus: <http://www.kryptoraha.ee/tehnoloogia/> (04.03.2019).

²¹ E-Governance Academy (viide 15), lk 7.

²² P. Kirby. Virtually Possible: How to Strengthen Bitcoin Regulation Within the Current Regulatory Framework. 93 N.C.L Rev. 189. 2014. Lk 192 - 194.

²³ E-Governance Academy (viide 15), lk 16.

kasutajatele rõhutama peaksid.

Bitcoinide kaevandamine on protsess, mille käigus kaevandajad moodustavad juba kontrollitud tehingutest ülimat ressursi nõudva arvutuse abil tehinguplokke ja saavad selle eest preemiaks teatud arvu ringlusesse lastavaid uusi bitcoine. Selliste keerukate matemaatiliste arvutuste tegemiseks kasutatakse spetsiaalset riist- ja tarkvara, ning see võtab tohutult elektrienergiat, sest arvutid töötavad täisvõimsusel ning pikka aega järjest, et arvutused lahendada. Bitcoinide süsteemi arendaja poolt on loodud kaevandamise täpsed reeglid, mille järgi toimub uute bitcoinide kaevandamine tsüklikena. Igas tsüklis väljastatakse kindel arv bitcoine kuni saab täis lähtekoodi püsivalt kirja pandud piirarv 21 miljonit.²⁴ Kaevandatud bitcoinid satuvad ringlusesse kahel viisil: kas kaevandajad ise kulutavad neid kaupade või teenuste ostmiseks või müüvad või vahetavad bitcoine teistele isikutele otse või kasutades selleks krüptoraha vahetamise platvormi, saades vastu seaduslikult aktsepteeritavat valuutat (näiteks euro, USA dollar jms) või teisi krüptorahasid.²⁵ Selleks, et oleks võimalik krüptorahadega tehinguid teha peavad osapooled avama endale ka krüptoraha hoidmiseks rahakoti (ing.k *wallet*), mis moodustub krüptoraha omaniku identifitseerimist võimaldavatest digitaalsetest tõenditest ehk talletab lihtsustatult öeldes privaatvõtit, millega pääseb omanik oma krüptorahadele ligi ja saab nendega tehinguid teha.²⁶

1.2 Krüptoraha liigitus

Kuigi bitcoini näol on tegemist üha enam kasutatava vahendiga tehingute tegemiseks ei oma see enamus riikides veel seadusliku maksevahendi tunnustust ning jätkuvalt on segane, millise varaklassi hulka krüptorahad õiguslikult kuuluvad. Selleks, et mõista paremini krüptoraha olemust tuleb uurida selle liigitust hetkel tuntud varaklasside hulgas. Just seda on ka järelevalve- ning ametiasutused ja kohtud seni teha proovinud- leida üles varaklass, mille alla saaks krüptorahasid seaduslikult liigitada, et rakendada neile teatud õigusaktidest tulenevaid kohustusi, eriti aga rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise meetmeid ning maksunduslikke põhimõtteid.²⁷ Kuni interneti ajastuni tundis ühiskond vaid materiaalseid varasid ning valuutasid, mis olid välja antud keskpankade poolt, millel oli kindel väärtus ning, mis kujunesid mingisuguse vara põhjal (näiteks olid tagatud kullaga). 1990. aastal võeti aga

---

²⁴ E-Governance Academy (viide 15), lk 8.

²⁵ P. Kirby (viide 22), lk 19.

²⁶ E-Governance Academy (viide 15), lk 8..

²⁷ R. Cranston, jt. Principles of Banking Law. Third Edition. United Kingdom: Oxford University Press, 2018. Lk 370.

kasutusele ka virtuaal- ning digitaalvaluutad. Tihti kasutatakse digi-, virtuaal- ja krüptorahasid sünonüümidenä, kuid tegelikult on virtuaal- ja krüptovaluutad digitaalvaluuta üheks liigiks ning kõigil kolmel on erinevad kasutusvõimalused. Virtuaalrahasid kasutatakse vaid virtuaalkeskkonnas (näiteks arvutimängudes), kuid digitaalvaluutasid saab kasutada ka päris maailmas teenuste ning kaupade eest tasumiseks (näiteks PayPal ja krüptovaluutad).²⁸

2012.aastal kirjeldas Euroopa Keskpang (European Central Bank, edaspidi: ECB) oma raportis “Virtual Currency Schemes” virtuaalvaluuta mõistet ning selgitas nende olemust, erinevaid vorme, õiguslikke küsimusi ja seotud riske.²⁹ ECB raportis on virtuaalraha defineeritud, kui reguleerimata digitaalne raha, mis on enamasti välja antud ja kontrollitud selle virtuaalraha väljastaja poolt ning, mida kasutavad ja aktsepteerivad teised selle sama virtuaalkogukonna liikmed.³⁰ 2014. aastal andis Euroopa Pangandusjärelevalve (European Banking Authority, edaspidi: EBA) välja omapoolse õigusliku analüüsi: “EBA Opinion on Virtual Currencies”.³¹ EBA definitsiooni järgi on virtuaalne valuuta digitaalne väärtus, mis ei ole emiteeritud ei keskpanga ega mõne muu avaliku asutuse poolt, mistõttu ei ole see usaldusvaluuta ehk seaduslikult aktsepteeritav raha (ing.k *fiat currency*), vaid mida kasutatakse füüsiliste või juriidiliste isikute poolt vahetuskaubana ning, mida hoiustatakse ning vahetatakse elektrooniliselt.³²

Erinevad asutused ja institutsioonid kasutavad virtuaalvaluutade liigitamiseks erinevaid aluseid. ECB sõnul on lihtsaim liigituse viis selle järgi, kuidas suhestub kindel virtuaalvaluuta seaduslikult aktsepteeritud raha ja kogu majandusega. Selle alusel saab virtuaalvaluuta skeemid liigitada järgmiselt: 1) suletud virtuaalvaluuta skeem (ing.k *closed virtual currency schemes*); 2) ühesuunaline virtuaalvaluuta skeem (ing.k *virtual currency schemes with unidirectional flow*) ja 3) kahesuunaline virtuaalvaluuta skeem (ing.k *virtual currency schemes with bidirectional flow*).³³

Esimese liigi alla kuuluvad virtuaalvaluutad ei ole seotud päris majandusega ehk need on mittekonverteeritavad nagu näiteks arvutimängudes kasutatavad rahad (näide: *World of*

---

²⁸ A. Wagner. Digital vs. Virtual Currencies. Bitcoin Magazine, Issue 22, 22.08.2014. - Arvutivõrgus: <https://bitcoinmagazine.com/15862/digital-vs-virtual-currencies/> (18.03.2019).

²⁹ European Central Bank. Virtual Currency Schemes. October 2012. - Arvutivõrgus: <http://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/virtualcurrencyschemes201210en.pdf> (16.03.2019).

³⁰ European Central Bank. Virtual Currency Schemes (viide 29), lk 13.

³¹ European Banking Authority. EBA Opinion on ‘virtual currencies’. 4.07.2014. - Arvutivõrgus: <http://www.eba.europa.eu/documents/10180/657547/EBA-Op-2014-08+Opinion+on+Virtual+Currencies.pdf> (16.03.2019)

³² European Banking Authority. EBA Opinion on ‘virtual currencies’ (viide 31), lk 11 p 19.

³³ European Central Bank. Virtual Currency Schemes. (viide 29), lk 13- 14.

Warcraft Gold).³⁴ Teise liigi all on valuutad, mida saab osta seaduslikult aktsepteeritava raha eest, kuid ei saa tagasi vahetada, näiteks erinevad kliendilojaalsusprogrammid *Nintendo Points*, *Amazon Coins* ning lennufirmade poolt lendamisel kogutud punktid, mida saab kasutada ettevõtte teenuste või kaupade eest tasudes.³⁵ Kolmanda tüübi virtuaalvaluutasid saab nii osta kui ka müüa seaduslikult aktsepteeritud raha eest ehk nende eest saab soetada kaupu ka väljaspool virtuaalkeskkonda. Siia alla kuulub USA-s populaarne Linden Dollars, mis on välja antud virtuaalkeskkonna Second Life poolt ning, millega saab antud keskkonnas osta või müüa kaupu ja teenuseid.³⁶

2013.aastal andis ka Ameerika Ühendriikide Rahandusministeeriumi finantskuritegude vastase võitluse võrgustik (*The Financial Crimes Enforcement Network*, edaspidi: FinCEN) välja juhendi virtuaalvaluutadega kauplemise ja kasutamise kohta, milles liigitati ECB poolt kirjeldatud kahesuunaline virtuaalvaluuta skeem veel kaheks: Tsentraliseeritud ja mittetsentraliseeritud virtuaalvaluutad. Tsentraliseeritud virtuaalvaluutadel on kindel keskne hoidla ning administraator, kes korraldab raha väljastamist ja hoiustamist ning, mis oma olemuselt on sarnane keskpangale. Selline ongi näiteks eelpool kirjeldatud Linden Dollars. Mittetsentraliseeritud valuuta skeemidel aga puudub kindel tsentraliseeritud hoidla ning administreeriv organ ning seega saab igaüks neid ise luua ja ringlusesse viia. Sellised ongi krüptorahad.³⁷ Autori hinnangul hõlmavad investori või virtuaalvaluuta kasutaja seisukohalt just mittetsentraliseeritud virtuaalvaluutad kõige suuremaid riske, mistõttu keskendub käesolev töö vaid sellise skeemiga seotud teenusepakkujate ja tõusetuvate probleemide analüüsimisele. Ka hiljuti, 12.02.2018, andsid kolm Euroopa Liidu finantsjärelevalve organit Euroopa Väärtpaberiturujärelevalve (edaspidi: ESMA), EBA ja Euroopa Kindlustus- ja Tööandjapensionide Järelevalve (edaspidi kõik koos: ESA) välja hoiatuse virtuaalvaluutade ehk krüptorahade kasutamise kohta. ESA sõnastab, et krüptoraha on digitaalse väärtuse esindaja, mis ei ole välja antud ega tagatud keskpankade ega ametiasutuse poolt, mistõttu ei ole see seaduslikult tunnustatud valuuta, sellega tehingute tegemine on riskantne ning ei allu finantsjärelevalvele.³⁸

---

³⁴ European Central Bank. Virtual Currency Schemes (viide 29), lk 13.

³⁵ European Central Bank. Virtual Currency Schemes (viide 29), lk 14.

³⁶ European Central Bank. Virtual Currency Schemes. (viide 29), lk 14.

³⁷ United States Department of the Treasury Financial Crimes Enforcement Network. Guidance. FIN-2013-G001. 18.03.2013. - Arvutivõrgus: <https://www.fincen.gov/sites/default/files/shared/FIN-2013-G001.pdf> (17.03.2019).

³⁸ The European Supervisory Authorities. Warning. ESMA, EBA, EIOPA warn consumers on the risks of Virtual Currencies. 12.02.2018. - Arvutivõrgus: <https://www.esma.europa.eu/press-news/esma-news/esas-warn-consumers-risks-in-buying-virtual-currencies> (20.03.2019).

Eestis on krüptoraha olemuse osas arvamust avaldanud ka Tallinna Halduskohus oma 18.11.2014. aasta lahendis 3-14-50581,³⁹ mis on seni ainus krüptorahaga seotud kohtuvaidlus Eestis. Kohtuotsus tehti 28.01.2008 jõustunud rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seaduse (edaspidi: RahaPTS) alusel, mille § 6 lg-s 4 sõnastati: „alternatiivsete maksevahendite teenuseosutaja on isik, kes oma majandus- või kutsetegevuse käigus ostab, müüb või vahendab side-, ülekande- või kliiringsüsteemi kaudu rahalist väärtust omavaid vahendeid, mille abil on võimalik täita rahalisi kohustusi või mida saab vahetada kehtiva vääringu vastu, kuid kes ei ole lõikes 1 nimetatud isik ega finantseerimisasutus krediitiasutuste seaduse tähenduses.”⁴⁰ Tallinna Halduskohus leidis et bitcoini näol on tegemist alternatiivse maksevahendiga, virtuaalrahaga ehk krüptorahaga, mille abil saab teostada ostu- müügi tehinguid ning, millega kauplemine on seega käsitletav vastavalt RahaPTS § 6 lg-le 4 alternatiivsete maksevahendite teenuse pakkumisena, sest vastab järgmistele kriteeriumitele: 1) *bitcoinil* on traditsioonilises rahas väljendatav hind igal ajahetkel (vahetusväärtus); 2) *bitcoine* on võimalik osta ja müüa traditsioonilise raha eest kasutajate keskkonnas ja 3) *bitcoine* aktsepteerivad maksevahendina teatud hulk kauplejaid (maksevahend).⁴¹ Nimetatud kohtuvaidluse osas jõustus paar aastat hiljem ka Riigikohtu otsus, milles leiti, et Halduskohtu lahend oli õiguspärane ning krüptorahaga seotud teenused on RahaPTS reguleerimisalas ja koheldakse nimetatud seaduse mõttes samaväärselt finantseerimisasutustega. Kohus selgitas, et kui krüptoraha on võimalik vahetada ka *fiat* valuuta vastu, siis on rahapesu ja terrorismi rahastamise riskid samasugused kui teistel finantssektori osalistel. Riigikohus lisas oma lahendis veel, et kuna krüptorahade õiguslik olukord on ebaselge, peaks seadusandja krüptorahadele kohalduvaid regulatsioone täpsustama, et hoida ära tulevasi vaidlusi.⁴²

1.3 Krüptoraha platvormide liigid

Üheks krüptoraha plussiks loetakse selle detsentraliseeritust ehk keskse väljaandva organi puudumist. Kuid tänapäeval on see suuresti muutunud, sest üha enam inimesi ostab ja kaupleb krüptorahadega erinevatel vahetusplatvormidel ning hoiab neid rahakotiteenuseid osutavate ettevõtjate juures, mis oma olemuselt on tsentraliseeritud ehk üks keskne isik kontrollib teenuse osutamist, mistõttu on see väga sarnane traditsioonilistele finantsasutustele ning

³⁹ TlnHKo 18.11.2014, 3-14-50581, p 8.

⁴⁰ Rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seadus. - RT I 2008, 3, 21...RT I, 12.07.2014, 111.

⁴¹ TlnHKo (viide 39), p 8.

⁴² RKHKo 3-3-1-75-15.

hõlmab endas ka sarnaseid riske (sh maksejõuetuse ning lisaks küberrünnakutega seotud riske).⁴³

Krüptorahade omandamiseks on peamiselt kolm viisi. Nagu eelpool selgitatud nimetatakse krüptorahade loomist kaevandamiseks, kuid kuna selleks on vaja võimsat arvutit, mis keerulisi protsesse suudaks läbi viia ning tohutult elektrienergiat, teevad seda pigem vähesed. Rohkem kasutatakse krüptorahade ostmiseks ja nendega kauplemiseks erinevaid veebiplatvorme ja teenusepakkujaid. Kolmas viis krüptorahade omandamiseks on osta või vahetada neid inimeste vahel otse ilma vahendajata. Näiteks krüptoraha kaevandaja müüb kaevandatud krüptoraha edasi teisele isikule sularaha eest.⁴⁴ Krüptorahade hoiustamiseks on vaja spetsiaalset rahakotti, kus säilitatakse tehingute tegemiseks vajalikku privaativõtit. Ka rahakoti omamiseks on mitmeid viise, millest käesoleva töö mõistes on asjakohane krüptoraha platvormide poolt pakutav rahakotiteenus, mille käigus inimene usaldab oma privaativõtme teenusepakkujale.

30.05.2018 võtsid Euroopa Parlament ja nõukogu vastu direktiivi 2018/843, mis käsitleb finantssüsteemi rahapesu või terrorismi rahastamise eesmärgil kasutamise tõkestamist (edaspidi: 5. rahapesu direktiiv). Nimetatud direktiivi üheks eesmärgiks seadis seadusandja selgesõnaliselt laiendada õigusakti nõudeid ka uudsetele krüptorahadele ning nendega seotud teenuste osutajatele.⁴⁵ Eesti oli üks esimesi riike, kes 5. rahapesu direktiivis nimetatud nõuded kohalikku RahaPTS-i üle võttis. Seetõttu on Eestist saanud justkui krüptoraha platvormide tõmberiiik ning käesoleva töö hetkeks on Majandustegevuse registris registreeritud üle 1300 krüptoraha vahetamise, ülekandmise ja säilitamisega seotud teenuste pakkujat, kellest ligikaudu 730-le on Rahapesu andmebüroo (edaspidi: RAB) väljastanud tegevusloa virtuaalväeringu raha vastu vahetamise teenuse osutamiseks ja 630-le virtuaalväeringu rahakotiteenuse pakkumiseks.⁴⁶ Sisuliselt on see märk sellest, et krüptoraha platvormide asutamine on Eesti seaduste järgi väga lihtne ning praktiliselt igaüks võib seda teha. Eesti Rahandusministeeriumi ning RAB-i hinnangul toob selline populaarsus aga kaasa riske ning esineb vajadus tegevusloa nõudeid karmistada. Krüptoraha platvormid võivad jätta oma klientidele mulje justkui oleks RAB-i tegevusloaga õigus pakkuda reguleeritud

⁴³ Dr. A.A. Gikay. Regulating Decentralized Cryptocurrencies Under Payment Services Law: Lessons from European Union Law. 9 Case W. Res. Journal of Law, Technology & the Internet 1, 2018. Lk 7.

⁴⁴ D.A. Dion. I'll Gladly Trade You Two Bits on Tuesday for a Byte Today: Bitcoin, Regulating Fraud in the Economy of Hacker-Cash. Journal of Law, Technology and Policy. Vol, 2013. Lk 168.

⁴⁵ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL 2018/843), 30.05.2018, millega muudetakse direktiivi (EL) 2015/849, mis käsitleb finantssüsteemi rahapesu või terrorismi rahastamise eesmärgil kasutamise tõkestamist, ning millega muudetakse direktiive 2009/138/EÜ ja 2013/36/EL. – ELT L 156, lk 43- 74.

⁴⁶ Majandustegevuse register (viide 3).

finantsteenuseid ning tekitada seega klientides suuremat usaldust.⁴⁷ Tegelikult on RAB-i tegevusloa eesmärk allutada vastavate teenuste osutajad RahaPTS nõudeid järgima. Uuest RahaPTS redaktsioonist on eemaldatud ebamäärane alternatiivse maksevahendi teenuseosutaja mõiste ning krüptorahaga seotud teenuste osutajad liigitatakse järgmiselt: 1) virtuaalvääringu raha vastu vahetamise teenuse pakkuja (RahaPTS § 2 lg 1 p.10) (käesolevas töös edaspidi: „krüptoraha vahetusplatvorm“) ning 2) virtuaalvääringu rahakotiteenuse pakkuja (RahaPTS § 2 lg 1 p.11) (käesolevas töös edaspidi: „rahakotiteenuse osutaja“). Lihtsuse huvides kasutab autor käesolevas töös mõlemat liiki teenuste osutajaid üldmõistega „krüptoraha platvorm“.

RahaPTS § 3 p-s 9 on defineeritud, et virtuaalvääring on digitaalsel kujul esitatud väärtus, mis on digitaalselt ülekantav, säilitatav või kaubeldav ja mida füüsilised või juriidilised isikud aktsepteerivad maksevahendina, kuid mis ei ole ühegi riigi seaduslik maksevahend ega rahaline vahend Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi (EL) 2015/2366 makseteenuste kohta siseturul tähenduses ega makseinstrument või maksetehing sama direktiivi artikli 3 punktide k ja l tähenduses. RahaPTS § 3 p-s 10 on sõnastatud, et virtuaalvääringu rahakotiteenus on teenus, mille raames luuakse klientidele või hoitakse klientide krüpteeritud võtmeid, mida saab kasutada virtuaalvääringute hoidmise, talletamise ja ülekandmise eesmärgil. Järgnevalt selgitab autor nimetatud teenuste olemust täpsemalt.

1.3.1 Krüptoraha vahetusplatvorm

Krüptoraha vahetusplatvormide puhul saab eristada teenusepakkujaid, kes võimaldavad tavaliselt veebiplatvormi vahendusel vahetada krüptorahasid seaduslike valuutade vastu (tuntumaid: Coinbase, Change, CoinMetro) või erinevaid krüptorahasid üksteise vastu (tuntuimad: Binance, Bittrex, Bitfinex).⁴⁸ Autori hinnangul sarnaneb selline krüptoraha platvorm oma olemuselt seaduslikult aktsepteeritud valuutade vahetamise teenust osutava ettevõttega, mis on aga RahaPTS mõistes finantseerimisasutus (RahaPTS § 6 lg 2 p.1). Krüptoraha vahetusplatvormi kasutamine on inimestele kõige mugavam viis krüptoraha soetamiseks, sest platvorm vahendajana viib kokku ostja ja müüja ning pakub seega likviidsust. Küll aga toob vahendaja kasutamine kaasa erinevaid riske, sest inimene tugineb

⁴⁷ Majandus 24. Liiga palju kelme: krüptobuum sunnib Eestis seadust muutma. – Postimees Majandus 28.11.2018. – Arvutivõrgus: <https://majandus24.postimees.ee/6464048/liiga-palju-kelme-krüptobuum-sunnib-estis-seadust-muutma> (03.04.2019).

⁴⁸ Aziz. Crypto Guide 101: Choosing the Best Cryptocurrency Exchange. Masterthecrypto. - Arvutivõrgus: <https://masterthecrypto.com/choosing-the-best-cryptocurrency-exchange/> (1.04.2019).

kolmandale isikule ning usaldab tema poolt avaldatud infot, tehingute täitmise täpsust ja kvaliteeti ning krüptorahade hoidmise turvalisust. Samuti on krüptoraha platvormid haavatavamad küberrünnakutele tänu suurtele tehingumahtudele ja kasutajaskonnale.⁴⁹

Krüptoraha vahetusplatvormid jagunevad kolmeks:

- 1) Tsentraliseeritud platvorm (ing. k. *Centralized Exchange*, CEX). CEX on professionaalne teenuseosutaja, kes võimaldab platvormil ostja ja müüja vahel tehingu tegemist. Oma olemuselt on tegemist justkui väärtpaberi börsiga, kus osapooled annavad tehingukorralduse mille börsimaakler teostab. Platvorm on vahendaja rollis ning võtab selle eest teenustasu. Kuna CEX platvormid on kõige enam kasutatavamad, on nad ka kõige likviidsemad ehk pakuvad võimalust kõige kiiremini krüptorahadega kaubelda ja neid vahetada. Samas on need ka kõige haavatavamad küberrünnakutele, sest paiknevad veebisüsteemis ning on kõige suurema kasutajate ja tehingute arvuga. Rünnakute põhjuseks on ka asjaolu, et tsentraliseeritud platvormid pakuvad tihti ka rahakotiteenust, mistõttu hoiab platvorm suurtes kogustes klientide krüptoraha. Tuntuimaid on näiteks Binance ja Bitfinex.
- 2) Detsentraliseeritud platvorm (ing. k. *Decentralised Exchange*, DEX). Detsentraliseeritud platvorm tegutseb sarnaselt ühisrahastusplatvormidele ehk *peer-to-peer* süsteemile viies kokku tehinguosapooled ehk ostja ja müüja, kes aga teostavad tehingu omavahel ise. DEX järgib seega rohkem bitcoini looja eesmärki ning pakub lihtsalt inimestele võimalust kohtuda ning vahetada krüptorahasid ilma, et nad peaksid sõltuma keskest asutusest. Samuti ei ole DEX-il tehingute tegemiseks vajalik hoiustada oma krüptoraha platvormil, vaid inimene saab hoida oma krüptoraha enda valitud rahakotis. DEX platvormi miinuseks on süsteemi aeglus ja vähene likviidsus. Samuti ei teosta DEX platvorm tehingu osapooltele KYC protsessi, mistõttu soodustavad sellised platvormid kuritegeliku raha liikumist. Tuntuim on IDEX.
- 3) Hübriid platvorm (ing.k *Hybrid Exchange*). Hübriid platvormid on krüptoraha platvormide järgmise tase, mis lubab kasutajatele CEX-ile omast likviidsust ja DEX-ile omast anonüümsust. Esimene hübriid platvorm Qurrex loodi alles on 2018.aastal ning see ei ole käesoleva töö kirjutamise hetkel veel tegevust alustanud.⁵⁰

---

⁴⁹ S. Alkadri. Defining and Regulating Cryptocurrency: Fake Internet Money or Legitimate Medium of Exchange? 17 Duke Law & Technology Review, Vol 17, 2018-2019. Lk 80-81.

⁵⁰ C. Chizurum. What are 3 Different Types of Crypto Exchanges. - Crypto Block Wire 26.10.2018. - Arvutivõrgus: <https://cryptoblockwire.com/decentralized-centralized-hybrid-exchanges/> (1.04.2019)

Krüptoraha vahetusplatvormid pakuvad seega kasutajale mugavusteenust võimaldades leida kiiresti ostja või müüja soovitud tehinguks. Samuti teeb platvormipidaja kliendi korraldusel ise tehingu või kasutab automatiseeritud süsteeme, mistõttu ei pea inimene selle peale aega kulutama. Platvormide eeliseks on kindlasti ka krüptoraha väärtuse muutuse kajastamine. Volatiilse iseloomu tõttu võib krüptoraha hind kiiresti muutuda. Platvormide pakutavad mugavad graafikud aitavad inimesel jälgida hinnamuutusi ning otsustada, millal on tehingu tegemiseks parim aeg või sisestada juba ette tehingu kriteeriumid, mille korral platvormipidaja korralduse täitma peab.⁵¹ Selliste teenuste kasutamine toob aga kasutajale kaasa riske, mida autor järgmistes peatükkides avab.

1.3.2 Krüptoraha rahakotiteenuse pakkuja

Selleks, et krüptoraha vahetusplatvormil ostetud või vahetatud krüptorahasid hoiustada on vajalik omada spetsiaalset rahakotti. See tähendab lihtsalt öeldes virtuaalset või tarkvaral põhinevat programmi, kus kasutaja hoiab oma kaht võtit- avalikku ja privaatset. Kahe võtme süsteem võimaldab teha *blockchainil* krüptorahadega tehinguid ning jälgida oma vara seisut. Niisiis ei hoita krüptoraha rahakottides mitte krüptoraha ennast vaid koode, mis võimaldavad krüptoraha käsutada. Pangakontoga võrreldes on privaatne võti justkui pangakonto parool ning avalik võti pangakonto number. Seega on privaatne võti ainus viis krüptoraha kasutamiseks ja tehingute tegemiseks ning selle sattumisel valedesse kättesse või kaotamisel, jääb inimene ilma ka kogu selles rahakotis hoitud varadest, sest privaatset võtit ei ole kuidagi võimalik taastada. Unustades oma pangakonto parooli, on pangal võimalik see taastada, kuid kuna *blockchainil* puudub selline keskne administraator ei ole võimalik ka kadunud privaatvõtit taastada. Krüptorahasid ja nende asukohta on endiselt võimalik *blockchainil* näha, kuid ilma privaatse võtmeta ei saa krüptoraha liigutada.⁵² Rahakotiteenuseid pakuvad enamasti samad platvormid, kes pakuvad ka krüptoraha vahetamise võimalust (tuntuimad: Binance ja Bitfinex).⁵³

---

⁵¹ N. Saraswat. How do Cryptocurrency Exchanges Work? And What Technologies are Driving Disruption. - Hackernoon 27.11.2018. - Arvutivõrgus: <https://hackernoon.com/how-do-cryptocurrency-exchanges-work-and-what-technologies-are-driving-disruption-33d0007eb018> (27.04.2019).

⁵² Aziz. Guide to Cryptocurrency Wallets: Why Do You Need Wallets? Masterthecrypto. - Arvutivõrgus: <https://masterthecrypto.com/guide-to-cryptocurrency-wallets/> (1.04.2019).

⁵³ Aziz. Guide to Cryptocurrency Wallets (viide 52).

Krüptoraha rahakotte on mitmeid variante, mis erinevad peamiselt oma turvalisuse poolest:

- 1) Tarkvaral põhinev rahakott, mis asub kas arvutis, telefonis või veebiplatvormil. Arvutisse laaditud konkreetne rahakoti tarkvara võimaldab sellele ligi pääseda, vaid selles konkreetsetes arvutis, kus tarkvara on seadistatud. Selline rahakott on küllaltki turvaline, sest ei ole kogu aeg interneti keskkonnas, kuid kui arvutisse satub pahavara või toimub küberrünnak, on siiski võimalik tarkvarasse sisse murda ja privaativõti kätte saada. Telefoni rahakott toimib telefoni seadistatud aplikaatsioonina. Küll aga ei ole see väga turvaline, sest küberrünnak telefoni rahakotile on lihtne ning levinud. Samuti võib telefoni kaotsimineku või varguse korral ka rahakotile kergesti ligi pääseda ning privaativõtme abil krüptorahad omastada. Internetis asuv rahakott on tavaliselt avatud rahakotiteenuse pakkuja platvormil pilvesüsteemis, ning on seega igal pool ligipääsetav. See on kõige riskantsem viis krüptoraha hoidmiseks, sest asub kogu aeg internetis ning on küberrünnakutele kõige ligipääsetavam.⁵⁴ Rahakotiteenust osutav platvorm tegutseb sellises olukorras justkui krediidi- või investeerimisühing või väärtpaberite keskdepositoorium, kes klientide vara hoiavad. Sellise usaldusega kaasnevad kasutajale suured riskid, sest platvormipidaja võib päevapealt tegevuse lõpetada, pankrotti minna, pahatahtlikult klientide krüptoraha omastada või turvareeglite mittejärgimisel langeda küberrünnaku ohvriks.⁵⁵
- 2) Riistvara rahakott, kus kasutaja privaativõti on talletatud välisele USB laadsele seadmele ehk *ledger*-ile. Selline rahakott on kõige turvalisem, kuna ei ole pidevalt internetis ning on seega küberrünnakute eest kaitstud. Küll aga esineb oht, et kasutaja kaob seadme ära, see varastatakse, puruneb või esineb tehnoloogiline rike. Tuntuim tootja on näiteks Trezor, kes on kuulus seifide valmistaja.⁵⁶
- 3) Paberrahakott tähendab lihtsalt öeldes, et kasutaja privaativõti on prinditud füüsilise paberile või on tegemist tarkvaralahendusega, mis on välja prinditud näiteks QR-koodi formaadis. Ka paberrahakott on küberrünnakute vastu kaitstud, kuid esineb suur risk, et paberdokument hävineb, kaob või saab kahjustada, mistõttu ei ole enam võimalik koodi lugeda.⁵⁷

Autori hinnangul peituvad krüptoraha platvormide kasutajate jaoks suurimad riskid just krüptoraha rahakotiteenust osutavate platvormide puhul, mistõttu keskendub käesolev töö

---

⁵⁴ Cryptocurrency Wallet Guide: A Step- By- Step Tutorial. Blockgeeks. - Arvutivõrgus: <https://blockgeeks.com/guides/cryptocurrency-wallet-guide/> (2.04.2019).

⁵⁵ Aziz. Guide to Cryptocurrency Wallets (viide 52).

⁵⁶ Cryptocurrency Wallet Guide (viide 54).

⁵⁷ Aziz. Guide to Cryptocurrency Wallets (viide 52).

peaasjalikult selliste probleemide uurimisele. Reguleeritud turu näitel võib rahakotiteenust võrdsustada näiteks väärtpaberite hoidmise teenuseid pakkuvate investeerimisühingute ja keskdepositooriumitega või raha hoiustavate krediidasutustega. Küll aga on kliendi vara (ehk raha, väärtpaberite ja ka muu vara) hoidmine krediidi- ja investeerimisühingutes rangelt reguleeritud. Krüptoraha platvormidele aga hetkel eriseadused puuduvad ning on ebaselge, kas ja millised olemasolevad õigusaktid neile kehtida võiksid. Kuna aga riskid on olemas analüüsib autor järgmistes peatükkides krüptoraha platvormi ja kasutaja vahelist õiguslikku suhet ning kohalduvaid õigusakte, et tagada klientide õiguste ja vara piisav kaitse riskide realiseerumise korral.

1.4 Krüptoraha platvormi kasutamise seotud peamised riskid

Uudsed ja seni õiguslikult üheselt reguleerimata krüptorahad ning krüptoraha platvormid peidavad endas kasutaja jaoks palju riske, mis on autori hinnangul oma olemuselt sarnased reguleeritud finants- ja investeerimisteenustega seotud riskidele. Nii nagu investeerides raha reguleeritud väärtpaberiturul, esineb ka krüptorahadega tehingute tegemisel mitmeid riske, mille realiseerumisel on peamiselt oht vara vähenemisele või kaotamisele. On selge, et teenuseosutaja ei saa ja ei peagi kõiki investeerimisega seotud riske maandama, küll aga peab investoril olema piisav teave, et riskidega tutvuda ja selle põhjal sobiv otsus langetada. Kuna krüptoraha platvormidele kohalduvate seaduste osas esineb segadust, ei ole ka ühtseid nõudeid teabe osas, mida platvorm on kohustatud kasutajatele esitama. Seetõttu esineb risk, et platvormipidaja ei avalda kasutajale kogu olulist infot tehingu tegemiseks ega sellega seotud riske või esitab koguni valet või eksitavat infot.⁵⁸

Krüptoraha platvormide tegevuse üle puudub ka järelevalve, mistõttu ei ole tagatud, et platvormipidaja rakendab vajalikke turvameetmeid (näiteks klientide krüptoraha hoidmisel), viib läbi vajalikke riskihinnanguid, kehtestab sisereegleid kliendi korralduste täitmiseks ja rakendab huvide konflikti vältimise põhimõtteid.⁵⁹ Krüptoraha kümneaastane ajalugu on näidanud, et järelevalve puudumine soodustab ka pettuste riski, mistõttu ei saa kasutaja olla kindel platvormipidaja usaldusväärsuses. Finantsasutuste juhtide sobivuse hindamiseks ning

---

⁵⁸ The European Supervisory Authorities. Warning (viide 38).

⁵⁹ European Banking Authority. Report with advice for the European Commission on crypto- assets. 09.01.2019. Lk 16-17. - Arvutivõrgus: <https://eba.europa.eu/documents/10180/2545547/EBA+Report+on+crypto+assets.pdf> (24.03.2019).

tausta kontrollimiseks on karmid nõuded (vastav haridus, kogemused, laitmatu reputatsioon jms),⁶⁰ küll aga võib krüptoraha platvormi asutada peaaegu igaüks.

Autori hinnangul esineb krüptoraha rahakotiteenuse puhul risk, et platvormipidaja ei pea korrektselt arvestust klientidele ja platvormile endale kuuluva vara osas, mistõttu ei ole tagatud ka varade eraldatus pankroti korral. Samuti on risk, et platvormipidaja on hooletu või ei võta kasutusele piisavaid tehnoloogilisi meetmeid ning satub küberrünnaku ohvriks, mille tulemusel kasutajate krüptorahad varastatakse. Seega on oluline, et platvormipidaja tunneks valdkonda piisavalt, omaks vastavaid tehnoloogilisi süsteeme ning arendaks ja parandaks neid pidevalt. Krüptoraha detsentraliseeritud olemuse tõttu ei ole võimalik taastada kaotatud või unustatud privaativõtit, mistõttu ei ole võimalik pääseda ligi ka selle võtmega hoitud krüptorahadele. Platvormipidaja peaks olema seega eriti hoolas, et klientide krüptorahade privaativõti säiliks ning ei satuks valedesse kättesse. Rahakotiteenusega seotud riske ja nende realiseerumist kirjeldab autor täpsemalt peatükis 2.5.

Detsentraliseeritus tähendab ka seda, et kui *blockchainil* on tehing tehtud, ei ole seda võimalik tühistada. See tähendab, et väiksema hooletus kas saaja aadressi või summa sisestamisel võib kaasa tuua vara kaotuse.⁶¹ Krüptoraha platvormide tegevusele ei laiene hetkel ka reguleeritud finantsteenustele kehtivad garantiid ja tagatised ning, kui platvorm lõpetab tegevuse, läheb pankrotti või satub küberrünnaku ohvriks, ei ole kasutajal enamasti lootust oma vara või hüvitise saamiseks. Nimetatud risk on viimaste aastate kaasuste pinnal korduvalt realiseerinud.⁶²

1.5 Krüptoraha platvormi ja kasutaja vaheline õiguslik suhe

Selleks, et oleks võimalik analüüsida krüptoraha platvormide kasutamisest kasutajale tulenevaid riske ja kasutaja võimalusi oma õiguste ja vara kaitseks on eelnevalt vajalik selgitada platvormi ja kasutaja vahelise suhte õiguslikku olemust. Kuigi krüptoraha platvormide reguleerimiseks ei ole hetkel Eestis ega Euroopa Liidus kehtestatud erisätteid ei tähenda see, et nende tegevuse osas puuduvad igasugused piirangud. RAB-i tegevusloa saanud krüptoraha platvormid tegutsevad juriidilise isikuna ning osutavad teenuseid oma majandus- ja kutsetegevuses nii füüsilistele kui ka teistele juriidilistele isikutele. Füüsilised

---

⁶⁰ S. Tammer. Sobivusest sobimatuseni finantssektoris. *Juridica* V/2015. Lk 320- 322.

⁶¹ Fidelity Digital Assets. Custody in the Age of Digital Assets. - Medium 15.10.2018. - Arvutivõrgus: <https://medium.com/@FidelityDigitalAssets/custody-in-the-age-of-digital-assets-95799f347016> (06.04.2019).

⁶² The European Supervisory Authorities. Warning (viide 38).

isikud kvalifitseeruvad tarbijateks võlaõigusseaduse (edaspidi: VÕS ⁶³) § 1 lg 5 ning tarbijakaitseaduse (edaspidi TKS ⁶⁴) § 2 lg 1 p.1 kohaselt, mille järgi on tarbijaks füüsiline isik, kes ei tegutse lepingute sõlmimisel ja muudes toimingutes oma majandus- või kutsetegevuses. Krüptoraha platvormil enda kasutajaks registreerimisega ning platvormi pakutavate teenuste tarbimisega nõustub isik platvormi kasutustingimustega, millega loetakse poolte vahel sõlmituks leping. Seega analüüsib autor alustuseks eraõiguslike (eelkõige lepinguõiguslike) sätete kohaldatavust platvormi ja selle kasutaja vahelistele suhetele.

Oma olemuselt on platvormide kuvatavad tingimused tüüptingimused VÕS § 35 lg 1 järgi ehk need on eelnevalt välja töötatud, neid ei ole poolte vahel eraldi läbi räägitud ning seega ei saa platvormi kasutaja mõjutada ka tingimuste sisu.⁶⁵ Krüptoraha platvormi ja kasutaja vahel sõlmitavate lepingute puhul on asjakohane rääkida teenuste osutamise lepingutest, mille puhul võlgneb platvorm kasutajale mingi tegevuse või soorituse.⁶⁶ Nii näiteks võib krüptoraha vahetusplatvorm osutada kasutajale muuhulgas järgimisi teenuseid: ostu- müügi tehingute vahendamine, kliendi korralduste vastuvõtmine, edastamine, täitmine kliendi nimel ja arvel, valuuta vahetamine, jms.⁶⁷ Rahakotiteenuse osutaja pakub aga kliendi privaativõtmete hoidmise ja haldamise teenust ning kliendile kuuluvate krüptorahade osas arve pidamist, et oleks võimalik kuvada kliendile kuuluvate krüptorahade seis. Seega platvormi teenuste kasutamisel usaldab klient, et platvormipidaja täidab tema korraldused õigeaegselt, vastavalt antud korraldusele ning paremil viisil, on hoolas ja heauskne kliendi krüptoraha hoidmisel ning rakendab piisavaid turvanõudeid hoidmaks ära privaativõtme sattumist kolmandate isikute kätte.

Teenuste osutamise lepingutest peab autor antud töös asjakohaseks analüüsida käsunduslepingu (VÕS § 619), maaklerlepingu (VÕS § 658) ja agendilepingu (VÕS § 670) sätete kohaldatavust, sest just need sobituvad platvormide poolt osutatavate teenustega kõige enam. Praktikas välistavad mitmed krüptoraha platvormid tingimustes igasuguse käsunduslaadse vastutuse kliendi ees. Näiteks loetleb üks tuntumaid platvorme Binance oma tingimustes, et ei tegutse kliendi maakleri, vahendaja, agendi ega nõustajana.⁶⁸ Samasuguse

---

⁶³ Võlaõigusseadus. - RT I 20.02.2019, 8

⁶⁴ Tarbijakaitseadus. - RT I, 19.03.2019, 61.

⁶⁵ P. Varul jt. VÕS § 35/ 4.2.2. - Võlaõigusseadus I. Komm vlj. 2 vlj. Tallinn: Kirjastus Juura 2016.

⁶⁶ P.Kalamees, jt. Lepinguõigus. Tallinn: Kirjastus Juura, 2017. Lk 326.

⁶⁷ N. Saraswat. How do Cryptocurrency Exchanges Work? And What Technologies are Driving Disruption. - Hackernoon 27.11.2018. - Arvutivõrgus: <https://hackernoon.com/how-do-cryptocurrency-exchanges-work-and-what-technologies-are-driving-disruption-33d0007eb018> (27.04.2019).

⁶⁸ Binance. Binance Terms of Use. 20.02.2019. - Arvutivõrgus: <https://www.binance.com/agreement.html> (19.03.2019).

sätte leiab ka Bittrex-i tingimustest.⁶⁹ Selline välistamine aga ei tähenda kindlasti, et õiguslikult ei võiks platvormipidaja ja kliendi vaheline suhe siiski nimetatud tingimustele vastata.

1.5.1 Käsundusleping

VÕS § 619 järgi kohustub käsunduslepinguga üks isik (käsundisaaja) vastavalt lepingule osutama teisele isikule (käsundiandjale) teenuseid, mille eest käsundiandja maksab poolte kokkuleppel tasu. Käsunduslepingu puhul on oluline käsundisaajal lasuv kohustus tegutseda käsundisaajale käsundi eripärasid arvesse võttes hoolsalt ja lojaalselt ning teenuse osutamisel andma endast parima, et hoida käsundisaajale ära kahju ning tegutseda tema parimates huvides.⁷⁰

Krüptoraha platvormide puhul on tegemist tüüpilise käsundisuhtega, kus platvormid lubavad oma tingimustes ning turundusmaterjalides osutada kvaliteetset ja turvalist teenust ning anda endast parim kliendi korralduste täitmisel ning rahakotiteenuse puhul hoida kliendi vara turvaliselt kasutades selleks kohaseid tehnilisi meetmeid. Selline suhe eeldab pooltevahelist usaldust, et käsundisaaja tegutseb hoolsalt ja lojaalselt käsundiandjale ja tema huvides.⁷¹ Lubadusest tegutseda kliendi jaoks parima kasu eesmärgil ja hoida ära kahju tekkimine saabki pidada hoolsuskohustuseks.⁷² Kuna krüptoraha platvormid tegutsevad käsundisaajana ka oma majandus- ja kutsetegevuses ning reklaamivad end tihti nii kodulehel kui turunduslikes materjalides kui oma ala professionaalne tuleb hoolsuskohustuse järgimisel võtta aluseks ka objektiivne standard ehk tegutsemine hoolsalt vastavalt üldiselt tunnustatud kutseoskuse tasemel. Professionaalse ettevõtja puhul on kõrgendatud hoolsusmäär oluline, sest kliendil tekib põhjendatud ootus arvata, et platvormipidaja võimed, teadmised ja oskused vastavad osutatava teenuse eripäradele ning selles valdkonnas tunnustatud kutseoskuste tasemele.⁷³ Autori hinnangul võiks siinkohal kutseoskuste puhul võtta arvesse finants- ja investeerimisteenuste osutamisel nõutud hoolsuskohustust, sest mõlemal juhul on riskid kliendi vara kaitse ning korralduste täitmise hoolsuse osas sarnased.

---

⁶⁹ Bittrex. Bittrex International Terms of Service - version 1.3.1. 18.10.2018. - Arvutivõrgus: <https://bittrex.zendesk.com/hc/en-us/articles/360001411486> (19.03.2019).

⁷⁰ P. Kalamees, jt. Lepinguõigus (viide 66), lk 331.

⁷¹ P. Varul jt. VÕS § 620/ 3.2. - Võlaõigusseadus III. Komm vlj. Tallinn: Kirjastus Juura 2009.

⁷² P. Varul jt. VÕS (viide 71), § 620/ 3.3.1.

⁷³ P. Varul jt. VÕS (viide 71), § 620/ 3.3.2

Lojaalsuskohustusena saab käsunduslepingu puhul tuua välja käsundisaaja kohustuse vältida huvide konflikti teket (VÕS § 623). Sama paragrahvi lõike 1 kohaselt võib käsundisaaja teha kliendi tehinguid, mille teiseks pooleks on ta ise või kolmas isik, kelle huvides ta tegutseb, vaid juhul, kui huvide konflikt on välistatud. Ehk olukorras, kus poolte huvid on vastandlikud, peab käsundisaaja sellegipoolest suutma tegutseda mõlema poole jaoks kõige kasulikumal viisil.⁷⁴

1.5.2 Maaklerleping

Käsunduslepingu tüüpi lepingu üheks alaliigiks on maaklerleping, mis VÕS § 658 lg 1 järgi tähendab, et üks isik (maakler) kohustub vahendama teisele isikule (käsundiandjale) lepingu sõlmimist kolmanda isikuga. See tähendab, et maakleril endal ei ole tavaliselt kohustust kolmanda isikuga käsundiandja nimel lepingut sõlmida, ta vaid vahendab seda või osundab lepingu sõlmimise võimalusele. Oluline erinevus käsunduslepinguga on tasu maksmise kohustuses. Kui käsunduslepingu alusel saab käsundisaaja nõuda tasu ka juhul, kui konkreetset tulemust ei saavutata, siis maakleritasu nõue tekib juhul, kui vahendaja tulemusel on sõlmitud poolte vahel kehtiv leping (VÕS § 664 lg 1).⁷⁵ Krüptoraha platvormide puhul võib maaklersuhtega olla tegemist vahetuse teenuseid pakkuvate platvormide korral, kus platvormipidaja maaklerina viib kokku ühelt poolt krüptoraha ostu sooviga ja teiselt poolt müügi sooviga isikud, kes siis omavahel tehingu teevad või annavad maaklerile kui oma esindajale volituse tehingu tegemiseks (VÕS § 659 alusel). Samuti võib liigitada detsentraliseeritud ehk *P2P* platvormide puhul platvormipidajat kui maaklerit, kes viib omavahel kokku krüptoraha osta sooviva isiku ja võõrandada sooviva isiku. Sellises olukorras täidab platvorm klassikalises mõttes maakleri põhisisu, ehk viib kokku tehingu osapooled ning võib ka vahendada lepingu sõlmimiseks vajalike tegevuste ettevalmistamist, aga lepingu sõlmimise viivad pooled lõpuni ise.⁷⁶ Kuna maaklerlepingu puhul on käsunduslepingu tüüpi lepinguga, kohalduvad siin ka käsunduslepingu kohta käivad sätted, näiteks hoolsus- ja lojaalsuskohustuse osa.⁷⁷ Autori hinnangul aga krüptoraha rahakotiteenuse osutamisele maaklerlepingu sätteid kohaldada ei saa, sest platvorm on ise käsundi alusel kohustatud kliendi vara hoidma, mitte aga ei vii klienti kokku kolmanda isikuga.

---

⁷⁴ P. Varul jt. VÕS (viide 71), § 623/ 3.1

⁷⁵ P. Kalamees, jt. Lepinguõigus (viide 66), lk 409- 410.

⁷⁶ P. Varul jt. VÕS (viide 71), § 658/ 3.1.

⁷⁷ P. Kalamees, jt. Lepinguõigus. (viide 66), lk 415.

1.5.3 Agendileping

VÕS § 670 lg-s 1 defineeritud agendilepingu alusel kohustub üks isik (agent) teise isiku (käsundiandja) jaoks ja tema huvides iseseisvalt ja püsivalt lepinguid vahendama või neid käsundiandja nimel ja arvel sõlmima. Püsiv tegutsemine seaduse mõistes tähendab, et pooled on kokku leppinud, et agent tegutseb pidevalt käsundiandja huvides ja vahendab ja sõlmib tema nimel lepinguid. Pidev tegutsemine võib olla ka piiratud lühema aja vältel tegutsemiseks.⁷⁸ VÕS § 670 lg 2 järgi on agendil õigus ise kujundada oma tegevust vabalt ning määrata tegutsemisaeg. Sarnaselt käsunduslepinguga sõltub tasu nõudmise õigus kogu protsessist mitte aga konkreetsest tulemusest või sõlmitud lepingust ehk agent saab tasu ka juhul, kui lepingu sõlmimiseni ei jõuta.⁷⁹

Krüptoraha platvormide tegevus ei ole aga autori hinnangul käsitletav agendilepinguna, sest platvormipidaja teeb kliendi huvides tehinguid vaid kliendi igakordse korralduse alusel, mitte aga püsivalt, aktiivselt ning enda valitud ajal. Isegi, kui klient teeb platvormil tehinguid tihti, ei tähenda see, et platvorm tegutseks tema agendina ja iseseisvalt, sest tehing viiakse läbi vaid kliendi korraldusel ja kliendi tingimustel.⁸⁰ Agendilepingu alla ei sobitu ka krüptoraha rahakotiteenuse pakkumine, sest sellise teenuse puhul ei otsi platvorm oma kliendile ehk käsundiandjale pidevalt uusi lepingupartnereid ning ei vahenda nendega lepingute sõlmimist ehk ei teki kolmiksuhet, vaid platvorm on ise lepingu alusel kohustatud kliendi vara hoidma.⁸¹

Kokkuvõtvalt jõudis autor järeldusele, et krüptoraha platvormi ja kasutaja vahelistele suhetele kohalduvad käsunduslepingu ning krüptoraha vahetusplatvormi puhul ka maaklerlepingu sätted. Lisaks eraõiguslikele suhetele peab autor krüptoraha platvormide teenuste eripärasid arvestades oluliseks analüüsida ka avalik- õiguslike normide kohaldatavust, sest oma olemuselt sarnanevad need finants- ja investeerimisühingut osutatavate teenustega.

---

⁷⁸ P.Kalamees, jt. Lepinguõigus. (viide 66), lk 410.

⁷⁹ P.Kalamees, jt. Lepinguõigus. (viide 66), lk 420.

⁸⁰ M. Valberg. Veebiplatvormi kui vahendaja õigussuhete kvalifitseerimine Eesti õiguse järgi. Magistritöö. Tartu: TÜ õigusteaduskond 2017. Lk 68.

⁸¹ P.Kalamees, jt. Lepinguõigus. (viide 66), lk 420.

2. KRÜPTORAHA PLATVORMIDELE KOHALDUVAD AVALIK- ÕIGUSLIKUD NORMID

On selge, et enamus majandusliku olemusega suhteid on reguleeritud lepingutega, mis lähtuvad paljuski eraõiguslikest põhimõtetest ja nõuetest. Ka krediidi- ja investeerimisasutused sõlmivad klientidega neile teenuste osutamiseks lepinguid. Küll aga on lisaks lepinguõiguslikele sätetele pidanud seadusandja vajalikuks kehtestada teatud valdkondades ka erinõuded, et tagada nõrgemale poolele täiendav kaitse ning ka ühiskonna ja keskkonna seisukohalt oluliste valdkondade osas järelevalve ja ühtne reeglistik. Selline on olukord ka finantssektoris, mida on läbi ajaloo üha enam avalik- õiguslikult reguleeritud.

Pangandus ja finantssüsteem on alati olnud üles ehitatud usaldusel, mis on tähtsal kohal ka tänapäeval, mil õigusnormide hulk on massiivselt kasvanud. Krediidiasutuse mõistes tähendab usaldus, et selles tegutsevad ja seda juhtivad isikud on ausad, kasutavad avalikkuselt kaasatud hoiuseid hoolsalt ning käituvad kliendi parimates huvides.⁸² Ka ajalooliselt on välja toodud finantssektorit iseloomustavad järgmised printsiibid: hoiustaja ja investori kaitse; läbipaistvus; usaldus; krediidiasutuse kõrgendatud hoolsuskohustus kliendi asja ajamisel; lepingupartneri võrdsuse tunnustamise printsiip; ausus ja hea usu põhimõte ning lepingute täitmise põhimõte⁸³ Nende printsiipide järgmiseks on finantsasutustele ja nende poolt pakutavatele teenustele kehtestatud ranged nõuded ja järelevalve, sest tugev ja stabiilne finantssektor on kogu riigi arengu üks olulisimaid aspekte ning ajaloost ja finantskriisidest on ilmnenu, et vaid eraõiguslikud ning lepingulised õiguskaitsevahendid ei suuda inimesi piisavalt kaitsta.

Uudsed ja seni õiguslikult üheselt reguleerimata krüptorahad ning krüptoraha platvormid peidavad endas kasutaja jaoks palju riske ning on seega ohuks ka eelmainitud printsiipide järgimisele. Kuna aga ühiskond huvitub krüptorahadest üha enam ning nende turuosa pidevalt kasvab, on oluline ka selles sektoris tagada inimeste vara ja õiguste kaitse. Sest on tõenäoline, et kui inimesed kaotavad reguleerimata teenuseid kasutades oma vara kandub see usaldamatus ja kartus edasi ka krediidi- ja investeerimisasutustesse, mille tulemusel kannatab kogu finantssektori stabiilsus ning riigi majandus tervikuna. Kuigi autor leidis eelmises peatükis et krüptoraha platvormi ja kasutaja vahelised suhted on Eesti õiguse kohaselt reguleeritud käsunduslepingu sätetega, on autor siiski seisukohal, et sarnaselt finants- ja

---

⁸² S. Tammer (viide 60), lk 318.

⁸³ R. Raa. Sissejuhatus pangandusõigusesse. Juridica III/2001. Lk 150.

investeermisteenustega vajab krüptoraha kasutaja kui nõrgem pool täiendavat kaitset. Seega analüüsib autor järgnevalt, kas finantsturgudel kehtivaid õigusakte ja investorkaitse meetmeid saab ja peaks rakendama ka krüptoraha platvormide tegevusele.⁸⁴

9.01.2019 koostas EBA Euroopa Komisjonile raporti, milles analüüsis krüptorahade sobivust olemasolevate Euroopa Liidu finantssete kohaldumisaslasse. Raporti ühe osana arutab EBA ka krüptoraha platvormide õiguslikke probleeme ning juhib tähelepanu peamiselt sellele, et krüptoraha platvormide tegevuse puhul on oluline jõuda selgusele, kas nende tegevusele saab kohaldada e- raha ja makseasutuste sätteid, kas rahakotiteenuste pakkujatele peaksid laienema deponooriumitele ja väärtpaperite hoidmisele kohalduvad seadused ning, kas krüptoraha platvormide osutatavad teenused on investeermisteenused.⁸⁵

2.1 Krüptoraha platvorm kui krediidasutus

Tihti võib kuulda, et krüptoraha platvorme nimetatakse kas krüptopankadeks- või börsideks. Ka eestlaste poolt loodud krüptoraha platvormi Change on ajakirjanduses kutsutud maailma suurimaks krüptopangaks.⁸⁶ Samuti nimetab eestlaste poolt loodud PiixPay end kodulehel usaldusväärseks krüptopangaks (ing k: *cyptobank*).⁸⁷ Tegelikult on selline nimetus eksitav, sest õiguslikult võib pank olla vaid Eestis krediidasutuse tegevusloa alusel tegutsev äriühing. Krediidasutus on olemuselt justkui piiratud õigusvõimega eraõiguslik juriidiline isik, millel on õigus pakkuda vaid seaduses sätestatud teenuseid ja tooteid ning, mille tegevus on tugevalt seadustega reguleeritud.⁸⁸ Krediidasutuste seaduse (edaspidi: KAS) järgi võib krediidasutus tegutseda aktsiaseltsi või tulundusühistuna (KAS § 3 lg 1) ning vaid krediidasutustel on õigus kaasata avalikkuselt hoiustamiseks raha või muid tagasimakstavaid rahalisi vahendeid (KAS § 4 lg 1).⁸⁹ KAS viitab paragrahvis 3¹ krediidasutuse mõiste defineerimisel Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26.06.2013. aasta määrusele (EL) nr 575/2013 krediidasutuste ja investimisühingute suhtes kohaldatavate usaldatavusnõuete kohta ja määruse (EL) nr 648/2013 muutmise kohta, mille artikli 4 lg 1 punkti 1 kohaselt on krediidasutus ettevõtja, kelle majandustegevuseks on hoiuste ja muude tagasimakstavate vahendite võtmine

---

⁸⁴ Käesoleva analüüsi raames uurib autor vaid tsentraliseeritud krüptoraha platvorme, mis oma olemuselt sarnanevad kõige enam reguleeritud finantssektorile, sest teenust osutab keskne asutus ehk teenusepakkuja. Samuti lähtub autor lihtsuse mõttes analüüsis platvormidest, mis pakuvad teenuseid bitcoini ja sellega sarnaste krüptorahadega seoses.

⁸⁵ European Banking Authority. Report with advice for the European Commission on crypto- assets (viide 59).

⁸⁶ U. Andressoo. Eestlased ehitavad maailma suurimat krüptopanka. - Äripäev 05.01.2018. - Arvutivõrgus: <https://www.aripaev.ee/uudised/2018/01/04/eestlased-ehitavad-maailma-suurimat-krüptopanka> (25.02.2019).

⁸⁷ Piixpay veebileht. - Arvutivõrgus: <https://www.piixpay.com> (25.02.2019).

⁸⁸ K.Siibak. Krediidasutuste seaduse uus redaktsioon. Juridica 1999/5. Lk 224- 230.

⁸⁹ Krediidasutuste seadus. - RT I, 13.03.2019, 98.

avalikkuselt ning oma arvel ja nimel laenu andmine.⁹⁰ Seaduse mõistes tähendab avalikkuselt hoiuste kaasamine, et see hõlmab avalikkust ehk eelnevalt mitte kindlaks määratud isikute ringilt. Krediidiasutusele lubatud tegevused on nimetatud KAS § 6 lg-s 1 ning need hõlmavad muuhulgas järgmisi tegevusi: hoiustamistehingud avalikkuselt hoiuste ja muude tagasimakstavate rahaliste vahendite kaasamiseks; laenu- ja liisingutehingud; makseteenused makseasutuste ja e-raha asutuste seaduse tähenduses; mittesularahaliste maksevahendite, näiteks elektrooniliste maksevahendite, e-raha, reisisekkide ja vekslite väljastamine ja haldamine; tehingud nii oma kui ka klientide arvel väärtpaberituruse seaduse §-s 2 sätestatud kaubeldavate väärtpaberitega ning välisvaluutaga ja muud rahaturutehingud; vara valitsemine ning investeerimisalane nõustamine; väärtpaberite hoidmine ning haldamine ning vara hoidmine. Pealtnäha võib tunduda, et tsentraliseeritud krüptoraha platvormid vastavad oma olemuselt krediidiasutuse tunnustele: tegemist on äriühingutega, kellele kindlaks määramata isikute ring saab kanda hoiustamiseks krüptoraha, ning, mis pakuvad KAS § 6 lg 1 loetletud teenustest näiteks makseteenuseid (võimaldades vahetada krüptorahasid omavahel ja seaduslike valuutade vastu) ning varahoidmise teenust (rahakotiteenuse osutaja). Samuti ei ole välistatud, et platvorm annab ka krüptorahas välja laene. Küll aga on oluline siinkohal märkida, et krüptoraha ei ole hetkel ei Eestis ega Euroopa Liidus seaduslik raha.

Sellegipoolest peab autor oluliseks analüüsida, mida on mõeldud KAS-is hoiuse ja muu tagasimakstava vahendi all. KAS ei defineeri ei hoiuse ega ka tagasimakstava vahendi mõisteid, kuid hoiuse mõistet selgitab tagatisfondi seaduse (edaspidi: TFS) § 24 lg 1, mille tähenduses on see krediidiasutuse ja hoiustaja vahelisest lepingust tulenev hoiustaja tähtajaline või tähtajatu kehtiv nõue krediidiasutuse vastu. Nõude rahalist väärtust kajastab krediidiasutus maksetehingute täitmiseks või tema klientide vahendite hoiustamiseks peetaval kontol. Krediidiasutus peab nõude põhisumma õigusaktide või lepingu tingimuste kohaselt hoiustajale tagasi maksma.⁹¹ Prantsusmaal selgitatakse hoiusena vahendeid, mis on saadud kolmandalt osapoolelt, eriti hoiuse vormis, õigusega kasutada neid oma arvel ning kohustusega need tagastada.⁹² Euroopa Parlamendi ja Nõukogu 16.04.2014.aasta direktiiv 2014/49/EL hoiuste tagamise skeemide kohta, defineerib mõiste hoius artiklis 2(1), kui

---

⁹⁰ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 575/2013, 26. Juuni 2013, krediidiasutuste ja investeerimisühingute suhtes kohaldatavate usaldatavusnõuete kohta ja määruse (EL) nr 648/2012 muutmise kohta. - ELT L 176, lk 1- 337.

⁹¹ Tagatisfondi seadus. - RT I, 10.01.2019, 13.

⁹² European Banking Authority. Report to the European Commission on the perimeter of credit institutions established in the Member States. 27.11.2014. - Arvutivõrgus: <https://eba.europa.eu/documents/10180/534414/2014+11+27+-+EBA+Report+-+Credit+institutions.pdf> (26.02.2019). Lk 5-6.

kreeditsaldo, mis tekib kontole jäänud rahalistest vahenditest või tavalistest pangatehingutest tulenevatest ajutistest olukordadest ja mille krediidasutus peab kohaldatavate seaduses sätestatud ja lepinguliste tingimuste kohaselt tagasi maksma.⁹³ EBA on oma 27.11.2014. aasta raportis pakkunud välja selgitada mõisteid hoius ja tagasimakstav vahend järgmiselt: tegemist on rahasummaga, mis on tagasimakstav nõudmise korral või lepingulise suhte alusel (kas koos või ilma intressita), mis on saadud kolmandalt isikult äritegevuse raames.⁹⁴

Kasutaja poolt krüptoraha platvormile tehingute tegemist kantud raha ei saa aga pidada krediidasutuse mõistes hoiuseks. Pigem kannab kasutaja platvormi raha, et platvorm käsundussuhte alusel saaks osutada vastavaid teenuseid ning VÕS § 262 peab käsundisaaja selle käsundiandjale tagastama. Seega ei kuule selliselt üle kantud raha platvormipidaja vara hulka ega ka pankrotivarasse (VÕS § 262 lg 3). Krediidasutuste kontekstis võib öelda, et klientide raha hoiustab krediidasutus oma nimel ja arvel ning kliendil on sellise summa ulatuses nõue panga vastu. Mistõttu on autor seisukohal, et krüptoraha platvormidele ei saa hetkel kehtivaid KAS-i sätteid laiendada. Selleks, et võimaldada platvormil ka traditsioonilise valuuta eest krüptorahasid osta kasutavad krüptoraha platvormid peamiselt kas krediidi- või makseasutusi selliste maksete teostamiseks.

2.2 Krüptoraha platvorm kui makseasutus või e-raha asutus

2.2.1 E-raha asutus

Krüptoraha on olemuselt sarnane e-rahale mistõttu võib see kergesti tekitada segadust ning arvamusi, et krüptorahadele kohalduvad ka e-raha sätted. Nimelt on e-raha seaduslikult tunnustatud ning reguleeritud elektrooniline maksevahend, mida võib väljastada vaid e-raha asutusena registreeritud ja vastavat Finantsinspektsiooni poolt väljastatavat tegevusluba omav äriühing.⁹⁵ E-raha mõiste ning e-raha väljastamise nõuded tulenevad Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16.09.2009. aasta direktiivist 2009/110/EÜ. Käesoleva direktiivi artiklis 2 on sõnastatud ka e-raha täpne definitsioon, mille järgi on see elektrooniliselt, sh magnetiliselt, hoitav väljastaja vastu esitatud nõude vormis rahaline väärtus, mis antakse välja rahaliste vahendite vastu maksetehingute tegemiseks ja mille võtab vastu füüsiline või juriidiline isik,

⁹³ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2014/49/EL, 16. aprill 2014, hoiuste tagamise skeemide kohta (uuesti sõnastatud). - ELT L 173, lk 149- 178.

⁹⁴ European Banking Authority. Report to the European Commission on the perimeter of credit institutions established in the Member States (viide 92), lk 7.

⁹⁵ Finantsinspektsioon. Makse- ja e-raha teenused. 31.10.2018. - Arvutivõrgus: <https://www.fi.ee/et/makse-ja-e-raha-teenused> (24.02.2019).

kes ei ole selle e-raha väljastaja.⁹⁶ Nimetatud direktiiv on Eestis üle võetud Makseasutuste ja e-raha asutuste seaduses (edaspidi: MERAS).⁹⁷ MERAS § 6 lõike 1 järgi on e-raha elektroonilisel kandjal säilitatav rahaline väärtus, mis väljendab rahalist nõuet selle väljaandja vastu ja mis vastab kõigile järgmistele tingimustele: seda väljastatakse rahalise sissemakse eest saadud summa nimiväärtuses; seda kasutatakse maksevahendina maksetehingute tegemiseks võlaõigusseaduse § 709 lõike 6 tähenduses ning seda aktsepteerib maksevahendina vähemalt üks isik, kes ise ei ole selle e-raha väljastaja. E-raha tooted jagunevad kaartidel ja tarkvaral põhinevateks ning neid saab kasutada maksete teostamiseks, et asendada paberraha. Oluline on asjaolu, et kui e-raha seadmele on salvestatud kindel rahaline väärtus, saab tarbija kasutada sama summa kaupade ja teenuste eest tasumisel. Seega on tegemist justkui ettemakstud maksevahendiga, mille puhul usaldab tarbija oma raha e-raha väljastanud asutusele samamoodi nagu ta usaldab oma vara hoiustamiseks krediidasutusele.⁹⁸

Autori hinnangul aga ei saa krüptoraha puhul rääkida e-rahast MERAS § 6 lõike 1 alusel, sest puudub rahaline nõue väljaandja vastu ning seda ei väljastata rahalise sissemakse eest saadud summa nimiväärtuses. Krüptoraha on detsentraliseeritud ehk sellel puudub kindel keskne väljaandja, kes omaks kontrolli ja otsustaks uute valuutade väljastamise. Krüptorahasid võib kaevandada igaüks, mis oligi bitcoini looja eesmärk. Seetõttu ei saa ka krüptoraha platvormidele kohaldada e-raha asutuse sätteid. Krüptoraha platvormide mõte on käsunduslepingu alusel osutada käsundiandjale krüptoraha vahetamise või hoidmise teenuseid, mitte aga väljastada e-raha tooteid, millega teha makseid või tarbida mingeid tooteid/ teenuseid samas summas. Autor analüüsib aga järgnevalt, kas krüptoraha platvormide puhul saab rääkida makseteenuste osutamisest makseasutustele kohalduvate sätete alusel.

2.2.2 Makseasutus

Euroopa Liidus kehtib 25.11.2015. aastal vastu võetud Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2015/2366 makseteenuste kohta siseturul (edaspidi: makseteenuste direktiiv).⁹⁹ Makseteenuste direktiivi artikli 1 kohaselt on makseteenuseid lubatud osutada vaid krediidasutustel, e-raha asutustel, postiteenuste osutajatel, makseasutustel, keskpankadel ja

---

⁹⁶ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2009/110/EÜ (viide 6).

⁹⁷ Makseasutuste ja e-raha asutuste seadus. - RT I, 13.03.2019, 23.

⁹⁸ Makseasutuste ja e-raha asutuste seaduse ja sellega seonduvate seaduste ning investeerimisfondide seaduse muutmise seadus 45 SE, seletuskiri. 11.05.2011, p. 2.1.1. - Arvutivõrgus: <https://www.riigikogu.ee/tegevus/elnoud/elnou/ef9939e6-184e-b3a4-6c32-7ee19cd01b23> (05.03.2019).

⁹⁹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2015/2366, 25.november 2015, makseteenuste kohta siseturul, direktiivide 2002/65/EÜ, 2009/110/EÜ ning 2013/36/EL ja määruse (EL) nr 1093/2010 muutmise ning direktiivi 2007/64/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta. - ELT L 337, lk 35- 127.

liikmesriikidel, kui nad ei tegutse riigiasutusena. Eesti seadustest reguleerib makseasutuste tegevust MERAS, mille § 5 lg 1 järgi on makseasutus on äriühing, kelle püsiv tegevus on makseteenuste osutamine. Makseteenused on MERAS § 3 lg-s 1 sätestatud järgmiselt: teenused, mis võimaldavad teha sularaha sisse- ja väljamakseid maksekontole ja kõiki maksekonto pidamiseks vajalikke toiminguid; maksetehingu täitmine, sealhulgas rahaliste vahendite ülekandmine makseteenuse pakkuja juures avatud maksekontole; maksetehingu täitmine, kui rahalised vahendid on makseteenuse pakkuja kliendile antud laenuna; võlaõigusseaduse § 709 lõikes 8 nimetatud makseinstrumentide väljastamine ja maksetehingute vastuvõtmine; rahasiire; makse algatamise ja kontoteabe teenus. Võib tunduda, et ka krüptoraha platvormid osutavad sarnaseid teenuseid ehk võimaldavad teha sularaha sissemakseid platvormil avatud kontole, osta selle eest krüptorahasid ning kanda neid teistele isikutele edasi. Samuti on sarnane asjaolu, et ka makseasutus ei kaasa hoiuseid krediitiasutuste tegevuse mõistes. Ehk makseasutusele kantud rahaliste vahendite eesmärk on vaid kliendi maksetehingu täitmine (MERAS § 5 lg 3). Sama leidis autor eelnevalt ka krüptoraha platvormi puhul, mis hoiab kasutaja raha vaid käsundi täitmiseks.

Veelgi enam on MERAS §-is 4 loetletud tehingud ja teenused, mis on makseteenuste hulgast välistatud. Sama paragrahvi lg 1 p. 10 järgi ei ole makseteenuseks teenused, mis põhinevad üksnes piiratud viisil kasutataval makseinstrumendil ja mille puhul on täidetud vähemalt üks käesoleva paragrahvi lõikes 3 sätestatud tingimus: 1) mille valdajal on võimalik omandada kaupu või kasutada teenuseid ainult makseinstrumendi väljastaja ruumides või vahetult väljastajaga sõlmitud lepingu alusel kaupu müüvate või teenuseid osutavate isikute piiratud võrgustikus; 2) mida saab kasutada üksnes väga piiratud valiku kaupade või teenuste omandamiseks; 3) mis kehtib vaid Eestis ja mis antakse ettevõtja või riigi asutuse taotluse korral ning mida reguleerib riik sotsiaalsetel või maksustamisega seotud eesmärkidel konkreetsete kaupade või teenuste puhul. Autori hinnangul on punktides 1 ja 2 kirjeldatu omane just krüptoraha vahetusplatvormidele, kus seaduslikku raha või teisi krüptovaluutasid kandes on võimalik osta vaid platvormi poolt pakutavaid teisi krüptovaluutasid. Samuti on krüptoraha väga piiratud makseinstrument, millega saab hetkel veel osta ja tarbida piiratud tooteid ja teenuseid ning vaid juhul, kui teine pool aktsepteerib vastavat krüptoraha maksevahendina. Eesti ettevõtte PiixPay nimetab end oma tingimustes maksevahendajaks (ing.k *payment intermediary*) ning pakub klientidele võimalust kanda kolmandatele isikutele seaduslikke valuutasid kasutades selleks krüptoraha. Klient kannab soovitud väärtuses krüptoraha PiixPay-le, kes konverteerib selle seaduslikku valuutasse ümber ning teostab

saajale makse. Seaduslike maksete vahendamiseks kasutab PiixPay aga krediidasutusi või makseteenuste osutajaid mitte ei tee tehinguid ise.¹⁰⁰

Hetkel kehtivate seaduste järgi ei saa krüptorahadega seotud maksete tegemist käsitleda makseteenusena ka seetõttu, et makseteenuste direktiivi artikli 4 punktis 25 on loetletud ammendavalt, et rahalised vahendid õigusakti mõistes on pangatähed ja mündid, elektroonsel kujul edastatav raha ja e-raha. Krüptoraha hetkel ühegi selle mõiste alla õiguslikult ei lange, mistõttu ei kohaldu ka makseteenuste direktiiv ning krüptoraha platvormid ei ole käsitletavad makseasutusena.¹⁰¹

2.3 Krüptoraha platvormi tegevus kui investeerimisteenuse osutamine

Krüptoraha platvorme nimetatakse tihti „krüptoraha börsideks“ ning krüptoraha ostmisel kasutatakse mõistet „investeerimine“. Selliste terminite kasutus võib aga segadust tekitada ning jätta krüptoraha platvormi kasutajale eksliku mulje, et viimase puhul on tegemist sama usaldusväärse ja järelevalve alla kuuluva „börsiga“ nagu väärtpaberiturul, mistõttu eiratakse tegelikke riske. Autor analüüsib järgnevalt krüptoraha käsitlust väärtpaberina ning sellest tulenevalt ka investeerimisteenuste osutamise nõuete kohaldatavust krüptoraha platvormidele.

15.05.2014. aastal võeti Euroopa Parlamendi ja nõukogu poolt vastu uus direktiiv 2014/65/EL finantsinstrumentide turgude kohta (edaspidi MiFID II).¹⁰² Direktiivi artikli 4 lg 1 p-is 44 on defineeritud “vabalt võõrandatav väärtpaber”, milleks on sellist liiki väärtpaber, mis on kapitaliturul kaubeldav, välja arvatud maksevahend, näiteks:

- a) äriühingute aktsiad, osad ja muud väärtpaberid, mis on samaväärsed äriühingute, seltsingute või muude üksuste aktsiate või osadega, ning aktsiate hoidmistunnistused;
- b) võlakirjad või muus vormis väärtpaberistatud võlad, sealhulgas selliste väärtpaberite hoidmistunnistused;
- c) muud väärtpaberid, mis annavad õiguse omandada või võõrandada selliseid vabalt võõrandatavaid väärtpabereid või millest tuleneb rahaline arveldus, mille kindlaksmääramise aluseks on vabalt võõrandatavad väärtpaberid, valuutad, intressimäärad

¹⁰⁰ Piixpay. User's Terms and Conditions. – Arvutivõrgus: <https://www.piixpay.com/terms> (02.03.2019).

¹⁰¹ European Banking Authority. Report with advice for the European Commission on crypto- assets (viide 59).

¹⁰² Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2014/65/EL (viide 8).

või tootlused, kaubad või muud indeksid või näitajad.

MiFID II sõnastab seega väärtpaberi olulisteks tunnusteks vabalt võõrandatavuse ning kaubeldavuse, ning välistab sealt maksevahendid. Vaba võõrandamine tähendab, et väärtpaberit on võimalik müüa, osta, vahetada ehk lasta turule ringlusesse.¹⁰³ Autori hinnangul on krüptorahade süsteem just selle põhimõttega loodud, et neid oleks kerge võõrandada ning puuduks keskne kontrolliv asutus, kes saaks turgu mõjutada, kontrollida või piirata. Seega võib järeldada, et ka bitcoin ja sellega sarnased krüptorahad on vabalt võõrandatavad. Kaubeldav on väärtpaber aga juhul, kui see on turustatav ning omab mingisugust väärtust reguleeritud turul. Näitena võib tuua, et kaubeldavat väärtpaberit on vabalt võimalik anda üle teisele isikule, kes omandab selle heauskselt ning võib ellu viia selle aluseks olevaid kohustusi.¹⁰⁴ Eestis on MiFID II direktiiv üle võetud väärtpaberituru seadusse (edaspidi: VPTS), kuid mõningate muudatustega. VPTS § 2 lg-s 1 toodud väärtpaberi definitsiooni järgi on väärtpaber vähemalt ühepoolse tahteavalduse alusel üleantav varaline õigus või kohustus näiteks: aktsia või muu samaväärne kaubeldav õigus; võlakiri, vahetusväärtpaber või muu emiteeritud ja kaubeldav võlakohustus, mis ei ole rahaturuinstrument; investeerimisfondi osak ja aktsia; rahaturuinstrument; tuletisväärtpaber või tuletisleping.¹⁰⁵ Seega on Eesti seaduses peaausjalikult lähtutud väärtpaberi defineerimisel selle võõrandatavuse ehk üleantavuse võimalusest, kuid on lisatud konkreetsem nimekiri, mida siiski väärtpaberitena seaduse alusel mõistetakse.¹⁰⁶ Üleantavuse osas ei paku Eesti seadus täpsemat selgitust, küll aga on VPTS §-is 1 sõnastatud, et seaduse reguleerimisala on reguleeritud turg, millest võib ka järeldada, et VPTS mõistes peab väärtpaber olema üleantav just reguleeritud turul.¹⁰⁷ Kuna krüptorahad ei ole reguleeritud turu osalised on selge, et neile ei saa laiendada ka VPTS-ist tulenevaid kohustusi ning väärtpaberina liigitamist.

Ameerika Ühendriikide Väärtpaberite ja Börsitehingute Komisjon (*U.S Securities and Exchange Commission*, edaspidi SEC) avaldas 11.12.2017 arvamuse krüptorahade kohta, milles analüüsiti investorkaitse probleeme seoses krüptorahade ja krüptorahade avalikku pakkumisega (ing.k *initial coin offering*, edaspidi: ICO). SEC teatas, et krüptoraha platvormid ja ICO korraldajad peavad ise hindama, kas nende tegevus oma olemuselt langeb

---

¹⁰³ G.G. Castellano. Towards a General Framework for a Common Definition of “Securities”: Financial Markets Regulation in Multilingual Contexts. *Uniform Law Review* NS – Vol. XVII, 2012. Lk.470.

¹⁰⁴ G.G. Castellano. (viide 103), lk 470.

¹⁰⁵ Väärtpaberituru seadus. - RT I, 19.03.2019, 76.

¹⁰⁶ K. Kolk. Investorkaitse ulatuse määratlemine kapitali kaasamisel investeerimispõhise ühisrahastuse tehingutes. *Magistritöö*. Tallinn: TÜ õigusteaduskond 2017. Lk 30.

¹⁰⁷ K. Kolk. (viide 106), lk 35.

väärtpaberituru sätete alla või mitte. Sama lisab SEC ka krüptorahade kohta, et kuigi krüptorahasid nimetatakse „rahaks“ ei pruugi see tähendada, et tegemist on maksevahendiga ja mitte väärtpaberiga. Iga krüptoraha puhul tuleb eraldi hinnata, kas tegemist ei või olla väärtpaberiga, sest oma tehnoloogialt ja toimimise põhimõtetest võib iga krüptoraha olla erinev.¹⁰⁸ Ameerika Ühendriikide 1933.a väärtpaberituru seaduse (ing. k *Securities Market Act*) paragrahvis 2 (a) punktis 1 defineeritakse, et väärtpaberid seaduse tähenduses on võlakirjad, aktsiad, väärtpaberi futuurid, väärtpaberiga tagatud *swapid*, debentuurid, võlatunnistused, ning samuti kõiksugused investeerimislepingud, kasumi jaotamise lepingud jms.¹⁰⁹ Nimetatud seaduses toodud definitsioon on liiga lai, mistõttu on Ameerika kohtupraktika kujundanud välja testi, mille abil konkreetselt kindlaks määrata, millisel juhul on tegemist investeerimistoote- või teenusega. Nimetatud testi kasutas esimest korda Ameerika Ühendriikide ülemkohus 1946. aasta lahendis SEC v. Howey Co, mille järgi on seda hakatud kutsuma Howey testiks.¹¹⁰ Testi kohaselt on tegemist investeerimistoote-, teenuse või lepinguga juhul, kui on täidetud järgmised kriteeriumid: isik investeerib konkreetse lepingu, tehingu või skeemiga oma raha ühisesse ettevõttesse, ootusega teenida tulu; ning tulu teenimine sõltub üksnes kolmanda isiku või promootori jõupingutustest. Seega aitab Howey test reguleerida olukordasid, kus investor loodab teise isiku tegevuste pealt teenida tulu. Hiljem on kohtud Howey testi kohandanud ning lisanud, et investor võib ka omalt poolt panustada tulu teenimise võimalusse, kuid kolmanda isiku või promootori panus peab olema märgatavalt suurem ning olulisem, ning investori enda panus pigem passiivne. Silmas on peetud enamasti investeringuid, kus kontroll ja omand on lahus- ehk investor annab oma raha teisele isikule, kes selle kusagile paigutab, lootusega teenida investorile tulu. Sellise tegevusega tekivad aga promootoril investori eest kohustused ning investoril teatud õigused (näiteks teabele).¹¹¹

Autori hinnangul on Howey testi järgi keeruline liigitada krüptorahasid iseseisvalt väärtpaberiteks, sest krüptoraha ostja ei investeeeri raha ühisesse ettevõttesse, ootusega teenida tulu selle ettevõtja tegevuse pinnalt. Pigem on krüptoraha ise see väärtuse kandja, millega saab osta kaupu või teenuseid või seda kusagile edasi investeerida. Samuti ei saa öelda, et

---

¹⁰⁸ Chairman J. Clayton. Statement on Cryptocurrencies and Initial Coin Offerings. U.S. Securities and Exchange. 11.12.2017. - Arvutivõrgus: <https://www.sec.gov/news/public-statement/statement-clayton-2017-12-11> (18.03.2019).

¹⁰⁹ Securities Act of 1933. As Amended through P.L. 115- 174, Enacted May 24, 2018. - Arvutivõrgus: <http://legcounsel.house.gov/Comps/Securities%20Act%20of%201933.pdf> (18.03.2019).

¹¹⁰ SEC v. Howey Co., 328 U.S. 293 (1946). Arvutivõrgus: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/328/293/case.html> (18.03.2019).

¹¹¹ A.R.Palmiter. Securities Regulation: Examples and Explanations, Fourth Edition. Aspen Publishers. United States of America 2008. Lk. 43- 44.

krüptoraha ostmine teenuseosutaja käest oleks arvestatav kui ühise ettevõtmisena, sest krüptoraha ise ei ole ettevõtte, ning inimesed, kes seda ostavad ei pane seega raha kokku ühisesse ettevõttesse, millest loodavad tulevikus tulu tagasi teenida.¹¹²

Väärtpaberite alla liigituvate tuletisinstrumentide osas on Suurbritannia finantsjärelevalve (ing k. *Financial Conduct Authority*, edaspidi: FCA) öelnud, et krüptorahaga seotud tuletisinstrumentid võivad osutada väärtpaberiks isegi siis, kui FCA ei kvalifitseeri krüptorahasid varaks (ing.k *commodity*) MiFID II mõistes. FCA hinnangul on tõenäoliselt väärtpaberiga tegemist futuurilepingute; hinnavahelepingute (*cryptocurrency contracts for differences, CFDs*) ning optsoonilepingute puhul, mille alusvaraks on krüptorahad. Seega on ka kõigil vastavate instrumentidega tegelevatel ettevõtjatel vajalik analüüsida MiFID II sätete kohaldatavust.¹¹³ Ka Ameerika Ühendriikides on U.S *Commodity Futures Trading Commission* (edaspidi: CFTC) oma hoiatuses sõnastanud, et bitcoini ja teisi krüptorahasid käsitletakse kaubana (ing.k *commodity*) *Commodity Exchange Act* mõistes.¹¹⁴ Samale järeldusele jõudis ka 26.09.2018 Washington D.C kohus, kes sõnas, et CFTC pädevusse kuulub õigus uurida ka virtuaalvaluutadega seotud kelmusi, sest virtuaalvaluutad on seaduse järgi kaup, mida saab tuletisinstrumenti alusvarana kasutada.¹¹⁵ Õiguskirjanduse järgi on bitcoinil ja sellega sarnastel krüptorahadel olemas kauba omadused, mistõttu sobivad nad hästi hinnamuutuse riski maandamiseks tuletisinstrumentides: need on muutumatud, mitteriknevad ja standardselt hinnatavad, sest nende kvaliteet ei muutu.¹¹⁶

Kui vaadata veel VPTS-i väärtpaberite loetelu, siis on ei sobitu autori hinnangul bitcoin ja sellega sarnased krüptorahad ühegi instrumendiga, sest nendega ei kaasne varalisi õigusi ega kohustusi, need ei väljenda osalust mingis äriühingus, ei anna hääleõigust ega õigust osaleda kasumijaotamises (nagu on näiteks aktsiate puhul). Krüptorahasid saab igaüks ise kaevandada ning selleks ei ole vajalik teise osapoolega mingisuguse tehingu tegemine või lepingu sõlmimine. Omandades aga näiteks mõne ettevõtte aktsia, on investoril ootus teenida selle väärtuse kasvust tulu või osaleda kasumi jaotamises, mis tähendab ka, et investori ja emitendi

---

¹¹² J. Henning. The Howey Test: Are Crypto – Assets Investment Contracts? University of Miami Business Law Review. Vol. 27: 51, 2018. Lk. 66

¹¹³ Financial Conduct Authority. Cryptocurrency derivatives. Statement. 06.04.2018. - Arvutivõrgus: <https://www.fca.org.uk/news/statements/cryptocurrency-derivatives> (23.03.2019).

¹¹⁴ The U.S. Commodity Futures Trading Commission. Customer Advisory: Understand the Risks of Virtual Currency Trading. 7756-18. 16.07.2018. - Arvutivõrgus: https://www.cftc.gov/sites/default/files/idc/groups/public/@customerprotection/documents/file/customeradvisory_urvct121517.pdf (22.03.2019).

¹¹⁵ The U.S. Commodity Futures Trading Commission. Federal Court Finds that Virtual Currencies Are Commodities. 7820-18. 03.10.2018. – Arvutivõrgus: <https://www.cftc.gov/PressRoom/PressReleases/7820-18> (18.03.2019).

¹¹⁶ M. Prentis. (viide 19), lk 631.

vahel on jätkuv õiguslik suhe.¹¹⁷ Krüptoraha puhul on aga pigem tegemist maksevahendiga nagu on öelnud ka SEC¹¹⁸ ning Euroopa Kohus on oma lahendis C-264/14. Nimetatud lahendi punktis 17 leidis kohus, et virtuaalset valuutat bitcoini kasutatakse analoogselt seaduslike maksevahenditena.¹¹⁹ Veel enam, MiFID II välistab artikli 4 lõike 1 punktis 44 vabalt võõrandatava väärtpaberi definitsioonist maksevahendid, mistõttu on selge, et krüptorahad ei ole MiFID II direktiiviga reguleeritud. See aga ei tähenda, et krüptorahadega tehingute tegemine või nendesse „investeeringud“ ei hõlma endas sarnaseid riske, mistõttu peab autor oluliseks analüüsida ka krüptoraha vahetusplatvormide ning rahakotiteenuse osutajate tegevust kui investeerimisteenuste osutamist vastavate seaduste mõistes.

VPTS § 3 lg 1 mõistes on kauplemiskoht reguleeritud väärtpaberiturg, mitmepoolne kauplemissüsteem ja organiseeritud kauplemissüsteem. Reguleeritud väärtpaberiturg on Eestis või muus Euroopa Majanduspiirkonna lepinguriigis korraldatav, juhitud ning järelevalvatav mitmepoolne süsteem, mis on moodustatud sinna kauplemisele võetud väärtpaberitega pideva ja korrapärase kauplemise võimaldamise eesmärgil ning mis viib ühetaolistel tingimustel kokku erinevate isikute eri- või üheaegsed väärtpaberite omandamis- ja võõrandamishuvid, mille tulemuseks on lepingu sõlmimine (VPTS § 3 lg 2). Väärtpaberibörs on reguleeritud turg, kus kaubeldakse noteeritud ehk sellel börsil kauplemisele võetud väärtpaberitega (VPTS § 150 lg 1), milleks Eestis on Nasdaq Tallinna börs.¹²⁰ Ka krüptoraha vahetusplatvorm on oma olemuselt justkui mitmepoolne süsteem, kus on kauplemisele võetud erinevad krüptorahad, mida on võimalik pidevalt ja korrapäraselt kaubelda ning, kus kohtuvad samaaegselt omandamis- ja võõrandamishuviga isikud, kes sõlmivad tehingu. Küll aga peab väärtpaberituru sätete kohaldamiseks olema tegu krüptorahaga, mis vastab väärtpaberi tunnustele. VPTS defineerib § 3 lg-s 3 mitmepoolse kauplemissüsteemi mõiste, mille puhul on tegemist samuti mitmepoolse süsteemiga kus ühetaolistel tingimustel saavad kokku erinevate isikute eri- või üheaegsed väärtpaberite omandamis- ja võõrandamishuvid, mille tulemuseks on lepingu sõlmimine. Ka sellist süsteemi saaks idee poolest rakendada krüptoraha platvormidele, kui laiendada neile võimalust taotleda investeerimisühingu tegevusluba. Suurbritannias on mitmed krüptoraha vahetusplatvormid avaldanud soovida asuda tegutsema mitmepoolse kauplemissüsteemina ning seega järgida ka kõiki MIFID II-st

---

¹¹⁷ P. Maume, M. Fromberger. Initial Coin Offerings: Are Tokens Securities Under EU Law? Oxford Business Law Blog 07.09.2018. - Arvutivõrgus: <https://www.law.ox.ac.uk/business-law-blog/blog/2018/09/initial-coin-offerings-are-tokens-securities-under-eu-laws> (12.03.2019).

¹¹⁸ Chairman J. Clayton (viide 108).

¹¹⁹ EK C-264/14, Skatteverket vs. David Hedqvist. 22.10.2015. Punkt 17.

¹²⁰ Nasdaq Tallinn ja Eesti väärtpaberikeskuse veebileht. – Arvutivõrgus: <https://nasdaqbaltic.com/et/meist/balti-vaartpaberiturg/nasdaq-tallinn-ja-est-vaartpaberikeskus/> (04.04.2019).

tulenevaid nõudeid. Selle eesmärk on peaaugjalikult meelitada krüptoraha turgudele ka institutsionaalseid investoreid, kes reguleerimata finanstegevustest hetkel kõrvale hoiavad.¹²¹

VPTS § 40 lg 1 järgi on investeerimisühing aktsiaselts, kelle püsiv tegevus on investeerimisteenuste osutamine või investeerimistegevuse teostamine kutsetegevusena. Investeerimisteenused- ja tegevused on loetletud VPTS § 43 lg-s 1: väärtpaberiga seotud korralduse vastuvõtmine ja edastamine; korralduse täitmine kliendi nimel või arvel; väärtpaberitega kauplemine oma arvel; väärtpaberiportfelli valitsemine; investeerimisenõustamine; väärtpaberi emiteerimise korraldamine; mitmepoolse ja organiseeritud kauplemissüsteemi korraldamine, jms. VPTS § 44 lg 1 järgi on investeerimisteenuse kõrvalteenused väärtpaberite hoidmine ja haldamine kliendi jaoks ning seotud tegevused, sealhulgas väärtpaberi ülekande- ja pandikorralduste, samuti muude finanstagatiste koormamisega seotud korralduste klientidelt vastuvõtmine, edastamine ja täitmine (VPTS § 44 lg 1 p.1), välisvaluuta vahetusega seotud teenused, kui need on seotud investeerimisteenuste osutamisega (VPTS § 44 lg 1 p.4), investeerimis- ja finantsanalüüsi või muu üldise soovitusel koostamine või andmine seoses väärtpaberitehingutega (VPTS § 44 lg 1 p.5) jms. Nimetatud sätetes loetletud teenuste puhul on seadusandja pidevalt rõhutanud, et need peavad olema osutatud väärtpaberiga, mistõttu seni kuni krüptoraha ei lange väärtpaberi tingimuste alla ei ole VPTS kohaldatav ka krüptoraha platvormidele. Juhud, mil krüptoraha võib osutada väärtpaberiks on peamiselt näiteks ICO teel välja antud krüptoraha token, mis on oma olemuselt väärtpaberi sarnane¹²² või kui platvorm kaupleb tuletisinstrumentidega, mille alusvaraks on krüptorahad. Sellistel juhtudel tekib platvormil kohustus taotleda ka investeerimisühingu tegevusluba ning järgida vastavaid nõudeid.¹²³ Küll aga ei keskendu autor käesolevas töös selliste platvormide analüüsimisele.

2.4 Krüptoraha platvormi tegevus kui finansteenuse osutamine

Autori hinnangul sarnanevad krüptoraha vahetusplatvormid seaduslike valuutade vahetamise teenuseid pakkuvate ettevõtetega, mistõttu analüüsib autor, kas viimasele kohalduvad seadused on sobimaks reguleerima ka krüptoraha vahetusplatvorme.

---

¹²¹ J. Watkins. The race to be Europe's first cryptocurrency MTF. The Trade Crypto 24.07.2018. – Arvutivõrgus: <https://www.thetradenewscrypto.com/race-europes-first-cryptocurrency-mtf/> (01.04.2019).

¹²² *Token*-ite kvalifitseerimisest väärtpaberitena vaata näiteks: K. Saluste. *Token*'ite kvalifitseerimine Eesti õiguse alusel ning kehtiva õiguse sobivus ICO-de reguleerimisel. Magistritöö. Tartu: TÜ õigusteaduskond 2018.

¹²³ The U.S. Commodity Futures Trading Commission. Statement on Potentially Unlawful Online Platforms for Trading Digital Assets. Divisions of Enforcement and Trading and Markets 07.03.2018. - Arvutivõrgus: <https://www.sec.gov/news/public-statement/enforcement-tm-statement-potentially-unlawful-online-platforms-trading> (04.04.2019).

Kehtiv RahaPTS § 6 lg 2 loetleb finantseerimisasutused nimetatud seaduse tähenduses, milleks on muuhulgas valuutavahetusteenuse pakkuja (p.1). Ka KAS defineerib §-is 5 finantseerimisasutuse mõiste, milleks on äriühing, mis ei ole krediidasutus, kuid mille peamiseks ja püsivaks tegevuseks on muuhulgas ühe või mitme KAS § 6 lõike 1 punktides 2–12 loetletud tehingu tegemine (nimetatud tehingute loetelule viitas autor peatükis 2.1). RahaPTS eristab aga finantseerimisasutused (RahaPTS § 2 p.1) ning virtuaalvääringu raha vastu vahetamise teenuse pakkujatele (RahaPTS § 2 p.10) ja virtuaalvääringu rahakotiteenuse pakkujad (RahaPTS § 2 p.11). RahaPTS § 70 lg 1 punkti 1 järgi on valuutavahetusteenuseid osutavatel ettevõtetel kohustus taotleda finantseerimisasutusena tegutsemise luba ning punktide 4 ja 5 järgi virtuaalvääringutega seotud teenuste pakkujatel vastavad tegevusload. Mõlemaid lubasid väljastab RAB ning nende tegevuse üle ei teosta järelevalvet Finantsinspeksioon. Nimetatud mõistete ning tegevuslubade osas leiab aga eksitavat informatsiooni, sest kodulehel www.eesti.ee, kus on juhendid erinõuetega tegevusalade tarbeks tegevusloa taotlemiseks, on nii finantseerimisasutuste kui ka virtuaalvääringutega teenuste pakkujate tegevusluba nimetatud ühise nimetusega kui finantsteenuse osutaja tegevusluba.¹²⁴ Kuigi KAS § 6 ei sätesta finantsteenusena krüptorahadega seotud tegevusi ning kehtiv RahaPTS on krüptoraha platvormide tarbeks võtnud kasutusele uued mõisted eraldi finantseerimisasutuse mõistest, on Riigikohtu eelnevalt kehtinud RahaPTS redaktsiooni pinnalt tehtud kohtulahend nr. 3-3-1-75-15 rakendatav ka täna. Nimelt võrdsustab Riigikohus krüptoraha platvormide tegevuse finantseerimisasutustega, sest krüptorahadega tehinguid tegevad osapooled aktsepteerivad seda vastastikku kui maksevahendit, millel on mingi väärtus. Seega on selline tehing käsitletav ka finantsteenusena. Varasemalt kehtinud RahaPTS redaktsioonis oli finantseerimisasutusena käsitletud ka alternatiivsete maksevahendite teenuse pakkujaid, mille hulka luges kohus ka krüptoraha platvormide tegevuse.¹²⁵ Samuti on Euroopa Kohus võrdsustanud krüptorahadega kauplemist traditsioonilise valuutavahetuse teenuse osutajaga öeldes, et alternatiivse maksevahendi teenus võib krüptoraha puhul seisneda kas bitcoin'ide vahetamises traditsiooniliste valuutade (euro, dollar jne) vastu ja vastupidi või ka ostja ja müüja vahendamises (teenuseosutaja ei ole siis mitte bitcoin'ide ostjaks või müüjaks, vaid tehingu poolte vahendajaks).¹²⁶

---

¹²⁴ Eesti.ee. Erinõuetega tegevusalad. Finantsteenuste osutaja tegevusluba. - Arvutivõrgus: <https://www.eesti.ee/et/erinouetega-tegevusalad/finantsteenused/finantsteenuste-osutaja-tegevusluba/> (03.03.2019).

¹²⁵ RKHKo 3-3-1-75-15, p. 15-17.

¹²⁶ EK C-264/14 (viide 119), p 49, 52.

Ka Eesti Maksu- ja Tolliamet (edaspidi: EMTA) käsitleb krüptorahade vahetamise teenust käibemaksustamise seisukohalt sarnaselt seaduslikult aktsepteeritud valuuta vahetustehingutele, mistõttu on Käibemaksu seaduse § 16 lg 2¹ p 7 järgi sellised teenused käibemaksuvabad.¹²⁷ Samal seisukohal on ka Euroopa Kohus oma otsuses C-264/14. Nimelt leidis Euroopa Kohus, et virtuaalse valuuta (nt bitcoin) traditsioonilise valuuta vastu vahetamise tehingud, mille eest võetakse tasu, kujutavad endast teenuse osutamist tasu eest nimetatud sätte mõttes. Maksuõiguse komisjoni sõnul on virtuaalne valuuta maksevahend, mida kasutatakse seaduslike maksevahenditega analoogsel viisil. Seega saab tuletada, et virtuaalse valuuta vahetustehingud traditsioonilise valuuta vastu ja vastupidi, mis toimuvad tasu eest, mis vastab ettevõtja makstud ostuhinna ja viimase poolt küsitava müügihinna vahelisele summale, kujutavad endast teenuste osutamist tasu eest. Seega tehinguid, mis puudutavad mittetraditsioonilisi valuutasid, st valuutasid, mis ei ole käsitletavad seadusliku maksevahendina, tuleb sellegipoolest käsitleda finantstehinguna tingimusel, et tehingupooled aktsepteerivad neid valuutasid kui seaduslike maksevahendite alternatiive. Seega sarnaselt seaduslike valuutade vahetustehingutele on käibemaksust vabastatud ka krüptoraha vahetustehingud.¹²⁸ Samal arvamusel on ka Rahandusministeerium, kelle koostatud seaduseelnõu oli 23.01.2019 Riigikogus esimesel lugemisel ning, millega sooviti muuhulgas lisada RahaPTS §-i 6 juurde lõige 3 järgmises sõnastuses: „Virtuaalvääringu raha vastu vahetamise teenuse pakkujate ja virtuaalvääringu rahakotiteenuse pakkujate suhtes kohaldatakse käesolevas seaduses finantseerimisasutuste kohta sätestatud nõudeid.“¹²⁹ Eelnõu seletuskirjas, põhjendas Rahandusministeerium, et kuna virtuaalvaluutadega tehingute tegemisel toimub sarnaselt finantseerimisasutustele rahalise väärtuse edasikandmine või säilitamine, siis kannab selline tehing endas ka sisuliselt sarnaseid riske, mistõttu peaks laienema rangemad nõuded ka virtuaalvääringute teenuste pakkujatele.¹³⁰ Küll aga otsustas Riigikogu, et nimetatud seaduseelnõu vajab täiendusi teiste selles olnud muudatuste pinnalt ning menetlust ei jätkatud.¹³¹ Autor nõustub Rahandusministeeriumi analüüsiga osas, mis leidis, et ka krüptoraha platvormide poolt osutatavad teenused kätkevad endas inimeste jaoks

---

¹²⁷ Käibemaksuseadus. - RT I, 29.11.2018, 9.

¹²⁸ EK C-264/14 (viide 119), p 17.

¹²⁹ Audiitortevuse seaduse, finantskriisi ja lahendamise seaduse ning teiste seaduste muutmise seadus (finantsvaldkonna väärtekaristuse reform, EL-i õigusest tulenevad karistused). 23.01.2019, 771 SE I eelnõu. § 8 p.1.

¹³⁰ Seletuskiri audiitortevuse seaduse, finantskriisi ja lahendamise seaduse ning teiste seaduste muutmise seaduse (finantsvaldkonna väärtekaristuse reform, EL-i õigusest tulenevad karistused, vara legaalse päritolu pööratud tõendamiskoormus) eelnõu 771 SE juurde. § 8, lk 62.

¹³¹ M. Tuul. Õiguskomisjoni: finantssektori järelevalve eelnõu vajab sügavamalt analüüsi. - Pealinn 14.02.2019. – Arvutivõrgus: <http://www.pealinn.ee/tagid/koik/oiguskomisjon-finantssektori-jarelevalve-eelnou-vajab-sugavamalt-n236737> (18.03.2019).

samasuguseid riske nagu traditsioonilises finantssektoris, mistõttu on vajalik ka sarnaste õigusnormide kehtestamine.

2.5 Krüptoraha rahakotiteenuse osutaja kui deponoorium

Reguleeritud väärtpaberiturgudel on VPTS § 44 lg 1 p-i 1 järgi väärtpaberite hoidmine ja haldamine (ing. k *custody*) kui investeerimiskõrvaltegevus. Investeerimisfondide seaduse (edaspidi: IFS) § 12 lg 2 järgi osutab investeerimisfondile vara hoidmise teenust deponoorium.¹³² Käesolevas töös kasutab autor lihtsuse mõttes nii VPTS-i kui IFS vara hoidmise teenuse osutaja kohta mõistet deponoorium.

Väärtpaberite deponooriumi teenuse sisuks on kliendi varade turvaline hoidmine tema eest (ing.k *safekeeping*). Tänapäeval on deponooriumil ka muid ülesandeid ning kohustusi (peamiselt administratiivsed ülesanded nagu dividendide ja intressimaksete vastu võtmine kliendi nimel, korporatiivsete sündmuste vahendamine ja üldkoosolekutel hääletamise korraldamine jms).¹³³ Samuti on deponooriumi pakutavad teenused muutunud keerulisemaks, sest väärtpaberid on elektroonilised ning liiguvad ülepiirilisel. Selleks, et kliendi väärtpabereid hoida välismaal, kasutavad deponooriumid teistel turgudel alamhaldureid (ing.k *sub-custodian*), kes hoiavad väärtpabereid kohalikul tasandil ning on lepingulises suhtes deponooriumiga. Deponooriumite tegevus on väga rangelt kontrollitud ning erilist tähtsust omavad varade omandisuhete sätted näiteks deponooriumi maksejõuetuse korral, varade oma arvel kasutamise reeglid ning registripidamise kohustus alamhaldurite kasutamise puhul.¹³⁴ Riiklikult on loodud ka keskdeponooriumid, kus registreeritakse ning hoitakse konkreetses riigis emiteeritud väärtpaberid. Eestis on väärtpaberite keskregister NASDAQ CSD,¹³⁵ mille tegevust reguleerib väärtpaberite registri pidamise seadus.¹³⁶ Lisaks keskdeponooriumile, kus saab hoida vaid konkreetse riigi väärtpabereid, on ka krediidasutusel ja investeerimisühingutel õigus osutada deponooriumi teenuseid ning võimaldada seeläbi hoida klientidel ka muudes riikides välja antud väärtpabereid. Kuna väärtpaberiturg on muutunud rahvusvaheliseks ja tänu internetile on

---

¹³² Investeerimisfondide seadus. - RT I, 13.03.2019, 65.

¹³³ J. Smethurst, J. Benjamin. Restatement of the Law Relating to Client Securities. - Capital Markets Law Journal, 2009, Vol. 4, No. 3. Lk. 313

¹³⁴ R. Cranston, jt (viide 27), lk 452.

¹³⁵ Nasdaq CSD SE. Nasdaq'i väärtpaberite keskdeponooriumi eeskirjad, 18.09.2017. – Arvutivõrgus: https://nasdaqcsd.com/wp-content/uploads/Nasdaq_CSD_Eeskirjad_Chapter_I_Rulebook_Approved_14.09.2017_Effective_18.09.2017.pdf (16.03.2019).

¹³⁶ Väärtpaberite registri pidamise seadus. - RT I, 13.03.2019, 201.

lihtsam investeerida ka teiste riikide väärtpaberitesse on sellise ülepiirilise deponooriumi teenuse pakkumine üha olulisem ning moodustab krediidi- ja investeerimisasutuste tegevuses väga olulise ja mahuka osa.¹³⁷

Depositooriumi ja tema kliendi vaheline suhe on kvalifitseeritav kui usaldussuhe, millega üks pool usaldab teisele (teenuseosutajatele) oma vara hoidmiseks. VÕS-i järgi saab analoogia tuua jällegi käsundilaadse suhtega, milles käsundisaajal ehk teenuseosutajal on kohustus tegutseda käsundiandja ehk kliendi huvides ja käsundi piires.¹³⁸ VÕS § 620 järgi lasub teenuseosutajal kohustus tegutseda kliendile lojaalselt ja teenuse iseloomust lähtuva vajaliku hoolsusega. Samuti tuleb täita oma ülesandeid kliendi jaoks parimal võimalikul viisil ning majandustegevuses üldiselt tunnustatud kutseoskuse tasemel, et ära hoida kahju tekkimine kliendi varale. Seega reguleeritakse deponooriumi ja kliendi vahelised suhted enamasti eraõigusliku lepinguga, milles sätestatakse vastastikused kohustused ja õigused, kuid eriline rõhk on deponooriumi vastutusel, kuidas deponooriumi pidaja käitub, kui esinevad rikked või süsteemihäired, aruandluse kohustus, ning suutlikkus igal ajahetkel klientide varasid eristada, deponooriumi alamhaldurite monitoorimise ning valimise reeglid jne.¹³⁹ Lisaks lepinguõiguslikele sätetele allub deponooriumite tegevus ka rangetele avalik- õiguslikele sätetele. Sellise riigipoolse sekkumise on kaasa toonud ajaloos aset leidnud sündmused, mille tulemusel kaotasid deponooriumite kliendid massiliselt oma vara. 1970.ndatel aastatel kasvas USA-s investeringute arv ning kuna tol ajal olid väärtpaberid veel paberkujul ei suutnud deponooriumid efektiivsust ja korrektsust hoida. Et tehingute tegemist lihtsustada hakkasid teenuseosutajad klientide väärtpabereid registreerima enda nimel ning sellega kadus ka piir, millised väärtpaberid peaksid kuuluma teenuseosutaja pankrotivara hulka ning, millised on klientide väärtpaberid. Suur tehingute hulk tähendas ka palju vigu, mille tõttu inimeste väärtpaberid kadusid või läksid segamini teiste klientide varaga. Samuti soodustas riikliku järelevalve puudumine kuritegevust ning oli levinud, et deponooriumi töötajad omastasid klientide väärtpabereid. Seega pidas seadusandja vajalikuks deponooriumite tegevusvabadust seadustega piirata ning kehtestada rangemad investorkaitse nõuded.¹⁴⁰

---

¹³⁷ D.Chan, jt. The Securities Custody Industry. - European Central Bank. Occasional Paper Series, No. 68/ August 2007. Lk 10-11. - Arvutivõrgus: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpops/ecbocp68.pdf?5ff757225862fdd1894d8dab08815b19> (19.03.2019).

¹³⁸ T. Säärirts. Kliendi väärtpaberite ja raha hoidmise põhimõtted. Magistritöö. Tartu: TÜ õigusteaduskond 2012. Lk 9.

¹³⁹ R. Cranston, jt (viide 27), lk 453.

¹⁴⁰ D. Chu. Broker- Dealers for Virtual Currency: Regulating Cryptocurrency Wallets and Exchanges. Columbia Law Review, Vol. 118, No. 8, December 2018. Lk 2330- 2331.

Ei ole liig väita, et krüptoraha rahakotiteenuse osutajad on hetkel samas seisukorras, kuid olid deponituumid 1970.ndatel: platvormide tegevus on reguleeritud vaid lepinguõiguslike sätetega, turu üle ei teostata järelevalvet ning platvormi klientide õiguste ja varade kaitse on nõrk või olematu. Küll aga on autor eelnevalt analüüsid leidnud, et bitcoini ja sellega sarnaste krüptorahade puhul ei aga saa õiguslikult rääkida väärtpaberitest, mistõttu ei saa ka krüptoraha rahakotiteenuste osutajatele laiendada hetkel kehtivaid väärtpaberituru deponituumidele kohalduvaid õigusakte. Autor on aga siiski seisukohal, et oma olemuselt täidavad rahakotiteenuse osutajad sama põhimõtet nagu deponituumid ehk hoiavad oma klientide vara (krüptoraha), mistõttu on ka riskid sarnased. Täpsuse huvides on oluline veelkord rõhutada, et krüptoraha rahakotiteenuse osutaja ei hoi tegelikkuses mitte klienti krüptoraha, vaid privaatvõtit, millega saab krüptoraha blockchainil liigutada ehk tehinguid teha.¹⁴¹

Euroopa Liidu õigusaktidest on klienti varade hoidmine reguleeritud MiFID II direktiivis, mille nõuded on Eestis üle võetud VPTS-is. Reguleeritud turgudel tegutsedes lasub deponituumil mitmeid seadusest tulenevaid kohustusi. Üheks tähtsaimaks on kohustus hoida klientide vara lahus investeerimisühingu enda ja teiste klientide varast. Vara koos hoidmine on lubatud esindajakontol alamhaldurite juures, kui klient annab selleks selgesõnalise nõusoleku (VPTS § 88 lg 1). Klientide vara näiteks alamhalduri juures või ühisel esindajakontol hoidmise puhul on kohustus pidada arvestust, et igal hetkel oleks võimalik tuvastada, millisele kliendile kuulub konkreetne vara (VPTS § 88 lg 5, VPTS § 88¹ lg. 1). Samuti kohustab seadus deponituumi kasutama alamhalduri valikul piisavat hoolsust, ettenägelikkust ja vilumust, arvestama alamhalduri mainet, asjatundlikkust ning kehtestatud protseduureegleid ja turvatavasid, et tagada klientide vara kaitse ning kontrollima regulaarselt nende nõuete täitmist. Deponituum võib kasutada alamhaldureid vaid sellisest õigusruumist, kus on välja töötatud asjakohased õigusnormid ning järelevalve (VPTS § 88² lg 1 ja 2). Teine oluline nõue on klientide vara välistamine investeerimisühingu või deponituumi enda pankrotivarast ning keeld selle arvel rahuldada deponituumi võlausaldajate nõudeid (VPTS § 88 lg 6). IFS näeb klientide vara kaitse tagamiseks ette veel nõude, et fondi vara tuleb hoida fondivalitsejast erialdiseisvas deponituumis (IFS § 285 lg 1), milleks võivad olla krediidasutused või investeerimisühingud. IFS mõistes on deponituumi eraldamine fondist oluline, et tagada fondi investeeritud vara säilimine ka

---

¹⁴¹ D. Chu (viide 140), lk 2327- 2328.

juhul, kui fondivalitseja peaks osutama maksejõuetuks või teenuse osutamise lõpetama.¹⁴² Samuti on see üks olulisi investorkaitse tagamise vahendeid, et hoida ära fondivalitseja võimalus kasutada investorite vara oma huvides ning seeläbi tekitada investoritele kahju.¹⁴³

Kliendi jaoks on varade usaldamisel kellegi teise hoolde palju riske ning seda nii krüptorahade kui ka seadusliku raha ning väärtpaperite puhul. On oht jääda oma varast ilma, kui vara hoidja peaks minema pankrotti, käituma pahatahtlikult või hooletult ning mitte rakendama piisavaid turva ja organisatsioonilisi meetmeid vara kaitseks. Sellise riski nimi õiguskirjanduse järgi on hoidmisrisk.¹⁴⁴ Krüptoraha platvormide puhul võib hoidmisrisiki juurde lisada veel rohkem riske, mida süsteemi uudsus kaasa toob. Nendeks on näiteks tehnoloogia risk, mis tuleneb krüptoraha ja krüptoraha platvormide keerukast süsteemist ning, mille oskamatu kasutamise või tõrgete korral on võimalik kliendi huve kahjustada; meeskonna risk, mis tuleneb sellest, et krüptoraha platvormipidajate puhul ei ole kohustust omada valdkonna spetsiifilist kogemust nagu on nõutud investeerimisühingute ja krediitiasutuse puhul, samuti ei pruugi platvormi pidajal olla üldse kogemusi organisatsiooni ja meeskonna juhtimisega;¹⁴⁵ küberrünnakute risk ning privaatvõtmete kaotsi minek, mis on praktikas kõige enam realiseerunud.¹⁴⁶ Seega on autori hinnangul väga oluline, et ka rahakotiteenuse osutajatele kehtiksid kliendi vara hoidmisel erinõuded sarnaselt reguleeritud turgudega, sest negatiivne tagajärg on mõlemal juhul ühesugune- kliendi vara vähenemine või selle kaotus. Teema olulisusest annab märku ka viimastel aastatel aset leidnud suur hulk juhtumeid, kus inimeste krüptorahad on rahakotiteenuse pakkujate käest kaotsi läinud või varastatud. 2014. aastal langes küberrünnaku ohvriks üks tolle aja suurimaid krüptoraha platvorme Mt. Gox ning kurjategijaid said oma valdusesse 480 miljoni USA dollari väärtuses klientide krüptorahasid. 2016. aastal langes ohvriks seni tegutsev Bitfinex platvorm, kust varastati 65 miljoni USA dollari väärtuses vara ning ajaloo suurim kaotus oli Coinchecki platvormil, kus läks kaduma 547 miljoni USA dollari eest krüptoraha.¹⁴⁷ Krüptorahade vargus tähendab, et kurjategijaid said enda valdusesse rahakoti privaatvõtme, mis võimaldab krüptoraha kasutada ja sellega tehinguid teha. Seega on *blockchainil* alati võimalik näha, kus krüptovara asub ja kuhu seda liigutatakse, kuid keeruline või isegi võimatu on tuvastada, kes

---

¹⁴² Seletuskiri investeerimisfondide seaduse eelnõu juurde. Aprill 2016. Lk 47. - Arvutivõrgus: https://www.koda.ee/sites/default/files/content-type/content/2017-03/20160422_IFS_SK.pdf (20.03.2019).

¹⁴³ T. Säärts (viide 138), lk 17.

¹⁴⁴ T. Säärts (viide 138), lk 24- 35.

¹⁴⁵ A.Veerpalu, jt. ICO- mis see on ja mis saab edasi? - Arenguseire kogumik "Pikksilm" 30.10.2018. Lk 38-39. - Arvutivõrgus: https://www.riigikogu.ee/wpcms/wp-content/uploads/2017/11/pikksilm_anne_antti_marek.pdf (05.04.2019).

¹⁴⁶ Fidelity Digital Assets (viide 61).

¹⁴⁷ M. Armstrong. The Biggest Crypto Heists. - Statista 21.09.2018. - Arvutivõrgus: <https://www.statista.com/chart/12707/largest-known-crypto-currency-thefts/> (04.04.2019).

on selle konto taga. Platvormi Mt. Gox puhul realiseerus väga selgelt meeskonna ja tehnoloogia risk. 2014. aastal oli nimetatud platvorm maailmas üks enim kasutatud. Platvormipidajatel puudus aga siseinfo kohaselt igasugune ärijuhtimise kogemus, mis väljendus halbades otsuses ja hooletuses ning, mille tõttu ei rakendatud klientide krüptoraha hoidmisel piisavalt turvalisi tehnoloogilisi meetmeid isegi pärast varasemalt toimunud turvaintsidente.¹⁴⁸ Hiljuti sai meedias suure tähelepanu osaliseks krüptoraha platvorm QuadrigaCX, mille tegevjuht väidetavalt suri ning viis kaasa ka rahakoti privaativõtme, kus hoiti klienti vara. Platvormi tegevjuhi soovil oli tema ainus inimene, kes privaativõtit teadis, mis on selgelt väga suur risk ning hoolsuskohustuse rikkumine.¹⁴⁹

Krüptoraha platvormi pankrot on samuti üks oluline teema investorkaitse vaatest. Kui reguleeritud turgudel on depositeoriumitel kohustus hoida klientide ja enda vara lahus ning välistada seega ka klientide vara depositeoriumi pankrotivarast, siis krüptoraha platvormidele hetkel sellist nõuet ei kehti. Samuti on pankrotimenetluse puhul tavaline, et võlausaldajale hüvitatakse tema nõude väärtus rahas, kuid krüptoraha puhul võib investori eelistus olla saada tagasi oma krüptoraha. Uuringud on näidanud, et inimesed omavad krüptoraha peamiselt investeringuna, lootes selle väärtuse kasvust tulevikus tulu saada.¹⁵⁰ Mistõttu on oluline, et ka krüptoraha platvormid peaksid arvestust ning hoiaksid klientide ja platvormi enda vara lahus.

Kokkuvõttes leidis autor, et krüptoraha platvormide tegevusele ei saa kohaldada hetkel kehtivaid finants- ja investeerimisasutuste seadusi, mistõttu ei pruugi olla kasutajate õigused ka piisavalt kaitstud. Krüptoraha platvormide kasutajatele laienevad suuresti samad riskid nagu reguleeritud finantsturgudel ning nende realiseerumise tagajärgede kohta on juba hulk kaasusi. Seega peab autor oluliseks analüüsida järgnevalt, millised on platvormi kasutaja võimalused hetkel kehtivate sätete alusel oma õiguste ja vara kaitseks.

---

¹⁴⁸ R. Mcmillan. The Inside Story of Mt. Gox, Bitcoin's \$ 460 Million Disaster. – Wired Business 03.03.2014. – Arvutivõrgus: <https://www.wired.com/2014/03/bitcoin-exchange/> (05.04.2019).

¹⁴⁹ S. von Hermann, jt. Dying and Private Keys. - Perkins Coie. Virtual Currency Report 06.03.2019. - Arvutivõrgus: <https://www.virtualcurrencyreport.com/2019/03/dying-and-private-keys/> (08.04.2019).

¹⁵⁰ D. Chu (viide 140), lk 2345.

3. KEHTIVATE ÕIGUSNORMIDE SOBIVUS KRÜPTORAHA PLATVORMI KASUTAJA ÕIGUSTE KAITSEKS

3.1 Teabe avaldamine kui kasutaja õiguste kaitse meede

Autor leidis eelmises peatükis, et krüptoraha platvormide tegevusele ei saa kohaldada reguleeritud finantsturgudele kehtivaid õiguskate, küll aga on oluline avada just selle näitel teab avaldamise kohustuse olemust ja vajalikkust. Reguleeritud turgudel on üks olulisemaid printsiipe läbipaistvus, mida krediidi- ja investeerimisasutused saavad järgida oma klientidele piisava teabe esitamisega ning teenuse osutamisega seotud riskide tutvustamisega. Teabe avaldamine on oluline, et investor saaks kõiki aspekte ning riske kaaludes teha kaalutletud otsuse. Samuti on regulaatori poolt seadusega kehtestatud minimaalsed teabe avaldamise nõuded mõeldud selleks, et vähendada investori ning investeerimisteenuse osutaja või väärtpaberi emitendi vahel esinevat informatsiooni erinevust. Sellist nähtust nimetatakse informatsiooni asümmeetriaks.¹⁵¹ Finantsturul on investor enamasti alati nõrgemas positsioonis, mistõttu on tal ka juurdepääs vähemale informatsioonile kui näiteks krediidi- ja investeerimisasutusel või väärtpaberi emitendil. Investorkaitse nõuete kehtestamisega üritab seadusandja aidata investoril saada oma valdusesse rohkem informatsiooni, mis peaks võimaldama ka teadlikumaid otsuseid.

Krüptoraha platvormid on küllaltki uus nähtus, mida ei ole veel jõutud üheselt reguleerida, kuid autor on seisukohal, et ka seal valitsev info asümmeetria on sarnane reguleeritud finantsturgudele ning seega on sarnased ka riskid. Kuigi autor leidis, et krüptoraha platvormi ja selle kasutaja vahel on käsunduslepingust tulenev suhe, ei ole pooled võrdses seisus ning esineb samasugune infoasümmeetria kui reguleeritud turgudel. Krüptoraha looja eesmärk oli võtta kasutusele mittetsentraliseeritud vara, mis ei alluks riiklikele asutustele ning oleks selle kasutajatele täiesti läbipaistev, kuid käesoleva töö raames uuritud krüptoraha platvormid oma olemuselt siiski tsentraliseeritud, kus teenust osutab ja seega platvormi tegevust kontrollib keegi konkreetne ettevõtja. Nimetatud ettevõtja teab oma platvormi puuduste, eeliste ja riskide kohta kõige rohkem informatsiooni. Samas on aga kaheldav, kui ausalt ja läbipaistvalt kõiki riske platvormi kasutajaga jagatakse, sest platvormi pidaja ja investori huvid ei ole alati

---

¹⁵¹ P.M. Healy, K.G. Palepu. Information Asymmetry, Corporate Disclosure and the Capital Markets: A Review of the Empirical Disclosure Literature (December 2000). JAE Rochester Conference April 2000. Lk 6. - Arvutivõrgus: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=258514 (06.04.2019).

ühesugused.¹⁵² Teenuseosutaja kui ettevõtja eesmärk ja ka kohustus oma osanike ees on teenida kasumit. Seetõttu võib platvorm klientide saamise ja hoidmise eesmärgil avaldada kas vale informatsiooni või lihtsalt mitte avaldada kogu olulist teavet näiteks riskide kohta, mis võiks kasutajaid muuta ettevaatlikumaks.

Reguleeritud turul on investorkaitse ja sealhulgas investorile esitatava teabe avaldamise kohustused reguleeritud MiFID II direktiivis. Üheks direktiivi nõudeks on tutvustada enne investeerimisteenuste osutamist investorile investeringuga kaasnedavad riskid (MiFID II artikkel 24 lg 4). Investeerimisega seotud riskid jagunevad muuhulgas: poliitiline risk, valuutarisk, tururisk, likviidsusrisk, emitendirisk, süsteemirisk, inforisk, maksurisk, ning õiguslik risk.¹⁵³ Autori hinnangul esinevad samasugused riskid ka krüptorahadega tehingute tegemisel. Veelgi enam, krüptorahade süsteemi uudsus ning õiguslik ebaselgus lisavad täiendavaid riske, näiteks: krüptoraha hind on suuresti selle kasutajate vaheline kokkulepe ning ei järgi tavapäraseid finantsturu reegleid, mistõttu on see äärmiselt volatiilne ning spekulatiivne; krüptoraha teenuste pakkujate üle ei teostata järelevalvet ning teenuste osutajatele kehtestatud nõuded on leebed, mistõttu on investoril ka suurem oht langeda pettuse ohvriks ning ei pruugi olla võimalik kasutada traditsioonilistele finantsturgudele omaseid õiguskaitsevahendeid.¹⁵⁴ Ühe olulise riskina iseloomustab krüptorahaga tehtavaid tehinguid ka see, et valesti tehtud tehingut (näiteks ekslikult sisestatud kontonumber või summa) ei ole võimalik tagasi võtta, kui just makse adressaat ei ole vabatahtlikult nõus valesti kantud krüptoraha tagastama. Krediitiasutustel on võimalus ekslik makse kinni pidada ning tagasi võtta, kuid blockchainil see võimalus puudub, sest taaskord puudub keskne süsteemi administraator.¹⁵⁵

Enamus autori poolt uuritud krüptoraha platvorme on oma tingimuste all avaldanud informatsiooni ja võimalikke riske minimaalselt. CoinMetro on välja toonud vaid, et krüptorahad on ülimalt volatiilsed, mistõttu on investoril oht raha kaotada.¹⁵⁶ Binance on avalikustanud oma korralduste täitmise reeglid ning hoiatanud ka veidi investeerimisega

---

¹⁵² K. Kolk (viide 106), lk 50.

¹⁵³ Swedbank. Investeerimisteenuste osutamise tingimused. Kehtivad alates 03.05.2019. - Arvutivõrgus: https://www.swedbank.ee/static/pdf/private/investor/portfolio/cond_investserv_est_2019_05_03.pdf (13.04.2019).

¹⁵⁴ The European Supervisory Authorities. Warning (viide 38).

¹⁵⁵ K. Koo. On Being Your Own Bank (Cryptocurrencies). - Lexifuturus 03.02.2019. - Arvutivõrgus: <https://lexifuturus.io/2019/02/03/cryptocurrency-being-your-own-bank/> (08.03.2019).

¹⁵⁶ CoinMetro. CoinMetro Services Terms of Use. - Arvutivõrgus: <https://coinmetro.com/terms-of-use> (15.04.2019).

kaasneva vara kaotamise riski kohta.¹⁵⁷ Bitfinexi kodulehel on uuritud platvormidest kõige põhjalikum riskide ülevaate dokument (ing.k *Risk Disclosure Statement*), milles on kirjeldatud tururiski, likviidsusriski, õiguslikku riski, vastaspoole riski ja kauplemissriski.¹⁵⁸ Coinbase hoiatab platvormi kasutajaid, et kauplemise ja krüptorahade hoidmisega on kliendil oht oma varast ilma jääda. Samuti rõhutab Binance, et finantsjärelevalve asutused ei teosta platvormi tegevuse üle järelevalvet.¹⁵⁹ Bittrexi tingimustes on rõhutatud, et platvormil kauplemise tõttu võib klient saada varalist kahju, võib esineda tehnoloogilisi rikkeid (näiteks *blockchaini* tehnoloogiaga) ning platvorm võib sattuda küberrünnakute ohvriks.¹⁶⁰ Seega on märgata, et platvormid küll avaldavad hoiatusi, kuid väga erinevalt ning turul puudub ühtsus. Autori hinnangul on oluline, et ka krüptoraha platvormidele kehtiksid minimaalsed ja ühesugused teabe avaldamise nõuded. Eriti oluline on kasutajale rõhutada uudsemaid ja krüptoraha tehnoloogia eripärast tulenevaid riske, mida ka investeerimises kogunud investorid ei pruugi osata ette näha, näiteks tehingute tagasi täitmise võimatus ning asjaolu, et privaatvõtme kaotamise korral ei saa seda kuidagi taastada, mille tulemusel ei saa ka krüptorahadele enam ligi.¹⁶¹

Lisaks VPTS-ile kohaldub Eestis teabe avaldamisele ka VÕS, mis reguleerib § 14 lg-s 1, et enne lepingu sõlmimist on pooltel kohustus esitada ainult tõeseid andmeid ning see kohustus on olemas olenemata sellest, kas isikul on üldse mingisuguse andmete avaldamise kohustus või mitte. Ebaõigete andmete esitamiseks või tõekohustuse rikkumiseks loetakse ka olukorda, kus isik jätab esitamata olulise teabe, mis aitaks teisel poolel saada tõene ettekujutus õigustest ja kohustusest.¹⁶² VÕS § 14 lg-s 2 on sätestatud, et lepingu poolele tuleb esitada kogu teave, mille vastu teisel poolel on lepingu eesmärki arvestades äratuntav oluline huvi. Teavitamiskohustus on kõige olulisem platvormipidaja kohustus enne investoriga lepingu sõlmimist, sest suuresti platvormi poolt avaldatud teabe pinnalt teeb investor otsuse, kas astuda platvormiga lepingulisse suhtesse ja kasutada selle teenuseid või mitte. Seega on äärmiselt oluline, et platvormipidaja avaldaks investorile andmed, mis ei ole viimasele muul viisil kättesaadavad, eriti mis puudutavad lepingu täitmist, lepingu eseme õiguslikke omadusi või muid lepingu esemega seotud asjaolusid. Veelgi olulisem on teabe avaldamine aga

---

¹⁵⁷ Binance. Binance Terms of Use 20.02.2019. - Arvutivõrgus: <https://www.binance.com/agreement.html> (15.04.2019).

¹⁵⁸ Bitfinex. Risk Disclosure Statement. - Arvutivõrgus: <https://www.bitfinex.com/legal/risk> (15.04.2019).

¹⁵⁹ Coinbase. User Agreement. March 2019. - Arvutivõrgus: https://www.coinbase.com/legal/user_agreement (15.04.2019).

¹⁶⁰ Bittrex. Bittrex International Terms of Service - version 1.3.1. 18.10.2018. - Arvutivõrgus: <https://bittrex.zendesk.com/hc/en-us/articles/360001411486> (15.04.2019).

¹⁶¹ M. Prentis (viide 19), lk 637.

¹⁶² I. Kull, jt. VÕS § 14/ 4.3.1. - Võlaõigusseadus I. Komm vlj. 2 vlj. Tallinn: Kirjastus Juura 2016.

olukordades, kus poolte vahel on usaldussuhtele rajatud leping, ühel poolel on eriteadmise, kaupade müümine spetsialiseeritud kauplustes või eelinformatsiooni andmine müüa või teenuseosutaja erilise kompetentsi või professionaalse juhendamise kohta ehk, mida suuremal määral on üks pool usaldusseisundis, seda enam teavet on teenuseosutajal või kauplejal kohustus avaldada.¹⁶³ Just sellises olukorras on investorid nii reguleeritud turgudel kui ka krüptoraha platvormidega lepinguid sõlmides. Samuti on õiguskirjanduses leitud, et kui lepingust tekib kaitsekohustus inimese absoluutsetele hüvedele (elu, tervis, vara, jms), eeldatakse sellise lepingu puhul, et kogenum pool teavitab teist ka võimalikest riskidest ning sellise kohustuse rikkumise korral saab lepinguõiguslikult nõuda tekkinud kahju hüvitamist.¹⁶⁴ VÕS-is sätestatud lepingueelse teabe avaldamise sätted kuuluvad kohaldamisele juhul, kui puuduvad erinormid. Reguleeritud turgude puhul tulenevad ka eriseadustest (KAS, MiFID II, IFS jne) põhjalikud nõuded, millist teavet, mis vormis ja millal tuleb investorile esitada, kuid krüptoraha platvormide puhul erisätted puuduvad, mistõttu tuleb järgida vaid eraõiguslikult kehtestatud nõudeid.¹⁶⁵ Seda aga, millist infot teine pool oluliseks peab tuleb hinnata suhte eripäradest, kuid Riigikohtu hinnangul on oluliseks kriteeriumiks ka teise poole omadused ja kogemused.¹⁶⁶ Samasugune põhimõte on ka VPTS § 46 järgi. Investeeringusühingu poolt investorile investeerimisteenuste osutamisel avaldatava teabe hulk ja sisu sõltub suuresti sellest, kas tegemist on tavakliendiga, asjatundliku kliendiga ehk professionaalse kliendiga või võrdse vastaspoolega (ehk teise krediidi- või investeerimisasutusega). Samuti tuleb avaldatava teabe puhul hinnata, millise informatsiooni vastu võiks olla investoril äratuntav huvi võttes arvesse lepingu eesmärki.¹⁶⁷ Siinkohal võib näitena tuua, et krüptoraha platvormi kasutajal on äratuntav huvi kindlasti selle vastu, kuidas tagab platvorm kliendi krüptorahade kaitse, mille põhjal kuvatakse vahetusplatvormil krüptorahade väärtusi, millised on teenustega kaasnevad tasud, võimalikud riskid ning, kuidas täidetakse kliendi korraldusi.

Kuna autor on eelnevalt leidnud, et krüptoraha platvormide tegevus ei kuulu avalik-õiguslikult reguleeritud finants- ja investeerimisasutuste seaduste kohaldamisalasse, siis on kehtiva õiguse järgi vaid tsiviilõiguslikke sätteid kasutades võimalik kohustada krüptoraha platvorme teabe esitamisele. Kuna aga piisava teabe mõiste on igapäevase erinevalt tõlgendatav ning selle esitamise viisid erinevad, oleks autori hinnangul vajalik seadusandja poolt

---

¹⁶³ U. Volens. Usaldusvastutus kui iseseisev vastutussüsteem ja selle avaldumisvormid. Doktoritöö. Tartu Ülikooli Kirjastus, 2011. Lk 264.

¹⁶⁴ U. Volens (viide 163), lk 256- 268.

¹⁶⁵ I. Kull, jt. VÕS (viide 162), § 14/ 4.4.1.

¹⁶⁶ RKTko 3-2-1-171-14 p 14.

¹⁶⁷ I. Kull, jt. VÕS (viide 162), § 14/ 4.4.2.

kehtestada krüptoraha platvormidele sarnaselt reguleeritud turgudega minimaalne teabe avaldamise standard, et tagada turuüleselt sarnane praktika ning võimaldada seeläbi investortel enne platvormide teenuste tarbimist saada piisavalt teavet.

3.2 Lepinguõiguslikud õiguskaitsevahendid ja nende kasutamise võimalused

Nagu eelnevalt selgitatud on krüptoraha platvormide ja nende kasutajate vahel sõlmitud käsunduslepingu laadne leping VÕS § 619 järgi või maaklerleping VÕS §658 lg 1 mõistes (krüptoraha vahetusplatvormide puhul). Kuna maaklerlepingule kohalduvad käsunduslepingu sätete all nimetatud hoolsus ja- lojaalsuskohustused, kasutab autor järgnevas analüüsis käsunduslepingu terminoloogiat. Käsunduslepingu sätete järgi on seega krüptoraha platvormil kohustus tegutseda lepingu sõlminud kliendi suhtes hoolsalt ja lojaalselt ning tema parimates huvides, et vältida kahju tekitamist (VÕS § 620 lg 1 ja 2). Samuti tunneb võlaõigus mõistlikkuse põhimõtet (VÕS § 7), mille järgi loetakse mõistlikuks seda, mida samas olukorras heas usus tegutsevad isikud loeksid tavaliselt mõistlikuks ning arvesse tuleb võtta ka suhte olemust ja tehingu eesmärki ning vastava tegevus- või kutseala tavasid ja praktikat. VÕS § 24 lg 2 kohustab teenuseosutajat tegema tulemuse saavutamiseks kõik mõistlikult võimaliku ja rakendama niisuguseid pingutusi nagu temaga samal tegevus- või kutsealal tegutsev mõistlik isik samadel asjaoludel rakendaks.¹⁶⁸

Lepinguõiguse olemuse järgi sõlmivad pooled lepingu, et saavutada mingi kindel eesmärk. Kui toimub rikkumine peab esmalt saama selgeks, et milline oli üldse lepingu eesmärk ehk milliseid huve sõlmitud leping pidi kaitsma, sest sellest oleneb ka millist õiguskaitse vahendit on võimalik nende huvide rikkumise korral kasutada. Rikkumise mõiste tuleneb VÕS §-ist 100, mille järgi tähendab see võlasuhtest tuleneva kohustuse täitmata jätmist ja mittekohast täitmist (sh viivitamist). Rikkumise eest vastutab lepingu rikkuja VÕS § 104 lg 1 järgi vaid süü olemasolul. Lõike 2 järgi on süü vormideks hooletus, raske hooletus ja tahtlus. Lepingu rikkumise puhul on kahju saanud poolel õigus kasutada VÕS § 101 lg-s nimetatud õiguskaitsevahendeid: nõuda kohustuse täitmist, kahju hüvitamist, leping üles öelda, alandada hinda, või keelduda omapoolse kohustuse täitmisest. Samuti nõuda rahalise maksega viivitamise korral viivist. Igasuguse kohustuse rikkumise puhul eeldatakse, et see ei ole vabandav, kuid kui rikkuja sellele tugineb, peab ta suutma vabandavust tõendada (VÕS §

---

¹⁶⁸ P. Varul jt. VÕS (viide 65), § 7/ 4.2.

103 lg 1). Eelkõige näeb seadus vabandusena ette rikkumise vääramatute jõu korral, milleks on asjaolu, mida rikkuja ei saanud mõjutada ning mõistlikult ei oleks saanud oodata, et ta lepingu sõlmimise ajal selle sellise asjaoluga oleks arvestanud, seda vältinud või ületanud (VÕS § 103 lg 2). Õiguskirjanduses on aga öeldud, et üldjuhul ei ole vääramatuteks jõuks arvutitega seotud rikked. Samuti peab rikkuja tõendama, et ei pidanud lepingu sõlmimisel asjaolu saabumisega mõistlikult arvestama või tal ei olnud mõistlikult võimalik seda asjaolu vältida ja on võtnud tarvitusele kõik mõistlikud abinõud, et sündmus ei saabuks. Näiteks on Riigikohus leidnud, et rööv on vastutusest vabastav asjaolu vaid juhul, kui vaatamata kõrgendatud hoolsusele ei suudetud seda ära hoida. Ning hoolsusstandardite hindamisel, tuleb vaadata ja võrrelda samal tegevusalal tegutsevaid isikuid.¹⁶⁹

Autori hinnangul on krüptoraha platvormi poolt kohustuste rikkumise korral (näiteks kui platvorm rikub hoolsuskohustust, mille tulemusel kliendile kuuluva krüptoraha rahakoti privaatvõti kaob või satub küberrünnaku ohvriks) praktikas ning kasutaja jaoks kõige mõistlikum rakendada õiguskaitsevahenditest lepingu ülesütlemist või taganemist ning nõuda kahju hüvitamist. Samuti viivist, kui platvorm jääb viivitusse rahalise nõude täitmisega. Küll aga ei ole autori hinnangul antud töö kontekstis asjakohane analüüsida kohustuse täitmise nõuet, hinna alandamist ja kasutaja poolsest kohustuse täitmisest keeldumist.

Lepingu ülesütlemise puhul on krüptoraha platvormi kasutaja jaoks kõige olulisem eesmärk, et platvorm tagastaks lepingu alusel üleantu ehk näiteks rahakotiteenuse osutaja peab lepingu lõppemisel tagastama kasutajale tema krüptoraha ning vahetusplatvorm tagastama kliendi poolt platvormile kantud seaduslikud valuutad ning ka krüptorahad. Lepingu alusel üleantu tagastamise kohustus tuleb käsunduslepingu alusel VÕS § 626 lg-st 1. Küll aga ei saa näiteks olukorras, kus platvorm kliendi krüptorahad kaotab nõuda nende väljaandmist, mistõttu on praktikas ilmselt kõige olulisem õiguskaitsevahend rikkumisega tekitatud kahju hüvitamise nõudmine (VÕS § 115). Autor uurib kahju hüvitamise praktilisi aspekte võttes aluseks juhud, kus platvormi pidaja on raske hooletuse või tahtlusega tekitanud kasutajale varalist kahju (näiteks olukorras, kus platvormipidaja ei rakendanud vajalikke turvanõudeid krüptoraha hoidmiseks või omandas ise või kaotas klientide krüptoraha).

Kahju hüvitamise eesmärgiks VÕS § 127 lg 1 järgi on asetada isik olukorda, mis on võimalikult lähedane olukorrale, kus ta oleks olnud enne kohustuse rikkumist. Sama

---

¹⁶⁹ K. Sein. Ettenähtavus ja rikutud kohustuse eesmärk kui lepingulise kahjuhüvitise piiramise alused. Doktoritöö. Tartu Ülikooli Kirjastus, 2007. Lk 88-89.

paragrahvi lõike 2 järgi, tuleb hinnata, milline on olnud rikutud kohustuse kaitse- eesmärk ehk, kas tekkinud kahju ärahoidmine oli üldse selle kohustuse eesmärgiks, mille rikkumise tagajärel kahju tekkis.¹⁷⁰ VÕS § 127 lg 3 järgi on kohustus hüvitada vaid kahju, mida rikkunud pool nägi lepingu sõlmimise ajal võimaliku tagajärjena ette. Majandus- ja kutsetegevuses tuleb seda ettenähtavust mõõta vastavate professionaalsete standardite järgi ehk, mis on teatud valdkonnas esinevad võimalikud riskid, mille realiseerumine võib pooltele kahju tekitada.¹⁷¹ Sealjuures on aga õiguskirjanduses leitud, et teatud juhtudel tuleb hüvitada isegi kahju, mis ei ole lepingu sõlmimise hetkel ettenähtav. Näitena võib tuua, et kui pank annab investori poolt ostetud aktsiad hooletusest valele isikule, tuleb investorile hüvitada aktsiate turuväärtus nõude esitamise ajal, isegi juhul kui see väärtus on vahepeal hüppelisel kasvanud ning pank ei näinud sellist väärtuse kasvust tingitud kahju sellises ulatuses lepingu sõlmimisel ette.¹⁷² Kuigi VÕS § 127 lg 2 sätestab, et hüvitamisele saab kuuluda vaid kahju, mida rikkunud pool sai lepingu sõlmimisel mõistlikult ette näha, reguleerib lõige 3, et hüvitamisele kuulub ka mitteettenähtav kahju, kui see tekitati tahtlikult või raske hooletuse tõttu, sest sellise käitumisega rikutakse hea usu põhimõtet. Küll aga on õiguskirjanduses analüüsitud, et oma olemuselt on lõikes 3 toodu siiski praktikas kasutu, sest isegi rikkuja tahtluse või raske hooletuse korral tuleb lõike 2 kohaselt täiendavalt arvestada rikutud kohustuse eesmärki, mis tähendab pooltevahelise mõistliku riskijaotuse põhimõtet, mis aga ei sõltu süü vormist. Ehk poolte poolt lepingu sõlmimisel võetud riskid ei sõltu kuidagi nende hilisemast käitumisest või süü astemest lepingu täitmisel.¹⁷³

Autor on aga seisukohal, et krüptoraha platvormide puhul esinevad riskid ning võimalik kasutajale tekkiv kahju on pooltele mõistlikult ettenähtav. Nii krüptorhade kui ka finants- ja investeerimisasutuste ajalugu on selgelt näidanud, millised on võimalikud kahju tekkimise kohad. Näiteks pakkudes rahakoti teenust on selge, et sellise lepingu eesmärk on kliendi krüptoraha hoidmine ja kaitse ning selle kohustuse rikkumise puhul on kahjustatud isikul võimalik nõuda tekitatud kahju hüvitamist. Samamoodi on krüptoraha vahetusplatvormi pidajale ettenähtav kahju, mis võib tekkida valesti sooritatud või hilinevad kliendi korralduse täitmisest. Käsunduslepingu puhul tuleneb käsundisaajale seadusest kohustus anda endast parim lepinguga võetud kohustuse täitmiseks ning tegutseda hoolsalt ja vastavalt üldiselt tunnustatud kutseoskuste tasemel (VÕS § 620 lg 1 ja 2). Sellise lepingu puhul on kliendi omandi kaitse käsundisaaja põhikohustuseks, seega on käsundisaajale ka kliendi omandile

---

¹⁷⁰ RKTko nr 3-2-1-113-07 p 13.

¹⁷¹ K. Sein (viide 169), lk 62-63.

¹⁷² K. Sein (viide 169), lk 29-31.

¹⁷³ K. Sein (viide 169), lk 67- 69.

tekkiv kahju tavapärasel ulatuses ettenähtav VÕS § 127 lg 3 järgi ning selle ära hoidmine lepingu eesmärgiks lõike 2 mõttes, mistõttu tuleks selline ka kahju hüvitada.¹⁷⁴

Küll aga peab autor oluliseks analüüsida, kas praktikas on krüptoraha platvormi vastu kahju nõude esitamine ka platvormi kasutaja jaoks oma eesmärgi täitev. Õiguskaitsevahendite eesmärk lepingulises suhtes on lepingus kokkulepitud kohustuste täitmine võimalikult suures ulatuses või, kui see ei ole võimalik, siis majanduslikult võimalikult sarnase olukorra loomine.¹⁷⁵ Võttes arvesse aga krüptoraha ja selle süsteemi tehnoloogilisi eripärasid on praktikas keeruline kui mitte võimatu nõuda krüptoraha platvormilt kliendile kuuluvate krüptorahade tagastamist, kui platvormipidaja vabatahtlikult ei nõustu või, kui need on varastatud. Nagu eelnevalt kirjeldatud on krüptorahadega tehingute tegemiseks vaja teada privaatvõtit ning, kui privaatvõtme omaja seda ei avalda, ei ole ka kuidagi võimalik selle taga peituvatele krüptorahadele ligi pääseda. Isegi olukorras, kui kohus on otsustanud et platvormil on kohustus inimesele tema krüptorahad välja anda ning on kehtiv täitedokument (täitemenetluse seadustiku (edaspidi: TMS) § 2 mõistes¹⁷⁶), ei ole võimalik *blockchainil* krüptorahasid sarnaselt pangas olevale rahale arestida, liigutada ega võõrandada ega selle arvelt võlausaldaja nõudeid rahuldada (TMS § 52 lg 1). Mistõttu ei ole platvormi kasutajale sisuliselt eraõiguslikest õiguskaitsevahenditest kasu.

Kui kliendile kuuluvate krüptorahade platvormipidajalt välja nõudmine ei ole võimalik, on investoril võimalus nõuda tekitatud kahju hüvitamist. Praktikas on aga olnud mitmeid kaasi, kus platvormipidajad kas pahatahtlikult omastavad klientide krüptorahad ning sulgevad seejärel platvormi või langevad küberrünnaku ohvriks, mis toob kaasa platvormi suutmatuse võlausaldajate nõudeid rahuldada ning kuulutatakse välja pankrot. Seega platvormi pankroti korral ei ole taaskord platvormi kasutajal võimalust saada kahjuhüvitist, kui ettevõttes puudub piisav vara. Ning isegi, kui platvormil on vara näiteks krüptorahades ei ole pankrotihalduril võimalik ilma privaatvõtmeta seda vara võõrandada ning võlausaldajate nõudeid rahuldada (pankrotiseadus § 2¹⁷⁷). Seetõttu on autor seisukohal, et eraõiguslikud õiguskaitsevahendid ei võimalda krüptoraha platvormi kasutaja õigusi ja vara piisavalt kaitsta, mistõttu on oluline avalik- õiguslike nõuete kehtestamine sarnaselt finants- ja investeerimisasutustele, et tagada usalduse ja stabiilsuse säilimine finantssektoris. Reguleeritud turgude üheks oluliseks investorkaitse meetmeks on Tagatisfond, mis tegutseb avalik-õigusliku juriidilise isikuna

---

¹⁷⁴ K. Sein (viide 169), lk 165.

¹⁷⁵ U. Volens (viide 163), lk 30-31.

¹⁷⁶ Täitemenetluse seadustik. - RT I, 19.03.2019, 15.

¹⁷⁷ Pankrotiseadus. - RT I, 19.03.2019, 26.

ning, mille eesmärk on tagada krediidasutuse klientide ehk hoiustajate, investeerimisasutuse klientide ehk investorite ning, kohustusliku pensionifondi osakuomanike ja kindlustusandjate pensionilepingute kindlustusvõtjate poolt paigutatud vahendite kaitse Tagatisfondi seaduse (edaspidi: TFS) § 2 lg 1 järgi.¹⁷⁸ Nimetatud teenuseid osutavad asutused maksavad fondi osamakseid, mille arvelt on vajadusel võimalik investoritele ja hoiustajatele hüvitada nende vara näiteks finantsasutuse maksejõuetuse korral. TFS kehtib Eestis asutatud ja tegevusluba omavate krediidi- ja finantseerimisasutuse klientidele ning selle alusel hüvitatakse hoiustest maksimaalselt 100 000 eurot ühe hoiustaja kohta ühes krediidasutuses (TFS § 25 lg 2) ning 20 000 eurot investeeringute hüvitamiseks (TFS § 44 lg 3).

Kuigi seaduse kohaselt on nii krediidi- kui ka investeerimisasutustel kohustus hoida klientide vara lahus asutuse pankrotivarast on siiski olemas teoreetiline võimalus, et maksejõuetuse korral on vajalik Tagatisfondi abi. Samuti kaitseb Tagatisfond investoreid ja hoiustajaid finantsasutuste juhtide tahtliku kuritegevuse või hooletuse tõttu tekkinud kahju eest. Seega on Tagatisfondi eesmärk suurendada investorite kaitset ning seeläbi ka inimeste usaldust finantssektori vastu ning motiveerida neid hoiustama ja investeerima oma raha just Eesti krediidi- ja investeerimisasutustes.¹⁷⁹ TFS § 2 lg-s 1 on selgelt sätestatud, et fondi eesmärgiks on muuhulgas ka suurendada finantssektori usaldusväarsust ning stabiilsust.

Krüptoraha platvormidele aga Tagatisfondi kaitse ei laiene, sest tegemist ei ole seaduse mõistes väärtpaberite ega hoiustega nagu autor eelnevates peatükkides leidis. Seetõttu on platvormi pankroti, küberrünnaku ning platvormipidaja hooletuse või pahatahtlikkuse tõttu kaotatud krüptoraha hüvitamiseks võimalik kasutada vaid eraõiguslikke õiguskaitsevahendeid, mis aga autori hinnangul praktikas oma eesmärki ei täida. Ka finants- ja investeerimisasutuse puhul on võimalus oma õiguste ja vara kaitseks kasutada eraõiguslikke meetmeid, kuid sellegipoolest on seadusandja pidanud vajalikuks kehtestada Tagatisfondi näol täiendava kaitse ning autori hinnangul on selline lisa kaitse oluline ka krüptoraha platvormide puhul.

---

¹⁷⁸ Tagatisfondi seadus. - RT I, 10.01.2019, 13.

¹⁷⁹ M.Sune, M.Kallion. Hoiuste tagamise õiguslik reguleerimine. Juridica 1999/ 8. Lk 389-395.

3.3 Tarbijakaitse sätete kohaldatavus ja nende kasutamise võimalused

Eelnevalt selgitas autor, et füüsiline isik, kes krüptoraha platvormiga lepingu sõlmib kvalifitseerub tarbijaks VÕS § 1 lg 5 ning TKS § 2 lg 1 p.1 kohaselt. Sarnaselt finantssektorile on ka tarbijatega tehtavates tehingutes info asümmeetria, mille kohaselt on tarbijal alati vähem teavet kui näiteks kauplejal või tarbijale teenuseid osutaval ettevõttel, mistõttu on tarbija nõrgemal positsioonil.¹⁸⁰ Seadusandja on seega kehtestatud tarbijatega tehtavatele tehingutele erisätted, mis pakuvad neile suuremat kaitset. Autori hinnangul on käesoleva töö mõistes olulisimad tarbijakaitse sätted mida analüüsida tarbijale avaldatava teabe ning tarbija taganemisõiguse kohta, mistõttu keskendubki antud alapeatükk just nendele.

Enamasti sõlmitakse krüptoraha platvormi ja investori vahel leping interneti teel, mis kvalifitseerub VÕS § 52 lg 2 mõistes sidevahendi vahendusel ehk teineteisest eemal viibides sõlmitud lepinguks.¹⁸¹ VÕS § 52 lg 1 järgi kohalduvad sidevahendi abil sõlmitud lepingute sätted ettevõtja ja tarbija vahelistele lepingutele. VÕS § 54 lg-s 1, § 62¹ lg-2 ja ja § 62² lg-s 1 on sätestatud kohustuslik teave, mille ettevõtja peab tarbijale enne temaga sidevahendi abil lepingu sõlmimist avaldama. Tarbijale teenuse osutamise puhul on kohustus avaldada õige ja täielik teave, mida keskmine tarbija võiks mõistlikult ettevõtjalt turu praktikast järgides oodata. Küll aga sisaldab VÕS-i sätete järgi kohustuslikult avaldatav teave põhiliselt andmeid ettevõtja kohta (kontaktinfo), lepingu eseme põhiomadustest, praktika maksete ja tasude kohta, kaebuste menetlemise ning lepingu sõlmimise, lõpetamise ning taganemise asjaoludest.¹⁸² Küll aga ei paku autori hinnangul nimetatud sätetes loetletud informatsioon krüptoraha platvormi tarbijast kasutajale kui investorile olulist teavet ega paku piisavat kaitset. Krüptoraha platvormi kasutaja jaoks on oluline saada ülevaade sellest, kuidas täidab platvorm tema korraldused, kuidas tagatakse kliendi krüptorahade kaitse, millistel alusel kuvab platvorm krüptorahade väärtusi, millised riskid kaasnevad krüptorahadega platvormil tehingute tegemisega jne. Mistõttu ei aita ka sidevahendi abil sõlmitud lepingutes avaldatud teave vähendada krüptoraha platvormi eripärasid arvesse võtvat info asümmeetriat. VÕS § 54¹ lg 1 sätestab teabe avaldamise erisused finantsteenuse lepingu puhul. Nimetatud sätte punktis 10 on toodud kohustus avaldada ka teenusega kaasnevad riskid ning järgida muid eriseadustest tulenevaid kohustusi. Kuna autor on eelnevalt leidnud, et krüptoraha

¹⁸⁰ United Nations General Assembly. Consumer Protection Guidelines. 16.04.1985. Ptk. I, p.1. - Arvutivõrgus: <http://www.un.org/documents/ga/res/39/a39r248.htm> (18.03.2019).

¹⁸¹ K. Sein, jt. VÕS § 52/ 4.1. - Võlaõigusseadus I. Komm vlj. 2 vlj. Tallinn: Kirjastus Juura 2016.

¹⁸² U. Volens (viide 163), lk 266- 268.

platvormide tegevus ei ole kehtivate Eesti ja Euroopa Liidu õigusnormide kohaselt käsitletav kui finantsteenuse osutamine, ei kohaldu VÕS §-is 54¹ toodud kohustused ka krüptoraha platvormidele.

Teine oluline kaitsemeede tarbijatele on VÕS § 56 lg- 1 kehtestatud õigus 14 päeva jooksul sidevahendi abil sõlmitud lepingust taganeda. Ning lepingust taganedes on ettevõtjal kohustus tagastada tarbijale makstud tasud (VÕS § 56¹ lg 1 alusel) ning VÕS § 189 lg- st 1 tulenevalt ka muu lepingu alusel üleantud (mille alla võiks krüptoraha rahakotiteenuse osutaja puhul liigitada hoiustamiseks antud krüptoraha). Nimetatud sätete eesmärk on kaitsta nõrgemal positsioonil olevat tarbijat ka pärast lepingu sõlmimist ning anda võimalus rahulikult toote või teenusega tutvumiseks ning selle lepingutingimustele vastavuse kontrollimiseks.¹⁸³ Küll aga on küsitav, kas krüptoraha vahetusplatvormi eripärasid arvestades saaks tarbija kasutada oma õigust lepingust taganeda? VÕS § 53 lg 4 loetleb juhud, mil § 56 lg- s 1 sätestatud taganemisõiguse kasutamine on välistatud. Muuhulgas ei ole tarbijal õigus lepingust taganeda, kui osutatakse teenust või tehakse muud kehtvat sooritust ning, kui ettevõtjapoolsed lepingust tulenevad kohustused on täielikult täidetud ning teenuse osutamine või muu soorituse tegemine on alanud tarbija sõnaselgel eelneval nõusolekul ning kinnitusel, et ta kaotab ettevõtjapoolsel lepingu täitmisel oma taganemisõiguse (VÕS § 53 lg 4 p. 1). Nimetatud sätte eesmärk on anda ettevõtjale kindlust hakata teenust koheselt osutama olukorras, kus klient on eriti huvitatud teenuse kohesest tarbimisest või, mida on võimatu tagasitäita ning, millisel juhul peaks ettevõtja hüvitama selle rahas. Vastasel juhul ootaksid kõik ettevõtjad teenuste osutamisega 14 päeva, mis aga teatud juhtudel ei oleks mõttekas.¹⁸⁴ Autori hinnangul on krüptoraha vahetusplatvormi osutatava teenuse eesmärk täita kliendi korraldus võimalikult kiiresti, sest üldjuhul soovib klient osta või võõranda krüptoraha olukorras, kus hind on tema jaoks sobiv. Krüptoraha ülimalt volatiilse iseloomu tõttu oleks 14 päevane ooteaeg ilmselgelt ebamõistlik. Samuti on seaduses sätestatud, et tarbija taganemisõigust ei saa kasutada olukorras, kus anti üle asi või osutati teenus või tehti muu sooritus, mille hind sõltub finantsturu kõikumisest, mida ettevõtja ei saa mõjutada ja mis võib ilmnedada taganemistähtaja jooksul, sealhulgas lepingutele, mille esemeks on teenused, mis on seotud välisvaluutaga või väärtpaberituruseaduse §-s 2 nimetatud väärtpaberitega (VÕS § 53 lg 4 p. 1¹). Kuigi seadusandja kasutab siinkohal mõisteid valuuta ja väärtpaberid reguleeritud turgude kontekstis on autori hinnangul nimetatud sätte kohaldatav ka krüptorahadele, sest need

---

¹⁸³ E. Rizos. The Consumer's Right of Withdrawal in Case of Payment with Bitcoins. 3 Oslo L. Rev.1, 2016. Lk 12-13.

¹⁸⁴ K. Sein, jt. VÕS (viide 181), § 53/ 4.3.1.

toimivad suuresti sarnaselt ning on äärmiselt muutliku hinnaga. Seega, ei saaks ka selliste teenuste puhul mõistlikult eeldada, et tarbija saaks tehingust taganeda, sest igakordselt kui hind peaks hiljem muutuma kliendi jaoks ebasobivas suunas, sooviks ta tehingu tagasitäita ning vältida kahju tekkimist. Seega saab kokkuvõtvalt järeldada, et kehtivad tarbijakaitse sätted ei paku krüptoraha platvormi kasutajale teenuste ja krüptoraha eripärasid arvesse võttes piisavat kaitset. Nimetatud platvormidega seotud riskid sarnanevad pigem finants- ja investeerimisteenustele, mistõttu vajavad krüptoraha platvormide kasutajad ka investorkaitse sarnaseid meetmeid.

3.4 Juhatusel liikme vastutus krüptoraha platvormi kasutaja ees

Lisaks VÕS-is reguleeritud käsunduslepingust tuleneva heas usus käitumise ja kõrgendatud hoolsusmäära järgimise kohustustele, tuleneb äriühingu juhatuse liikmele teatud nõudeid ka Äriseadustikust (edaspidi: ÄS). ÄS § 187 lg 1 ja § 315 lg 1 järgi on äriühingu juhatuse liikmel kohustus käituda korraliku ettevõtja hoolsusega ning äriühingu juhtimiseks majanduslikult kõige otstarbekamal viisil (ÄS § 306 lg 2).¹⁸⁵ Ka tsiviilseadustiku üldosa seaduse (edaspidi: TsÜS) §-ist 35 tuleneb juhatuse liikmetele kohustus oma tegevuses järgida seadusi ja ühingu põhikirja ning täita oma ülesandeid hoolsalt ja äriühingule lojaalselt. Nimetatud kohustuste rikkumise korral on juhatuse liikmel kohustus äriühingule tekitatud kahju hüvitada (TsÜS § 37 lg 1).¹⁸⁶

Äriühingu ja juhatuse liikme vahel on käsundilaadne suhe, mistõttu on oluline märkida, et juhatuse liige ei ole kohustatud saavutama mingit kindlat tulemust, vaid pigem tegema tulemuse saavutamiseks kõik võimaliku. Seetõttu saab juhatuse liikme tööd hinnata mitte kindla tulemuse vaid selle järgi, kuidas ta on oma kohustusi täitnud lähtuvalt hoolsuse ja lojaalsuse printsiipidest.¹⁸⁷ Konkreetse äriühingu puhul vajalikku hoolsuskohustust tuleb hinnata objektiivse käitumisstandardi järgi ehk lähtuda sarnastel asjaoludel tegutsevalt hoolsalt juhtorgani liikmelt tavaliselt oodatavast hoolsusmäärast ning arvesse ei võeta sealjuures isiku subjektiivseid asjaolusid. Seega tuleb üldise hoolsuskohustuse alusel käituda heas usus, äriühingu huvides ja selle jaoks parima kasuga (sh hoidma ära kahju tekkimise äriühingu varale), arvestades ka näiteks väljakujunenud tavasid, äriühingu eesmärke, liiki ja

---

¹⁸⁵ Äriseadustik. - RT I, 28.02.2019, 10.

¹⁸⁶ Tsiviilseadustiku üldosa seadus. - RT I, 30.01.2018, 6.

¹⁸⁷ K. Saare, jt. Ühinguõigus I. Kapitaliühingud. Kirjastus Juura, 2015. Lk 133.

tegutsemisvaldkonda. Sellest lähtuvalt saab oodata finantsasutuse juhatuse liikmelt kõrgemat hoolsusmäära kui näiteks mittetulundusühinguna tegutseva huviringi juhatuse liikmelt.¹⁸⁸

Korraliku ettevõtja hoolsuse hindamiseks on õiguskirjanduses nimetatud järgmised nõuded, mille täitmisel võib öelda, et juhatuse liige on käitunud äriühingu jaoks hoolsalt: 1) juhatuse liige ei ole oma tegevustest isiklikult huvitatud; 2) juhatuse liige on informeeritud määral, mida saab antud otsuse või asjaolude pinnalt lugeda mõistlikuks; 3) samas olukorras olev heauskne juhatuse liige usub ratsionaalselt, et selline tegevus või otsus on ühingu parimates huvides.¹⁸⁹ Ka Riigikohus on sõnastanud üldise hoolsuskohustuse elemendid: 1) kohustus olla hoolas; 2) kohustus olla piisavalt informeeritud otsuste vastuvõtmiseks ja 3) kohustus mitte võtta äriühingu jaoks põhjendamatuid riske.¹⁹⁰ Lisaks ettevõtte jaoks parima kasu eesmärgil tegutsemise ja kahju ära hoidmise kohustustele on Riigikohus laiendanud juhatuse liikme hoolsuskohustust ning lisanud sinna ka kohustuse olla informeeritud ning mitte võtta põhjendamatuid riske.¹⁹¹ Piisav informeeritus tähendab, et juhatuse liige peab enne otsuse või soorituse tegemist hankima kogu vajaliku teabe ja kaasama vajadusel eksperte või koostama uuringuid, mis aitavad tegevusega kaasnevat õiguslike ja majanduslike riske õigesti hinnata. Juhatuse liige ei saa tugineda asjaolule, et ta midagi ei teadnud või ei osanud. Põhjendamatute riskide võtmise keeld tähendab, et tegevustega kaasnevat riske tuleb hinnata ning maandada nii palju kui võimalik ning arvestada oodatava kasumi ja võimaliku kahju suhet.¹⁹² Teine juhatuse liikme oluline kohustus on lojaalsus äriühingu ees, mis tähendab eelkõige, et juhatuse liige peab igal juhul eelistama äriühingu huve enda või kolmandate isikute huvidele ehk vältima huvide konflikti tekkimist ning oma seisundi kuritarvitamist.¹⁹³ ÄS-i mõistes on lojaalsuskohustuse sisuks ka konkurentsikeeld (ÄS § 185 ja § 312) ning ärisaladuse hoidmise kohustus (ÄS § 186 ja § 313).

Hoolsus- ja lojaalsuskohustuste rikkumise eest saab juhatuse liikmelt nõuda äriühingule tekitatud kahju hüvitamist (ÄS § 187 lg 2 ja § 315 lg 2) ning kasutada ka muid õiguskaitsevahendeid (näiteks juhatuse liikme tagasikutsumine, temaga lepingu lõpetamine, kohustuse täitmise nõudmine jne). Oluline on aga eristada, et juhatuse liige saab vastutada, kas äriühingu, võlausaldajate või osanike ees.¹⁹⁴ Kõige tavalisem on juhatuse liikme vastutus

---

¹⁸⁸ P. Varul, jt. Tsiviilõiguse üldosa. Kirjastus Juura, 2012. Lk 284- 285.

¹⁸⁹ K. Saare (viide 187), lk 140.

¹⁹⁰ RKTko 3-2-1-197-13 p. 19.

¹⁹¹ K. Saare (viide 187), lk 139.

¹⁹² K. Saare (viide 187), lk 141.

¹⁹³ P. Varul, jt. Tsiviilõiguse üldosa (viide 188), lk 285.

¹⁹⁴ K. Saare (viide 187), lk 156.

äriühingu ees sisesuhtest tuleneva kohustuse rikkumise tõttu. Võlausaldajate ees vastutuse alus tuleneb TsÜS § 37 lg-st 2, mille järgi on võlausaldajal õigus esitada nõue otse juhatuse liikme vastu, kui äriühing ei suuda tema nõudeid rahuldada. Sellisel juhul on kahju hüvitamise nõude aluseks aga mitte äriühingu ja juhatuse liikme sisesuhtest tuleneva kohustuse rikkumine, vaid näiteks juhatuse liikmele seadusest tuleneva isikliku kohustuse rikkumine võlausaldaja ees.¹⁹⁵ Võlausaldaja nõude eeldused juhatuse liikme vastu kahjunõude esitamiseks on järgmised: 1) juhatuse liige oma tegevuse või tegevusetusega vastutab äriühingule kahju tekitamise eest; 2) võlausaldajal on täitedokument äriühingu vastu; 3) täitedokumendi täitmine ei ole võimalik, sest äriühingul puudub vara. Kui aga võlausaldaja esitab juhatuse liikme vastu kahju hüvitamise nõude VÕS § 115 lg 1, koostoimes ÄS § 187 lg 2 alusel mõistetakse praktikas kahjuhüvitis välja siiski äriühingule ning võlausaldaja nõue täidetakse äriühingu vara arvelt. Samuti on sellise lahenduse puhul oluline nõuda kohtult ka ühingu vara arestimist, et äriühing ei saaks kahjuhüvitist kohe ära kasutada.¹⁹⁶ Mistõttu on praktikas üksikisikul väga keeruline ning ajakulukas oma nõudeid maksma panna ning juhatuse liikmelt otse kahjuhüvitamist nõuda. Olukorra muudab veel keerulisemaks võlausaldaja kohustus tõendada, et just juhatuse liige oma kohustuste rikkumisega on ühingu ja seeläbi ka võlausaldajale kahju tekitanud. ÄS § 187 lg 4 ja § 315 g 4 sätestavad, et ka pankroti korral on võlausaldajal õigus nõuda juhatuse liikmelt kahju hüvitamist, kui viimase tegevuse läbi on äriühing muutunud maksejõuetuks ning ei suuda võlausaldajate nõudeid rahuldada. Autor on siiski hinnangul, et ka sellise kohustuse rikkumise ning äriühingu maksejõuetuse põhjustamise tõendamine ei ole võlausaldaja jaoks praktikas kerge või üldse võimalik.

Võlausaldajal on võimalus nõuda ka lepinguväliselt õigusvastaselt tekitatud kahju VÕS § 1043 alusel ehk kõne alla tuleb juhatuse liikme otsevastutus olukorras, kus juhatuse liikme süüline tegu on põhjustanud võlausaldajale kahju, sest ta ei tegutsenud äriühingu huvides.¹⁹⁷ Sellise nõude puhul tuleb võlausaldajal samuti tõendada, milline juhatuse liikme tegevus on kahju põhjustanud. Kõne alla võib tulla näiteks seadusest tuleneva kohutuse ehk kaitsenormi rikkumine (VÕS § 1045 lg 1 p 7), heade kommete vastane tegu (VÕS § 1045 lg 1 p. 8) või võlausaldaja absoluutsete isiklike õigushüvede rikkumine (elu, tervis, omand jms) (VÕS § 1045).¹⁹⁸ Autori hinnangul on selline olukord krüporaha platvormide puhul võimalik. Näiteks

---

¹⁹⁵ P. Varul, jt. Tsiviilõiguse üldosa (viide 188), lk 287.

¹⁹⁶ K. Saare (viide 187), lk 168-169.

¹⁹⁷ U. Volens, K. Madisson, jt. Juhatuse liikme vastutus. Advokaadibüroo SORAINEN. Äripäev, 2014. Lk 112.

¹⁹⁸ K. Saare (viide 187), lk 178-179.

ka QuadrigaCX kaasuses kadus juhatuse liige privaatvõtme ehk klientide krüptorahadega, mille tulemusel tekkis kahju klientide omandile.

Finants- ja investeerimisasutused on samuti (avalik- õiguslikud) juriidilised isikud, mille juhatuse liikmetele kehtivad aga eriseadustest (KAS, VPTS, IFS jt) tulenevad kõrgemad nõuded ning täiendavad kohustused. Üheks erinevuseks ka teiste äriühingutega on asjaolu, et finantsettevõtted peavad eelkõige tagama oma klientide kaitse ning tegutsema klientide huvides. Ning mõneti teisejärguline on aga äriühingu huvide ja kasumi teenimise eesmärgil tegutsemine. Küll aga on ka sellist tüüpi äriühingu aktsionärid ja osanikud huvitatud kasumist mistõttu on juhatuse liikmel vajalik oma tegevustes lähtuda kogu aeg nii kliendi kui aktsionäri huvidest.¹⁹⁹ Tulenevalt finantsvaldkonna rangest reguleeritusest vastutab selles sektori tegutseva ühingu juhatuse liige lisaks ülalmainitud tsiviilõiguslikele sätetele ka haldusõiguslike normide alusel. Nimelt on ka haldusjärelevalve organil Finantsinspeksioonil õigus algatada juhatuse liikme tegevuse osas järelevalvemenetlus ning vajadusel kutsuda ta ametikohalt tagasi ning keelata sarnasel ametikohal tulevikus töötamine.²⁰⁰

Kokkuvõttes on autor seisukohal, et kuigi seadus annab ka üksikisikule kui võlausaldajale õiguse nõuda näites krüptoraha platvormi juhatuse liikmelt tema tegevuse või tegevusetuse tõttu tekitatud kahju hüvitamist, ei ole praktikas see väga hästi teostatav ning on isikule liigselt koormav.

3.5 Eriregulatsiooni vajalikkus ja ettepanekud

Krüptorahad ja krüptoraha platvormide tegevus on õiguslikult nii Eestis, Euroopa Liidus kui ka mujal maailmas veel küllaltki reguleerimata ning ei ole täiesti selge, kuid neid liigitada. Regulaatiivne ebaselgus ohustab aga kogu finantssektori stabiilsust ning selle aluseks olevat usaldust. Autor leidis eelnevates peatükkides, et krüptoraha platvormide tegevust reguleerivad hetkel vaid eraõiguslikud käsunduslepingu sätted ning platvormi kasutaja saab oma õiguste kaitseks kasutada lepingulisi õiguskaitsevahendeid, mis aga ei võimalda praktikas piisavat kaitset, sest õigusi on raske kui mitte võimatu teostada. Hetkel kehtivate finantsturgude sätete alla aga krüptoraha ja krüptoraha platvormi liigitada ei saa, mistõttu ei ole platvormi kasutajal

---

¹⁹⁹ R. Hammerberg, G. Lõhmus, jt. Juhatuse liikme vastutus. Advokaadibüroo SORAINEN. Äripäev, 2014. Lk 84-85.

²⁰⁰ R. Hammerberg, G. Lõhmus, jt (viide 199), lk 86- 88.

võimalust kasutada ka reguleeritud turgudele omaseid investorkaitse meetmeid, kuigi mõlemad sektorid toovad inimestele kaasa samasuguseid riske.

Autor on seega seisukohal, et krüptoraha platvormide tegevusele on vajalik kehtestada minimaalsed nõuded, et tagada kasutajate õiguse ja vara suurem kaitse. Näiteks nõuded minimaalsele teabele, mida platvorm peab kasutajale avaldama, kliendi korralduste täitmise reeglid, klientide krüptoraha hoidmise põhimõtted ja vajalikud turvalahendused. Eesti seisukohalt on teema hetkel eriti oluline, sest siin avatakse massiliselt uusi platvorme. Loomulikult ei toimu seadusandlus kiirustades, seetõttu oleks autori hinnangul esimene sammuna hea lahendus koostada sarnaselt ühisrahastusele hea tava või reeglistik, milles kehtestada minimaalsed nõuded krüptoraha platvormide tegevusele ja kasutajate varade kaitseks.²⁰¹ Ühisrahastuse hea tava sai samuti võimalikuks olukorras, kus seadusandja ei olnud jõudnud kehtestada vastavat eriseadust, kuid aktiivsemad ühisrahastusplatvormid, juristid ja huvigrupid soovisid kehtestada ühtseid reegleid ning suurendada sellega ka inimeste usaldust uudse valdkonna vastu ning pakkuda neile kaitset. On positiivne märgata, et ka aktiivsemad krüptoraha platvormid Eestis on avaldanud soovi nimetatud valdkonna õiguslikule arendamisele kaasa aidata. Autor on osalenud mitmel seminaril ja üritusel,²⁰² kus platvormid nagu Change ja CoinMetro on algatanud arutelusid krüptoraha valdkonna õiguslike probleemide lahendamiseks ning teevad koostööd ka Finantsinspektsiooniga. Õiguslik selgus on kasulik kõigile- krüptoraha platvormid saavad rohkem kliente (potentsiaalselt ka institutsionaalseid investoreid), inimeste õigused ja vara on paremini kaitstud, mistõttu suureneb usaldus kogu finantssektori vastu ning meie majanduskeskkond muutub välisinvestoritele ja väliriikide ettevõtjatele atraktiivsemaks.²⁰³ Samuti suureneks krüptoraha platvormide läbipaistvus ehk oleks selgemini võimalik eristada ausaid platvorme kuritegelike kavatsustega platvormidest. Suure tõenäosusega ei võtaks viimased endale hea tavaga liitumiseks vajalikke kohustusi ning ei läbiks selles kehtestatud nõudeid. Seega oleks inimestel kergem otsustada, millisel platvormil tehinguid teha.

---

²⁰¹ Finance Estonia, Advokaadibüroo Deloitte Legal. Ühisrahastuse hea tava. - Arvutivõrgus: <http://www.financeestonia.eu/wp-content/uploads/2016/02/Ühisrahastuse-Hea-Tava.pdf> (04.04.2019).

²⁰² Vaata näiteks: M.Aus. Krüptohuvilised peavad Eesti krüptoregulatsiooni puudulikuks. - Pealinn 08.12.2018. - Arvutivõrgus: <http://www.pealinn.ee/tagid/koik/krüptohuvilised-peavad-estis-krüptoregulatsiooni-puudulikuks-233170> (16.02.2019); Njord Advokaadibüroo poolt 29.11.2018 korraldatud seminar: Let's talk about Security or Equity Token Offering. - Arvutivõrgus: <https://www.facebook.com/events/265271640844102/> (01.12.2018).

²⁰³ M. Mäesalu, R. Paron. Krüptoraha esmapakkumine tulgu Eesti. - Äripäev 26.09.2017. - Arvutivõrgus: <https://www.aripaev.ee/arvamused/2017/09/26/martin-maesalu-raino-paron-krüptoraha-esmapakkumine-tulgu-estis> (16.02.2019).

Suures pildis on aga selge, et krüptoraha platvormide regulatsioon ei saa olla vaid siseriiklik, sest platvormid tegutsevad üle maailma. Seega võiksid tulevikus kehtida näiteks Euroopa Liidus ühtsed nõuded, et ettevõtjad ei peaks igas liikmesriigis tegutsemiseks vastama erinevatele õigusaktidele ning oleks seeläbi võimalik vältida turu killustatust.²⁰⁴ Küll aga on vajalik võimaliku õigusakti põhjalik koostamine, et see ei oleks liialt range ning innovatsiooni lämmatav. Hea näitena saab kasutada Ameerika Ühendriikides kehtestatud nõuete tulemust. 2015.aastal loodi New Yorgi osariigis krüptoraha platvormidele BitLicence tegevusluba, mida väljastab *The New York Department of Financial Services* (edaspidi: NYDFS).²⁰⁵ Tegevusluba kohustab näiteks rahakotiteenuse osutajat hoidma platvormil igal ajal klientide nõuetele kohane arv krüptorahasid ning keelatud on klientide vara välja laenamine ning tagatisena kasutamine või muul viisil koormamine.²⁰⁶ Samuti on platvorm kohustatud rakendama teatud tasemel küberturvalisuse meetmeid, ning tagama investorkaitse, muuhulgas investorite riskidest teavitamise näol.²⁰⁷ Litsentsi väljatöötamisel kaasas NYDFS platvormipidajaid ja krüptoraha kasutajaid ning see on oma olemuselt sarnane reguleeritud turgudele, kuid võtab arvesse krüptorahade eripära.²⁰⁸ Küll aga heidetakse BitLicence-ile ette selle liiga koormavaid nõudeid ning vasturääkivusi teiste õigusaktidega, mistõttu tekitab see taotlejas segadust ning nõuete täitmise liigset kulukust.²⁰⁹ Samuti kehtib BitLicence vaid New Yorgis ning teistes osariikides tegutsemiseks peab platvorm vastama ka seal kehtestatud nõuetele, mis on aga äärmiselt ebamõistlik.²¹⁰

Euroopas on esimese riigina krüptorahade ja *blockchain* tehnoloogia reguleerimiseks kehtestanud eriseadused Malta. Novembris 2018 jõustusid 3 uut seadust:

1. Malta Digitaalse Innovatsiooni Ameti seadus (ing.k *Malta Digital Innovation Authority Act*), millega loodi uus Malta Digitaalse Innovatsiooni Amet, kelle ülesandeks on reguleerida *blockchaini* ja krüptoraha ettevõtete tegevust ning väljastada tegevuslubasid ja sertifikaate.²¹¹

---

²⁰⁴ European Banking Authority. Report with advice for the European Commission on crypto- assets (viide 59), lk 16-17.

²⁰⁵ New York State Department of Financial Services. Virtual Currency Business Activity (BitLicence). – Arvutivõrgus: https://www.dfs.ny.gov/apps_and_licensing/virtual_currency_businesses (16.04.2019).

²⁰⁶ D. Chu (viide 140), lk 2342- 2343.

²⁰⁷ S. J. Hughes, S.T. Middlebrook. Advancing a Framework for Regulating Cryptocurrency Payments Intermediaries. *Yale Journal on Regulation*, Vol.32, 2015. Lk 536-538.

²⁰⁸ S. Hazratjee. Bitcoin: The Trade of Digital Signatures. 41 t. *Marshall l. Rev.*55, 2015. Lk 79- 80.

²⁰⁹ S. J. Hughes, S.T. Middlebrook (viide 207), lk 547.

²¹⁰ S. Alkadri (viide 49), lk 84, 89.

²¹¹ Malta Digital Innovation Authority Act. Chapter 591, 15.07.2018. Lk 1- 56. - Arvutivõrgus: <http://justiceservices.gov.mt/DownloadDocument.aspx?app=lom&itemid=12873&l=1> (17.04.2019).

2. Virtuaalse finantsvara seadus (ing.k *Virtual Financial Assets Act*), milles võeti krüptorahade tarbeks kasutusele uus mõiste „virtuaalne finantsvara“. Seadus reguleeribki virtuaalsete finantsvaradega seotud teenuste osutajate tegevust ning nende esmast pakkumist ehk oma olemuselt ICO-sid.²¹²
3. Innovatiivse tehnoloogia korraldamise ja teenuste seadus (ing.k *Innovative Technology Arrangements and Services Act*), mis korraldab innovatiivsete teenuste osutamist ja teenuseosutajate registreerimist Maltal.²¹³

Malta on seaduste kehtestamisega võtnud initsiatiivi olukorras, kus Euroopa Liit ei ole veel erisätteid välja töötanud. Küll aga on nimetatud seadused kohaldatavad vaid Maltal asutatud ettevõtetele ning võib väita, et õigusnormide kehtestamisega soovib Malta kutsuda ühe enam ettevõtjaid on tegevust just Maltal registreerima. Autori hinnangul on Malta initsiatiiv aga väga positiivne, sest annab võimaluse jälgida, kuidas turg eriregulatsioonile reageerib, kas praktikas on platvormide kasutajate õigused ja vara rohkem kaitstud ning, kuidas avalik-õiguslik sekkumine krüptoraha valdkonna arengule üldiselt mõjub. Nende õppetundide pinnalt saab aga tulevikus koostada juba krüptoraha turu eripärasid arvestavad ja sellesse sobituvad Euroopa Liidu ülesed õigusaktid.

---

²¹² Virtual Financial Assets Act. Chapter 590. 01.11.2018. Lk 1- 59. - Arvutivõrgus: <http://justiceservices.gov.mt/DownloadDocument.aspx?app=lom&itemid=12872&l=1> (17.04.2019).

²¹³ Innovative Technology Arrangements and Services Act. Chapter 592, 01.11.2018. Lk 1- 27. - Arvutivõrgus: <http://justiceservices.gov.mt/DownloadDocument.aspx?app=lom&itemid=12874&l=1> (17.04.2019).

KOKKUVÕTE

Krüptoraha on viimase kümne aastaga kogunud järjest enam populaarsust, mistõttu on tekkinud ka palju teenuseosutajaid, kes pakuvad krüptoraha vahetamise, kauplemise ja hoidmise ehk rahakotiteenuseid. Eduka e-riigina on Eesti selliste teenuste osutajate jaoks atraktiivne ning meie Majandustegevuse registris on vastavaid ettevõtteid juba üle 1300. Selline aktiivsus toob aga kaasa riske nii platvormide kasutajatele kui ka finantssektorile üldiselt, sest krüptorahad ja nendega tehingute tegemine on Eestis, Euroopa Liidus ning ka mujal maailmas veel õiguslikult küllaltki ebaselge, üheselt reguleerimata ning järelevalve alla mitte kuuluv valdkond. Mistõttu on ebaselge ka platvormi pidaja ja platvormi kasutaja vaheline õiguslik suhe, kehtivate seaduste kohaldatavus ning kasutaja õiguste kaitse tagamise meetmed. See ajendaski autorit käesoleva magistritöö raames uurima krüptoraha platvormide poolt pakutavaid teenuseid ja nendega kaasnevat riski võttes arvesse krüptoraha ja osutatavate teenuste olemust. Magistritöö käigus otsis autor vastust järgmistele probleemküsimusele:

- „Milline on krüptoraha platvormipidaja ja platvormi kasutaja vaheline õiguslik suhe Eesti õiguse alusel ning, kuidas on sellest tulenevalt krüptoraha platvormi kasutaja õiguste kaitse tagatud?“
- “Kas krüptoraha platvormide reguleerimiseks esineb vajadus töötada välja eriregulatsioon või on võimalik kohaldada juba kehtivaid õigusakte ?“

Tulenevalt autori taustteadmistest ning esialgselt arvamusest, püstitas ta järgneva hüpoteesi: “Krüptoraha platvormipidaja ja platvormi kasutaja vahelisele suhtele kohalduvad hetkel vaid eraõiguslikud sätted, mis ei paku aga teenuste eripära arvesse võttes kasutajale piisavalt õiguslikku kaitset. Krüptoraha platvormide osutatavad teenused ei allu hetkel kehtivatele finantsturgude normidele, mistõttu ei saa laiendada ka investorikaitse meetmeid krüptoraha platvormi kasutajale. Krüptoraha kasvav populaarsus, regulatiivne ebaselgus ning järelevalve puudumine toob kaasa selle kasutajate vähese kaitstuse, mistõttu on vajadus töötada välja valdkonda reguleerivad erisätted.“

Magistritöö esimeses peatükis selgitas autor krüptoraha olemust ja liigitust. Kuigi krüptoraha nimetatakse rahaks, ei ole see veel üheski riigis seadusliku maksevahendina aktsepteeritud. Krüptoraha on detsentraliseeritud virtuaalne valuuta ehk digitaalvaluuta üks alaliik, millel

puudub keskne administreeriv organ, kes kontrolliks selle väljastamist. Krüptoraha saab luua ehk arvutiprogrammide abil kaevandada igaüks, mis tähendab, et kasutajad reguleerivad turgu ise. Krüptoraha tehingud tehakse blokiahela ehk *blockchain* võrgustikus, mis on kõigile avalikult jälgitav. Esimese krüptoraha, bitcoini, looja eesmärgiks oli luua valuuta, mis on inimeste poolt kontrollitud ning ei alluks poliitilistele ja majanduslikele mõjutustele ning ühele kindlale asutusele. Tänapäeval aga kasutavad inimesed krüptorahade ostmiseks või vahetamiseks peamiselt krüptoraha platvorme, mis oma olemuselt on aga just tsentraliseeritud ning meenutavad finantsasutusi, kes samuti keskse asutusena klientidele teenuseid osutavad ning nende vara hoiustavad. Teenuseosutajate ehk platvormide kasutamine toob kasutajale aga täiendavaid riske, mille realiseerumisel esineb oht oma varast ilma jääda.

Krüptoraha platvormid jagatakse kaheks: krüptoraha vahetamise platvorm ning rahakotiteenus platvorm. Krüptoraha vahetamise platvormi kasutades saab kasutaja vahetada seaduslikke valuutasid krüptoraha vastu või vahetada omavahel erinevaid krüptorahasid. Seega toimib selline teenus sarnaselt valuutavahetusele seaduslike maksevahenditega. Vahetustehingute puhul on kasutaja jaoks oluline, et platvorm täidaks kliendi antud korralduse parimal viisil ning õigeaegselt ning hoiaks sellega ära kahju tekkimise. Krüptoraha rahakotiteenus osutaja pakub kasutajale krüptoraha hoidmise teenust, mis sarnaneb olemuselt krediidi- ja investeerimisasutuste poolt pakutavate raha ja väärtpaberite hoidmise teenustega. Küll aga on oluline märkida, et krüptoraha eripära arvesse võttes tähendab rahakott rakendust, milles salvestatakse privaatne võti, mis võimaldab *blockchainil* tehinguid teha ehk krüptoraha ühelt adressaadilt teisele kanda. Nii nagu väärtpaberite ja raha hoidmise puhul, sõltub ka krüptoraha rahakotiteenus puhul kasutaja teenuseosutajast, et viimane tagaks piisavate organisatsiooniliste ja tehniliste meetmetega kliendi vara säilimise. Praktikas on olnud mitmeid kaasusi, kus pahatahtlikud platvormipidajad on kasutaja krüptoraha omastanud või on platvorm langenud küberrünnaku ohvriks, mille tulemusel klientide krüptoraha varastatakse. *Blockchaini* detsentraliseerituse ehk keskse kontrolliva asutuse või isiku puudumise tõttu on aga privaatvõtme kaotamine väga suur risk, sest seda ei ole võimalik taastada ning sellega kaitstud krüptorahadele enam ligi ei pääse. Sama on olukord ka valesti sooritatud tehinguga, mida ei ole võimalik tagasi võtta ega tühistada. Ainus võimalus on loota, et saaja vabatahtlikult krüptoraha tagasi kannaks. Mistõttu tuleb tehingute tegemisel rakendada erilist hoolt.

Krüptoraha platvormide puhul peab kasutaja seega usaldama platvormile oma krüptoraha ja lootma, et platvormipidaja on oma ala professionaal, kes rakendab asjakohaseid

turvameetmeid küberrünnakute ära hoidmiseks, peab arvestust kliendile kuuluva vara üle ning teostab kliendi korraldused hoolsalt ja parimal viisil. Otsuse selles osas, millist platvormipidajat valida, teeb inimene suuresti platvormi poolt avaldatava teabe põhjal ehk, mida platvorm oma veebilehel, turundusmaterjalides ja tingimustes lubab. Regulaatiivne ebaselgus tekitab aga olukorra, kus platvormipidajatele ei ole ühtseid teabe avaldamisele nõuded, mistõttu on risk, et avaldatakse mittetäielikku, eksitavat või isegi valet teavet ning jäetakse välja toomata platvormi kasutamisega seotud riskid.

Selleks, et analüüsida, millised õiguslikud võimalused platvormi kasutajal oma õiguste ja vara kaitseks on, uuris autor algatuseks platvormipidaja ja selle kasutaja vahelise suhte olemust. Krüptoraha platvormi teenuste kasutamiseks peab juriidiline või füüsiline isik sõlmima platvormipidajaga lepingu, mis kvalifitseerub käsunduslepinguks VÕS § 619 mõistes ning, mille järgi on platvormipidajal kohustus osutada kasutajale teenuseid hoolsalt ja lojaalselt ning kasutaja parimates huvides. Võttes arvesse ka osutatavate teuste eripärasid ning sarnasusi reguleeritud finants- ja investeerimisühingute poolt osutatavate teenustega pidas autor vajalikuks analüüsida ka viimastele kohalduvate õigusaktide sobivust krüptoraha platvormidele. Nimelt sõlmivad ka reguleeritud turgudel tegutsevad krediidi- ja investeerimisasutused oma klientidega lepinguid ning astuvad justkui eraõiguslikku suhtesse. Küll aga on seadusandja pidanud vajalikuks sellesse suhtesse sekkuda ning kehtestada ka avalik- õiguslikud normid, mis annavad hoiustajatele ja investoritele lisakaitset ning kohustavad teenuseosutajaid avaldama rohkem teavet, et vähendada info asümmeetriat ja ebavõrdsust poolte vahel. Samuti on avalik- õiguslike sätete eesmärk tagada finantssektoris usalduse säilimine ning stabiilsus, mis on olulised kogu riigi majanduskeskkonna seisukohalt. Autori hinnangul on sarnane olukord ka krüptoraha platvormi puhul, mistõttu keskenduski teine peatükk reguleeritud turgudele kehtivate õigusaktide: krediidiasutuste seaduse, väärtpaberituruseaduse ning makseasutuste ja e-raha asutuste seaduste analüüsimisele krüptoraha platvormi vaatest. Kui inimesed kaotavad reguleerimata finantsteenuseid kasutades on vara ning riik õigeaegselt ei sekku, on ohus kogu finantssektori stabiilsus ning inimeste hirm ja usaldamatus võivad kanduda ka reguleeritud turgudele. Inimese jaoks on mõlemal juhul peamiselt sama risk- oht jääda oma varast ilma.

Autor leidis, et kuigi krüptoraha platvorme kutsutakse kõnekeeles krüptopankadeks, ei saa neile kohaldada krediiasutuste seadust, sest käesolevas töös uuritud platvormide eesmärk ei ole kaasata avalikkuselt hoiuseid ega muid tagasimakstavaid vahendeid eesmärgiga neid oma nimel ja arvel kasutada (näiteks välja laenata). Klient käsundiandja rollis annab

platvormipidajale oma vara, et võimaldada käsunduslepingu täitmist. Sellise vara platvormi käsutusse andmisega ei lähe käsundisaajale üle aga vara omand, mistõttu käsundiandjal igal ajal võimalik oma vara tagasi nõuda (VÕS § 626) Seega ei kaasa krüptoraha platvormid avalikkusel hoivuseid krediidasutuse mõistes.

Oma olemuselt sarnanevad krüptorahad kõige enam e- rahaga, mistõttu pidas autor oluliseks uurida ka e- raha ja makseasutuste normide sobivust krüptoraha platvormidele. MERAS § 6 lg 1 p.1 järgi on e-raha puhul oluline, et seda väljastatakse rahalise sissemakse eest saadud summa nimiväärtuses ning tegemist on nõudega e- raha väljaandja vastu. Krüptoraha on aga detsentraliseeritud ehk puudub keskne väljaandja, kes kontrolliks uute krüptorahade väljastamist, mistõttu ei ole tegemist e- rahaga. Esmapilgul võiks MERAS § 5 lg 1 järgi sobitada krüptoraha platvormi tegevus makseasutuseks, sest osutatakse justkui makseteenuseid ning sarnaselt krüptoraha platvormiga ei kaasa makseasutus hoivuseid krediidasutuse mõistes, vaid vahendite kaasamise eesmärk on vaid kliendi maksekorralduse täitmine samuti käsundisuhtes (MERAS § 5 lg 3). küll aga välistab MERAS § 4 teenused, mis põhinevad vaid piiratud viisil kasutataval makseinstrumentil ja, mida on võimalik kasutada ainult instrumendi väljastajaga sõlmitud lepingu alusel teenuseid osutavate isikute piiratud võrgustiku, mis sobib kirjeldama krüptoraha platvormide tegevust. Samuti on seaduse alusel rahaliste vahendite all silmas peetud seaduslikke valuutasid või e-raha, mille alla krüptorahad ei liigitu.

Krüptoraha üheks eesmärgiks on loota teenida kasu selle väärtuse muutusest, mistõttu võib see sarnaneda väärtpaberile. Küll aga leidis autor, et väärtpaberituru sätete kohaldamine ei ole võimalik, sest krüptoraha ei ole VPTS-i mõistes reguleeritud turul vabalt võõrandatav instrument. Samuti ei sobitu bitcoin ja sellega sarnane krüptoraha ühegi VPTS § 2 lg-s 1 toodud väärtpaberi liigi alla, sest nendega ei kaasne varalisi õigusi ega kohustusi (õigust kasumijaotamisele, hääleõigust, osalust ettevõttes jne). Küll aga on erinevate riikide finantsjärelevalve asutused seisukohal, et väärtpaberiks võib osutada tuletisinstrument, mille alusvaraks on krüptoraha. Sellisel juhul on kohustus järgida ka vastavaid õigusakte, kuid käesolevas töös autor selliste instrumentidega tehinguid tegevaid platvorme ei analüüsinud. Kehtiv rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seadus ning Eesti Riigikohus (lahendis RKHKo 3-3-1-75-15) sätestavad, et krüptoraha platvormide osutatavad teenused on pigem sarnased valuutavahetuse teenust pakkuvate ettevõtetega. Samuti on krüptoraha oma olemuselt loodud maksevahendiks, millel on väärtus ning, mida tehingu pooled aktsepteerivad

maksevahendina. Seetõttu kohalduvad krüptorahaga tehtavatele tehingutele ka rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise nõuded.

Autor leidis ka, et kuigi rahakotiteenuse osutaja tegevus sarnaneb krediidi- või investeerimisühingu poolt pakutava väärtpaberite hoidmise teenusega, ei saa nimetatud sätteid siiski rakendada, sest krüptoraha puhul ei ole tegemist väärtpaberi või seaduslikult aktsepteeritud rahaga. Küll aga on riskid nii reguleeritud turgudel kui rahakotiteenuse puhul sarnased. Kui teenuseosutaja ei hoi kliendi vara turvaliselt ning ei pea korrektselt arvestust esineb oht, et klient kaotab osa või kogu oma vara või ei ole näiteks pankrotimenetluse korral võimalik eristada kliendi vara teenuseosutaja varast.

Seetõttu keskendubki käesoleva töö viimane peatükk kasutaja õiguste ja vara kaitse tagamise võimaluste analüüsimisele kehtiva õiguse alusel. Kuna krüptoraha platvormi ja kasutaja vahelistele suhetele kohalduvad vaid eraõiguslikud sätted, on autori hinnangul on praktikas üksikisikul oma õigusi kaitsta tulenevalt krüptoraha süsteemi eripäradest. Samuti on keeruline tõendada, et platvormipidaja või selle juhatuse liige oma hooletu käitumisega on kasutajale kahju tekitamises süüdi. Hoolekohustuse rikkumise tõendamine on aeganõudev ning kohtuprotsessis väga kulukas, mistõttu ei ole mõistlik oodata, et inimesed on võimelised oma õiguste eest selliselt seisma. Isegi, kui isik suudab kohtus tõestada, et platvormipidaja esitatud vale teave, hooletu või tahtlik käitumine tõi kaasa kahju tekkimise, on nõude maksmapanek praktikas tihti võimatu. Kui krüptoraha platvormipidaja pahatahtlikult omandab kliendi vara või läheb näiteks küberrünnaku tõttu pankrotti, ei ole inimesel võimalust kahjuhüvitist ega talle kuuluvat vara tagasi saada. Isegi olukorras, kus platvormipidaja vastu on täitedokument või, kui platvormil on krüptorahasid, mida saaks võõrandada võlausaldajate nõuete rahuldamiseks, ei saa praktikas mitte kuidagi krüptorahadega tehinguid teha, kui ei ole teada privaatset võtit. Reguleeritud turgudel aitab sellisest riskist tulenevad tagajärgi investori ja hoiustaja jaoks leevendada Tagatisfond, millest hüvitatakse krediidi- ja investeerimisühingu kliendile teatud väärtuses hoiused ja investeeringud olenemata sellest, mis ühinguga juhtus, kuid krüptoraha platvormidele hoiuste ja investeeringute tagamise kaitse ei laiene.

Analüüsi tulemusel võib väita, et autori püstitatud hüpotees leidis kinnitust: krüptoraha platvormipidaja ja platvormi kasutaja vahelisele suhtele kohalduvad hetkel vaid eraõiguslikud sätted, mis ei paku aga teenuste eripära arvesse võttes kasutajale piisavalt õiguslikku kaitset. Samuti leidis kinnitust väide, et krüptoraha platvormide osutatavad teenused ei allu hetkel kehtivatele finantsturgude normidele, mistõttu ei saa laiendada ka investorikaitse meetmeid krüptoraha platvormi kasutajale. Krüptoraha kasvav populaarsus, regulatiivne ebaselgus ning

järelevalve puudumine toob kaasa aga selle kasutajate vähese kaitstuse ning seega jõudis autor veendumusele, et esineb vajadus töötada välja valdkonda reguleerivad erisätted, sest riskid reguleeritud turgudel investori ja krüptoraha platvormi kasutaja jaoks on oma olemuselt samasugused.

Esimese sammuna pakub autor välja sarnaselt ühisrahastuse valdkonnale kehtestada turuosaliste ja huvitatud gruppide poolt hea tava, mis sätestaks platvormipidajatele minimaalsed teabe avaldamise nõuded, samuti valdkonna ja tehnoloogia eripära arvesse võtvad turvanõuded, klientide vara hoidmise ja selle üle arve pidamise reeglid ning kliendi korralduste täitmise juhised. Samuti oleks vajalik kehtestada kapitalinõuded, mille arvelt klientide nõudeid rahuldada või tulevikus luua ka tagatisfondi sarnane institutsioon, mis aitab tagada ka krüptoraha sektori stabiilsus ja usaldusväarsus. On positiivne tõdeda, et Eestis on aktiivseid platvormipidajaid ning valdkonna asjatundjaid, kes soovivad samuti õiguslikku ebaselgust vähendada ning muuta krüptoraha turg usaldusväärsemaks ja läbipaistvamaks nii investoritele kui ka kogu finantssektorile ning meelitada seeläbi Eestisse rohkem välisinvestoreid ja ettevõtjaid, kes aitavad kapitaliturgusid elavdada. Autori hinnangul on lõpp eesmärgiks aga Euroopa Liidu ülese regulatsiooni kehtestamine, sest krüptoraha platvormid tegutsevad ülepiirilisel ning ühtsete nõuete olemasolu tagab stabiilsuse.

LEGAL REMEDIES FOR PROTECTING THE RIGHTS OF CRYPTOCURRENCY PLATFORM'S CUSTOMERS (SUMMARY)

In recent years cryptocurrency has become more and more popular and therefore, involves more risks for its users as well. Even though anonymous Satoshi Nakamoto created the world's first cryptocurrency bitcoin already in 2009, there is still a lot of legal uncertainty as to which regulations should be applicable for cryptocurrencies and the transactions with them. Today most people acquire cryptocurrencies from different service providers or cryptocurrency exchanges and store them with wallet service providers. Estonia's reputation as an IT country has brought here a lot of cryptocurrency platforms which can be seen both as a great opportunity for the economy but also a great risk for the financial sector. The lack of clear regulations and financial supervision has made cryptocurrency a convenient tool for criminal activities and people face a high risk of losing their invested money. That is why the author of this thesis decided to research the topic and find answers to the following legal problems:

- “How to qualify the legal relationship between cryptocurrency platform and the user under Estonian laws and based on that how are the user's rights and assets protected?”
- “Is there a need for the establishment of cryptocurrency specific regulation or is it possible to apply the legal acts currently in force?”

Based on the initial research and knowledge, the author has established the following hypothesis: “The relationship between the cryptocurrency platform and the user is regulated by private law which does not offer practical legal remedies for the protection of customer's rights and assets taking into consideration the nature of cryptocurrencies. Yet, the current financial markets regulations cannot be applied to cryptocurrency platforms which means the platforms are not obligated to follow the investor protection requirements either. Therefore, it is necessary to establish a cryptocurrency specific regulation to ensure an adequate protection of customers' rights.”

In order to find answers to the questions above the author describes the nature of cryptocurrency. The idea behind bitcoin was to create a decentralised virtual currency that would operate independently from government control. Therefore, cryptocurrencies are a form of unregulated digital currencies which are not issued or guaranteed by central banks or government institutions. Cryptocurrencies differ from other digital and virtual currencies

because they use cryptography to secure transactions and create new units. Bitcoin has formed an entire new peer-to-peer currency market called blockchain which means that the users regulate and control the whole system without central administration. All transactions on blockchain are public. For carrying out a transaction on blockchain a user needs two cryptographic keys: a private and public key. Private key is necessary for accessing the cryptocurrency and carrying out transactions which is why it should be kept safely. It acts as a password for the bank account and the public key is like an account number to which the transaction shall be forwarded. Blockchain's decentralised nature means that once a person loses the private key, it cannot be restored and therefore all cryptocurrency protected by that key shall not be accessible anymore.

Crypto platforms offer their customers two types of services: a cryptocurrency exchange service which allows to convert fiat money into cryptocurrencies or into other cryptocurrencies and cryptocurrency wallet service for safekeeping the private key and therefore customer's cryptocurrencies. In order to use the platform's services the user and platform operator sign an agreement which under the Estonian Law of Obligations Act (LOA) qualifies as an authorisation agreement (LOA clause 619). Under such agreement the service provider is obliged to act with necessary level of diligence when offering the services to the customer. The services offered by cryptocurrency platforms can hold many risks for the customer. The customer trusts their cryptocurrency to the platform for safekeeping and carrying out transactions in the name of the customer. Since there is no specific regulation and supervision for the activities of such platforms, the customer cannot be certain that the platform has taken necessary security measures in order to keep their cryptocurrency safe, ensure adequate record keeping methods in order to identify customer's assets from the platform's assets and avoid cyber attacks. Also, there is no way of ensuring that the platform operator reveals truthful and adequate information about its operations, services and the risks associated. It is often heard how cryptocurrency platform operators have stolen their customers assets or how the platform has been attacked by cyber criminals and is forced to file for bankruptcy. All these cases prove that the customers face many risks of losing their assets and usually there is no way of getting anything back. The author is certain that described risks are very similar to the risks present in regulated financial markets. Therefore, it was necessary to analyse whether the financial regulations in place can be applied to the activities of cryptocurrency platforms as well.

The credit institutions and investment firms also enter into contractual relationships with their customers, but in addition to that there are specific regulations in place to ensure investor and depositor protection because the customer is in a weaker position in regard to information availability. Also, financial markets are built on trust and in order to ensure stability and trust in the sector, it is necessary to offer people more protection, more information and more guarantees. Since the cryptocurrency market is getting bigger and more people are involved, it affects the overall financial sector. Therefore, the author believes that similar principles should be applicable to cryptocurrency platforms because the risk of losing one's money is the same. It is likely that if people lose their money and trust with cryptocurrency platforms, they might also lose trust in the regulated financial sector and cause instability in the economy.

In the second chapter of this thesis the author therefore analysed whether the activities of cryptocurrency platforms fall under the Credit Institutions Act, Payment Institutions and E-money Institutions Act, Securities Market Act or whether the wallet service provider might be considered as a custody or safekeeping services provided in regulated markets. Although the cryptocurrency platforms are often called cryptocurrency banks, they do not officially fall under the regulated credit institution scope. The current law defines deposit as a legal money or e-money and since cryptocurrency is not accepted as a legal currency, cryptocurrency platforms cannot operate as credit institutions. What is more, typical cryptocurrency exchanges do not operate for the purpose of depositing customers' money and using it in their own name for lending or other activities. The platform only uses client's money and assets in order to fulfil its obligations under the authorisation agreement and therefore the legal ownership of the assets shall still belong to the customer unlike with credit institutions that keep clients' deposits in their own name and account. The Cryptocurrency exchanges operate more as foreign currency exchanges. Under the Money Laundering and Terrorist Financing Prevention Act a foreign exchange service provider does not need to have a credit institutions licence but it is considered as a financial institution and needs a license from the Financial Intelligence Unit (FIU) and the same applies to cryptocurrency platforms. FIU licence must not be mistaken with financial supervision authority. FIU licence means that the platform is obliged to follow money laundering regulations and FIU has the right to oversee the application of such regulations.

At first cryptocurrency might seem the most similar to e- money which is also a form of digital currency. But the difference is that e- money is the only legally regulated alternative

form of payment that is meant to replace cash. E- money can be stored on an electronic card or device that is issued by licenced e- money institution. E- money is also bound by legally accepted currencies such as euro and US dollar and can only be used in the same value as the payment received. Cryptocurrency on the other hand, is decentralised, there is no central issuer nor is it backed with legal money. For the same reason cryptocurrency exchanges are not considered payment service providers since payment services can only be provided with legally accepted currency or e-money.

Although cryptocurrency refers to currency, many still acquire it as a means on investment. The last years bitcoin's value has reached record high numbers and in the end of 2017 one bitcoin was worth about 17 000 US dollars. However, bitcoin and similar cryptocurrencies do not meet the security definition under Securities Market Act clause 2. Security is a proprietary right or obligation that is transferred on the basis of at least unilateral expression of will. As cryptocurrency is not transferable on regulated markets and does not really embed any proprietary rights or obligations (as for example shares include the right to vote in general meetings, right of profit etc) it can be decided that cryptocurrency is not considered as security. According to the Supreme Court of Estonia by its nature, cryptocurrency is more of a means of payment because it has value that the parties of the transaction mutually accept. Since cryptocurrency does not fall under the securities regulation, the cryptocurrency wallet provider services cannot be regarded investment services. Although, the author strongly believes that similar requirements should also be applicable to cryptocurrency wallet providers. If the service provider in both cases fails to keep record of clients' assets and fails to ensure adequate safety measures, there is a risk that the client shall lose its assets and in case of bankruptcy proceedings not be able to separate their assets form the platform's.

In conclusion, the author found that the legal relationship between cryptocurrency platform and its customer is only contractual and financial markets regulations are not in their current wording applicable. Therefore, the last chapter of this master's thesis focuses on the analysis of the legal remedies a customer can exercise in order to protect their right and assets in case the platform provider fails to fulfil their obligations. Under contractual remedies, in case the platform provider breaches their obligation to act in the best interest of the customer, fails to provide the customer with adequate information about the service or breaches the diligence obligation, the customer needs to start legal action against the platform and provide evidence that the service provider is in fact in breach and held liable. In practice this might be impossible, time consuming and very costly for the costumer. Even if the customer manages

to prove that the platform provider is in breach and the court decides a compensation for damages. There is another problem with compulsory enforcement. In case the platform has no sufficient funds or has claimed for bankruptcy, there is no possibility to receive damages. And even in situations where the platform provider has stolen customer's cryptocurrencies or they might have some cryptocurrencies that could be exchanged for money and used for paying the damages, there is no way of getting access without knowing the private key. In case of financial institutions, the bailiff has the right to freeze company's assets with the execution document but there is no such possibility with cryptocurrencies. The investor protection requirements in regulated markets help avoid such problems. Even if a credit institution or investment firm claims for bankruptcy and has failed to keep the clients' assets separately from their own, there is a guarantee fund, that will pay the investor some compensation and mitigate their risks. Also, investor protection requirements such as necessary information disclosure, client order's best execution policies and obligation to keep clients' assets separately from the service provider's assets help to ensure that people are more aware of the possible risks and can therefore make better decisions.

In conclusion the author's hypothesis was proved. The relationship between the cryptocurrency platform and the user is regulated only by private law clauses which do not offer practical legal remedies for the protection of customer's rights and assets taking into consideration the nature of cryptocurrencies. The current financial markets regulations cannot be applied to cryptocurrency platforms which means the platforms are not obligated to follow the investor protection requirements either. Therefore, it is necessary to establish a cryptocurrency specific regulation to ensure an adequate protection of customers' rights. As the risks are similar in both regulated financial markets and cryptocurrency platforms, it is necessary to apply similar remedies and investor protection obligations as well. As a first step, it would be helpful to establish a cryptocurrency Good Practice similarly to crowdfunding sector. Crowdfunding Good Practice was created by active market participants, lawyers and interested parties. In case of cryptocurrencies such practice should state minimum information disclosure rules, cyber security requirements, clients' orders execution requirements and asset safekeeping principles taking into account the specifics of cryptocurrency. In Europe Malta has already adopted cryptocurrency and blockchain specific laws which is positive as it can be used as a case study to see how the market reacts to such regulations. The author believes that the end goal is to have a unified regulation on European Union level but since that might take time, it is necessary to try to mitigate the risks of underregulated cryptocurrency sector as much as possible.

KASUTATUD ALLIKAD

Kasutatud kirjandus:

1. A. Wagner. Digital vs. Virtual Currencies. Bitcoin Magazine, Issue 22, 22.08.2014. - Arvutivõrgus: <https://bitcoinmagazine.com/15862/digital-vs-virtual-currencies/> (18.03.2019).
2. A.R.Palmiter. Securities Regulation: Examples and Explanations, Fourth Edition. Aspen Publishers. United States of America 2008.
3. A.Veerpalu, jt. ICO- mis see on ja mis saab edasi? - Arenguseire kogumik "Pikksilm" 30.10.2018. - Arvutivõrgus: https://www.riigikogu.ee/wpcms/wp-content/uploads/2017/11/pikksilm_anne_antti_marek.pdf (05.04.2019).
4. Aziz. Crypto Guide 101: Choosing the Best Cryptocurrency Exchange. Masterthecrypto. - Arvutivõrgus: <https://masterthecrypto.com/choosing-the-best-cryptocurrency-exchange/> (1.04.2019).
5. Audiitortegevuse seaduse, finantskriisi ja lahendamise seaduse ning teiste seaduste muutmise seadus (finantsvaldkonna väärtelaristuse reform, EL-i õigusest tulenevad karistused). 23.01.2019, 771 SE I eelnõu.
6. Audiitortegevuse seaduse, finantskriisi ja lahendamise seaduse ning teiste seaduste muutmise seaduse (finantsvaldkonna väärtelaristuse reform, EL-i õigusest tulenevad karistused, vara legaalse päritolu pööratud tõendamiskoormus) seletuskiri eelnõu 771 SE juurde.
7. B. Akins, jt. The Case for the Regulation of Bitcoin Mining as a Security. - Virginia Journal of Law & Technology 2015 Vol.19, No.3.
8. C. Chizurum. What are 3 Different Types of Crypto Exchanges. - Crypto Block Wire 26.10.2018. - Arvutivõrgus: <https://cryptoblockwire.com/decentralized-centralized-hybrid-exchanges/> (1.04.2019).
9. Chairman J. Clayton. Statement on Cryptocurrencies and Initial Coin Offerings. U.S. Securities and Exchange. 11.12.2017. - Arvutivõrgus: <https://www.sec.gov/news/public-statement/statement-clayton-2017-12-11> (18.03.2019).
10. Chairman J. Clayton. Statement on Cryptocurrencies and Initial Coin Offerings. U.S. Securities and Exchange. 11.12.2017. - Arvutivõrgus: <https://www.sec.gov/news/public-statement/statement-clayton-2017-12-11> (18.03.2019).

11. Cryptocurrency Wallet Guide: A Step- By- Step Tutorial. Blockgeeks. - Arvutivõrgus: <https://blockgeeks.com/guides/cryptocurrency-wallet-guide/> (2.04.2019).
12. D. Chu. Broker- Dealers for Virtual Currency: Regulating Cryptocurrency Wallets and Exchanges. Columbia Law Review, Vol. 118, No. 8, December 2018.
13. D. Robitzaki. Crypto Site Loses \$137 Million in Dead Founder's Encrypted Wallet. - Futurism 04.02.2019. - Arvutivõrgus: <https://futurism.com/crypto-exchange-loses-millions-encrypted-wallet> (5.03.2019).
14. D.A.Dion. I'll Gladly Trade You Two Bits on Tuesday for a Byte Today: Bitcoin, Regulating Fraud in the E-conomy of Hacker-Cash. Journal of Law, Technology and Policy. Vol, 2013.
15. D.Chan, jt. The Securities Custody Industry. - European Central Bank. Occasional Paper Series, No. 68/ August 2007. - Arvutivõrgus: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpops/ecbocp68.pdf?5ff757225862fdd1894d8dab08815b19> (19.03.2019).
16. Dr. A.A. Gikay. Regulating Decentralized Cryptocurrencies Under Payment Services Law: Lessons from European Union Law. 9 Case W. Res. Journal of Law, Technology & the Internet 1, 2018.
17. E-Governance Academy. Krüptoraha- võimalused, ohud, riskid. Tallinn 2014. - Arvutivõrgus: <https://ega.ee/et/trukis/krüptorahad-voimalused-ohud-riskid/> (27.02.2019).
18. E. Rizos. The Consumer's Right of Withdrawal in Case of Payment with Bitcoins. 3 Oslo L. Rev.1, 2016. Lk 12-13.
19. Eesti Krüptoraha Liit. Mis on krüptoraha? - Arvutivõrgus: <http://www.krüptoraha.ee/tehnoloogia/> (04.03.2019).
20. European Banking Authority. EBA Opinion on 'virtual currencies'. 4.07.2014. - Arvutivõrgus: <http://www.eba.europa.eu/documents/10180/657547/EBA-Op-2014-08+Opinion+on+Virtual+Currencies.pdf> (16.03.2019).
21. European Banking Authority. Report to the European Commission on the perimeter of credit institutions established in the Member States. 27.11.2014. - Arvutivõrgus: <https://eba.europa.eu/documents/10180/534414/2014+11+27+-+EBA+Report+-+Credit+institutions.pdf> (26.02.2019).
22. European Banking Authority. Report with advice for the European Commission on crypto- assets. 09.01.2019.- Arvutivõrgus: <https://eba.europa.eu/documents/10180/2545547/EBA+Report+on+crypto+assets.pdf> (24.03.2019).

23. European Central Bank. Virtual Currency Schemes. October 2012. - Arvutivõrgus: <http://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/virtualcurrencyschemes201210en.pdf> (16.03.2019).
24. Fidelity Digital Assets. Custody in the Age of Digital Assets. - Medium 15.10.2018. - Arvutivõrgus: <https://medium.com/@FidelityDigitalAssets/custody-in-the-age-of-digital-assets-95799f347016> (06.04.2019).
25. Financial Conduct Authority. Cryptocurrency derivatives. Statement. 06.04.2018. - Arvutivõrgus: <https://www.fca.org.uk/news/statements/cryptocurrency-derivatives> (23.03.2019).
26. Finantsinspektsioon. Makse- ja e-raha teenused. 31.10.2018. - Arvutivõrgus: <https://www.fi.ee/et/makse-ja-e-raha-teenused> (24.02.2019).
27. Finantsinspektsioon. Virtuaalraha (ICO). 27.12.2018. - Arvutivõrgus: <https://www.fi.ee/et/finantsinspektsioon/finantsinnovatsioon/virtuaalraha-ico#virtuaalraha> (6.03.2019).
28. G.G. Castellano. Towards a General Framework for a Common Definition of “Securities”: Financial Markets Regulation in Multilingual Contexts. Uniform Law Review NS – Vol. XVII, 2012.
29. J. Henning. The Howey Test: Are Crypto – Assets Investment Contracts? University of Miami Business Law Review. Vol. 27: 51, 2018.
30. J. Smethurst, J. Benjamin. Restatement of the Law Relating to Client Securities. - Capital Markets Law Journal, 2009, Vol. 4, No. 3.
31. J. Sootak. Üliõpilastööde kirjutamine ja vormistamine. Juhend õigusteaduskonna üliõpilastele. Tallinn: Kirjastus Juura, 2016.
32. J. Vogelberg. Krüpto- rahapesu tõkestavad peagi karmid seadused. – Äripäev 28.11.2018. - Arvutivõrgus: <https://www.aripaev.ee/uudised/2018/11/27/krüpto-rahapesu-tokestavad-peagi-karmimad-seadused> (6.02.2019).
33. J. Watkins. The race to be Europe’s first cryptocurrency MTF. The Trade Crypto 24.07.2018. – Arvutivõrgus: <https://www.thetradenewscrypto.com/race-europes-first-cryptocurrency-mtf/> (01.04.2019).
34. K. Kolk. Investorkaitse ulatuse määratlemine kapitali kaasamisel investeerimis põhise ühisrahastuse tehingutes. Magistritöö. Tallinn: TÜ õigusteaduskond 2017.
35. K. Koo. On Being Your Own Bank (Cryptocurrencies). - Lexifuturus 03.02.2019. - Arvutivõrgus: <https://lexifuturus.io/2019/02/03/cryptocurrency-being-your-own-bank/> (08.03.2019).
36. K. Saare, jt. Ühinguõigus I. Kapitaliühingud. Kirjastus Juura, 2015.

37. K. Saluste. *Token*'ite kvalifitseerimine Eesti õiguse alusel ning kehtiva õiguse sobivus ICO-de reguleerimisel. Magistritöö. Tartu: TÜ õigusteaduskond 2018.
38. K. Sein. Ettenähtavus ja rikutud kohustuse eesmärk kui lepingulise kahjuhüvitise piiramise alused. Doktoritöö. Tartu Ülikooli Kirjastus, 2007.
39. K. Madisson, jt. Juhatuse liikme vastutus. Advokaadibüroo SORAINEN. Äripäev, 2014.
40. K. Siibak. Krediitiasutuste seaduse uus redaktsioon. *Juridica* 1999/5. Lk 224- 230.
41. M. Aus. Krüptohuvilised peavad Eesti krüptoregulatsiooni puudulikuks. - Pealinn 08.12.2018. - Arvutivõrgus: <http://www.pealinn.ee/tagid/koik/krüptohuvilised-peavad-eesi-krüptoregulatsiooni-puudulikuks-n233170> (16.02.2019).
42. M. Mäesalu, R. Paron. Krüptoraha esmapakkumine tulgu Eesti. - Äripäev 26.09.2017. - Arvutivõrgus: <https://www.aripaev.ee/arvamused/2017/09/26/martin-maesalu-raino-paron-krüptoraha-esmapakkumine-tulgu-eesi> (16.02.2019).
43. M. Prentis. Digital Metal: Regulating Bitcoin as a Commodity. – Case Western Reserve Law Review, 2015. Volume 66, issue 2. - Arvutivõrgus: <https://scholarlycommons.law.case.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2654&context=caseprev> (04.03.2019).
44. M. Tuul. Õiguskomisjon: finantssektori järelevalve eelnõu vajan sügavamalt analüüsi. - Pealinn 14.02.2019. – Arvutivõrgus: <http://www.pealinn.ee/tagid/koik/oiguskomisjon-finantssektori-jarelevalve-eelnou-vajab-sugavamalt-n236737> (18.03.2019).
45. M. Valberg. Veebiplatvormi kui vahendaja õigussuhete kvalifitseerimine Eesti õiguse järgi. Magistritöö. Tartu: TÜ õigusteaduskond 2017.
46. M. Sune, M. Kallion. Hoiuste tagamise õiguslik reguleerimine. *Juridica* 1999/ 8.
47. Majandus 24. Liiga palju kelme: krüptobuum sunnib Eestis seadust muutma. – Postimees Majandus 28.11.2018. – Arvutivõrgus: <https://majandus24.postimees.ee/6464048/liiga-palju-kelme-krüptobuum-sunnib-eesi-seadust-muutma> (03.04.2019).
48. Makseasutuste ja e-raha asutuste seaduse ja sellega seonduvate seaduste ning investeerimisfondide seaduse muutmise seadus 45 SE, seletuskiri. 11.05.2011. - Arvutivõrgus: <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/ef9939e6-184e-b3a4-6c32-7ee19cd01b23> (05.03.2019).
49. N. Saraswat. How do Cryptocurrency Exchanges Work? And What Technologies are Driving Disruption. - Hackernoon 27.11.2018. - Arvutivõrgus:

- <https://hackernoon.com/how-do-cryptocurrency-exchanges-work-and-what-technologies-are-driving-disruption-33d0007eb018> (27.04.2019).
50. P. Kirby. Virtually Possible: How to Strengthen Bitcoin Regulation Within the Current Regulatory Framework. 93 N.C.L Rev. 189. 2014.
  51. P. Maume, M. Fromberger. Initial Coin Offerings: Are Tokens Securities Under EU Law? Oxford Business Law Blog 07.09.2018. - Arvutivõrgus: <https://www.law.ox.ac.uk/business-law-blog/blog/2018/09/initial-coin-offerings-are-tokens-securities-under-eu-laws> (12.03.2019).
  52. P. Varul jt. Võlaõigusseadus I. Komm vlj. 2 vlj. Tallinn: Kirjastus Juura 2016.
  53. P. Varul jt. Võlaõigusseadus III. Komm vlj. Tallinn: Kirjastus Juura 2009.
  54. P. Varul, jt. Tsiviilõiguse üldosa. Kirjastus Juura, 2012.
  55. P. Kalamees, jt. Lepinguõigus. Tallinn: Kirjastus Juura, 2017.
  56. P.M. Healy, K.G. Palepu. Information Asymmetry, Corporate Disclosure and the Capital Markets: A Review of the Empirical Disclosure Literature (December 2000). JAE Rochester Conference April 2000. - Arvutivõrgus: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=258514 (06.04.2019).
  57. R. Cranston, jt. Principles of Banking Law. Third Edition. United Kingdom: Oxford University Press, 2018.
  58. R. Mcmillan. The Inside Story of Mt. Gox, Bitcoin's \$ 460 Million Disaster. – Wired Business 03.03.2014. – Arvutivõrgus: <https://www.wired.com/2014/03/bitcoin-exchange/> (05.04.2019).
  59. R. Raa. Sissejuhatus pangandusõigusesse. Juridica III/2001.
  60. S. Alkadri. Defining and Regulating Cryptocurrency: Fake Internet Money or Legitimate Medium of Exchange? 17 Duke Law & Technology Review, Vol 17, 2018-2019.
  61. S. Hazratjee. Bitcoin: The Trade of Digital Signatures. 41 t. Marshall l. Rev.55, 2015.
  62. S. J. Hughes, S.T. Middlebrook. Advancing a Framework for Regulating Cryptocurrency Payments Intermediaries. Yale Journal on Regulation, Vol.32, 2015.
  63. S. Nakamoto. Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System. - Arvutivõrgus: <https://bitcoin.org/bitcoin.pdf> (20.02.2019).
  64. S. von Hermann, jt. Dying and Private Keys. - Perkins Coie. Virtual Currency Report 06.03.2019. - Arvutivõrgus: <https://www.virtualcurrencyreport.com/2019/03/dying-and-private-keys/> (08.04.2019).
  65. S. Tammer. Sobivusest sobimatuseni finantssektoris. Juridica V/2015.

66. S. Viikoja. Krüptorahade õiguslik regulatsioon Eestis ja mujal maailmas (*bitcoini* näitel). Uurimistö. Tallinn: TÜ õigusteaduskond 2015.
67. Seletuskiri investeerimisfondide seaduse eelnõu juurde. Aprill 2016. - Arvutivõrgus: https://www.koda.ee/sites/default/files/content-type/content/2017-03/20160422_IFS_SK.pdf (20.03.2019).
68. T. Säärts. Kliendi väärtpaberite ja raha hoidmise põhimõtted. Magistritöö. Tartu: TÜ õigusteaduskond 2012.
69. The European Supervisory Authorities. Warning. ESMA, EBA, EIOPA warn consumers on the risks of Virtual Currencies. 12.02.2018. – Arvutivõrgus: <https://www.esma.europa.eu/press-news/esma-news/esas-warn-consumers-risks-in-buying-virtual-currencies> (20.03.2019).
70. The U.S. Commodity Futures Trading Commission. Customer Advisory: Understand the Risks of Virtual Currency Trading. 7756-18. 16.07.2018. - Arvutivõrgus: https://www.cftc.gov/sites/default/files/idc/groups/public/@customerprotection/documents/file/customeradvisory_urvct121517.pdf (22.03.2019).
71. The U.S. Commodity Futures Trading Commission. Federal Court Finds that Virtual Currencies Are Commodities. 7820-18. 03.10.2018. – Arvutivõrgus: <https://www.cftc.gov/PressRoom/PressReleases/7820-18> (18.03.2019).
72. The U.S. Commodity Futures Trading Commission. Statement on Potentially Unlawful Online Platforms for Trading Digital Assets. Divisions of Enforcement and Trading and Markets 07.03.2018. - Arvutivõrgus: <https://www.sec.gov/news/public-statement/enforcement-tm-statement-potentially-unlawful-online-platforms-trading> (04.04.2019).
73. U. Andressoo. Eestlased ehitavad maailma suurimat krüptopanka. - Äripäev 05.01.2018. - Arvutivõrgus: <https://www.aripaev.ee/uudised/2018/01/04/eestlased-ehitavad-maailma-suurimat-krüptopanka> (27.02.2019).
74. U. Volens. Usaldusvastutus kui iseseisev vastutussüsteem ja selle avaldumisvormid. Doktoritöö. Tartu Ülikooli Kirjastus, 2011.
75. United Nations General Assembly. Consumer Protection Guidelines. 16.04.1985. - Arvutivõrgus: <http://www.un.org/documents/ga/res/39/a39r248.htm> (18.03.2019).
76. United States Department of the Treasury Financial Crimes Enforcement Network. Guidance. FIN-2013-G001. 18.03.2013. - Arvutivõrgus: <https://www.fincen.gov/sites/default/files/shared/FIN-2013-G001.pdf> (17.03.2019).

Kasutatud kohtupraktika:

1. EK C-264/14, Skatteverket vs. David Hedqvist. 22.10.2015.
2. RKHKo 11.04.2016, 3-3-1-75-15.
3. RKTko 3-2-1-171-14.
4. RKTko 3-2-1-197-13.
5. RKTko nr 3-2-1-113-07.
6. SEC v. Howey Co., 328 U.S. 293 (1946). Arvutivõrgus: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/328/293/case.html> (18.03.2019).
7. TlnHKo 18.11.2014, 3-14-50581.

Kasutatud muud allikad:

1. Binance. Binance Terms of Use 20.02.2019. - Arvutivõrgus: <https://www.binance.com/agreement.html> (15.04.2019).
2. Bitcoin Price. Coindesk. - Arvutivõrgus: <https://www.coindesk.com/price/bitcoin> (1.04.2019).
3. Bitfinex. Risk Disclosure Statement. - Arvutivõrgus: <https://www.bitfinex.com/legal/risk> (15.04.2019).
4. Bittrex. Bittrex International Terms of Service - version 1.3.1. 18.10.2018. - Arvutivõrgus: <https://bittrex.zendesk.com/hc/en-us/articles/360001411486> (19.03.2019).
5. Coinbase. User Agreement. March 2019. - Arvutivõrgus: https://www.coinbase.com/legal/user_agreement (15.04.2019).
6. CoinMetro. CoinMetro Services Terms of Use. - Arvutivõrgus: <https://coinmetro.com/terms-of-use> (15.04.2019).
7. Crypto- Currency Market Capitalizations. - Arvutivõrgus: <https://coinmarketcap.com> (6.04.2019).
8. Eesti.ee. Erinõuetega tegevusalad. Finantsteenuste osutaja tegevusluba. - Arvutivõrgus: <https://www.eesti.ee/et/erinouetega-tegevusalad/finantsteenused/finantsteenuste-osutaja-tegevusluba/> (03.03.2019).
9. Finance Estonia, Advokaadibüroo Deloitte Legal. Ühisrahastuse hea tava. - Arvutivõrgus: <http://www.financeestonia.eu/wp-content/uploads/2016/02/Ühisrahastuse-Hea-Tava.pdf> (04.04.2019).

10. M. Armstrong. The Biggest Crypto Heists. - Statista 21.09.2018. - Arvutivõrgus: <https://www.statista.com/chart/12707/largest-known-crypto-currency-thefts/> (04.04.2019).
11. Majandustegevuse register. - Arvutivõrgus: <https://mtr.mkm.ee> (4.03.2019).
12. MTÜ Eesti Krüptoraha Liit. - Arvutivõrgus: <http://www.kryptoraha.ee> (06.03.2019).
13. Nasdaq CSD SE. Nasdaq'i väärtpaperite keskdepositooriumi eeskirjad, 18.09.2017. – Arvutivõrgus: https://nasdaqcsd.com/wp-content/uploads/Nasdaq_CSD_Eeskirjad_Chapter_I_Rulebook_Approved_14.09.2017_Effective_18.09.2017.pdf (16.03.2019).
14. Nasdaq Tallinn ja Eesti väärtpaperikeskuse veebileht. – Arvutivõrgus: <https://nasdaqbaltic.com/et/meist/balti-vaartpaperiturg/nasdaq-tallinn-ja-eesti-vaartpaperikeskus/> (04.04.2019).
15. New York State Department of Financial Services. Virtual Currency Business Activity (BitLicence). – Arvutivõrgus: https://www.dfs.ny.gov/apps_and_licensing/virtual_currency_businesses (16.04.2019).
16. Njord Advokaadibüroo poolt 29.11.2018 korraldatud seminar: Let's talk about Security or Equity Token Offering. - Arvutivõrgus: <https://www.facebook.com/events/265271640844102/> (01.12.2018).
17. Piixpay veebileht. - Arvutivõrgus: <https://www.piixpay.com> (27.02.2019).
18. Piixpay. User's Terms and Conditions. – Arvutivõrgus: <https://www.piixpay.com/terms> (02.03.2019).
19. Swedbank. Investeerimisteenuste osutamise tingimused. Kehtivad alates 03.05.2019. - Arvutivõrgus: https://www.swedbank.ee/static/pdf/private/investor/portfolio/cond_investserv_est_2019_05_03.pdf (13.04.2019).

Kasutatud õigusaktid:

1. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2018/843, 30.05.2018, millega muudetakse direktiivi (EL) 2015/849, mis käsitleb finantssüsteemi rahapesu või terrorismi rahastamise eesmärgil kasutamise tõkestamist, ning millega muudetakse direktiive 2009/138/EÜ ja 2013/36/EL. - ELT L 156, lk 43- 74.
2. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2015/2366, 25. november 2015, makseteenuste kohta siseturul, direktiivide 2002/65/EÜ, 2009/110/EÜ ning

- 2013/36/EL ja määruse (EL) nr 1093/2010 muutmise ning direktiivi 2007/64/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta. - ELT L 337, lk 35- 127.
3. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2009/110/EÜ, 16. september 2009, mis käsitleb e-raha asutuste asutamist ja tegevust ning usaldatavusnormatiivide täitmise järelevalvet ning millega muudetakse direktiive 2005/60/EÜ ja 2006/48/EÜ ning tunnistatakse kehtetuks direktiiv 2000/46/EÜ. - ELT L 267, lk 7-17.
  4. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2009/110/EÜ, 16.september 2009, mis käsitleb e-raha asutuste asutamist ja tegevust ning usaldatavusnormatiivide täitmise järelevalvet ning millega muudetakse direktiive 2005/60/EÜ ja 2006/48/EÜ ning tunnistatakse kehtetuks direktiiv 2000/46/EÜ. - ELT L 267, lk 7-17.
  5. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2014/49/EL, 16. aprill 2014, hoiuste tagamise skeemide kohta (uuesti sõnastatud). - ELT L 173, lk 149- 178.
  6. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2014/65/EL, 15.mai 2014, finantsinstrumentide turgude kohta ning millega muudetakse direktiive 2002/92/EÜ ja 2011/61/EL. - ELT L 173, lk 349- 496.
  7. Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 575/2013, 26. Juuni 2013, krediidasutuste ja investeerimisühingute suhtes kohaldatavate usaldatavusnõuete kohta ja määruse (EL) nr 648/2012 muutmise kohta. - ELT L 176, lk 1- 337.
  8. Innovative Technology Arrangements and Services Act. Chapter 592, 01.11.2018. Lk 1-27. - Arvutivõrgus: <http://justiceservices.gov.mt/DownloadDocument.aspx?app=lom&itemid=12874&l=1> (17.04.2019).
  9. Investeerimisfondide seadus. - RT I, 13.03.2019, 65.
  10. Krediidasutuste seadus. - RT I, 13.03.2019, 98.
  11. Käibemaksuseadus. - RT I, 29.11.2018, 9.
  12. Makseasutuste ja e-raha asutuste seadus. - RT I, 13.03.2019, 23.
  13. Malta Digital Innovation Authority Act. Chapter 591, 15.07.2018. Lk 1 - 56. - Arvutivõrgus:<http://justiceservices.gov.mt/DownloadDocument.aspx?app=lom&itemid=12873&l=1> (17.04.2019).
  14. Pankrotiseadus. - RT I, 19.03.2019, 26.
  15. Rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seadus. - RT I 2008, 3, 21...RT I, 12.07.2014, 111.
  16. Rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seadus. – RT I, 13.03.2019, 126

17. Securities Act of 1933. As Amended through P.L. 115- 174, Enacted May 24, 2018.-
Arvutivõrgus:<http://legcounsel.house.gov/Comps/Securities%20Act%20Of%201933.pdf> (18.03.2019).
18. Tagatisfondi seadus. - RT I, 10.01.2019, 13.
19. Tarbijakaitse seadus. - RT I, 19.03.2019, 61.
20. Tsiviilseadustiku üldosa seadus. - RT I, 30.01.2018, 6.
21. Täitemenetluse seadustik. - RT I, 19.03.2019, 15.
22. Virtual Financial Assets Act. Chapter 590. 01.11.2018. Lk 1- 59. - Arvutivõrgus:
<http://justiceservices.gov.mt/DownloadDocument.aspx?app=lom&itemid=12872&l=1>
(17.04.2019).
23. Võlaõigusseadus. - RT I 20.02.2019, 8
24. Väärtpaberite registri pidamise seadus. - RT I, 13.03.2019, 201.
25. Väärtpaberituru seadus. - RT I, 19.03.2019, 76.
26. Äriseadustik. - RT I, 28.02.2019, 10.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Sirli Viikoja,

(sünnikuupäev: 21.10.1992)

annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

„Krüptoraha platvormi kasutaja õiguste kaitse tagamine“,

Mille juhendaja on Gerd Laub,

reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni; üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tallinnas 30.04.2019